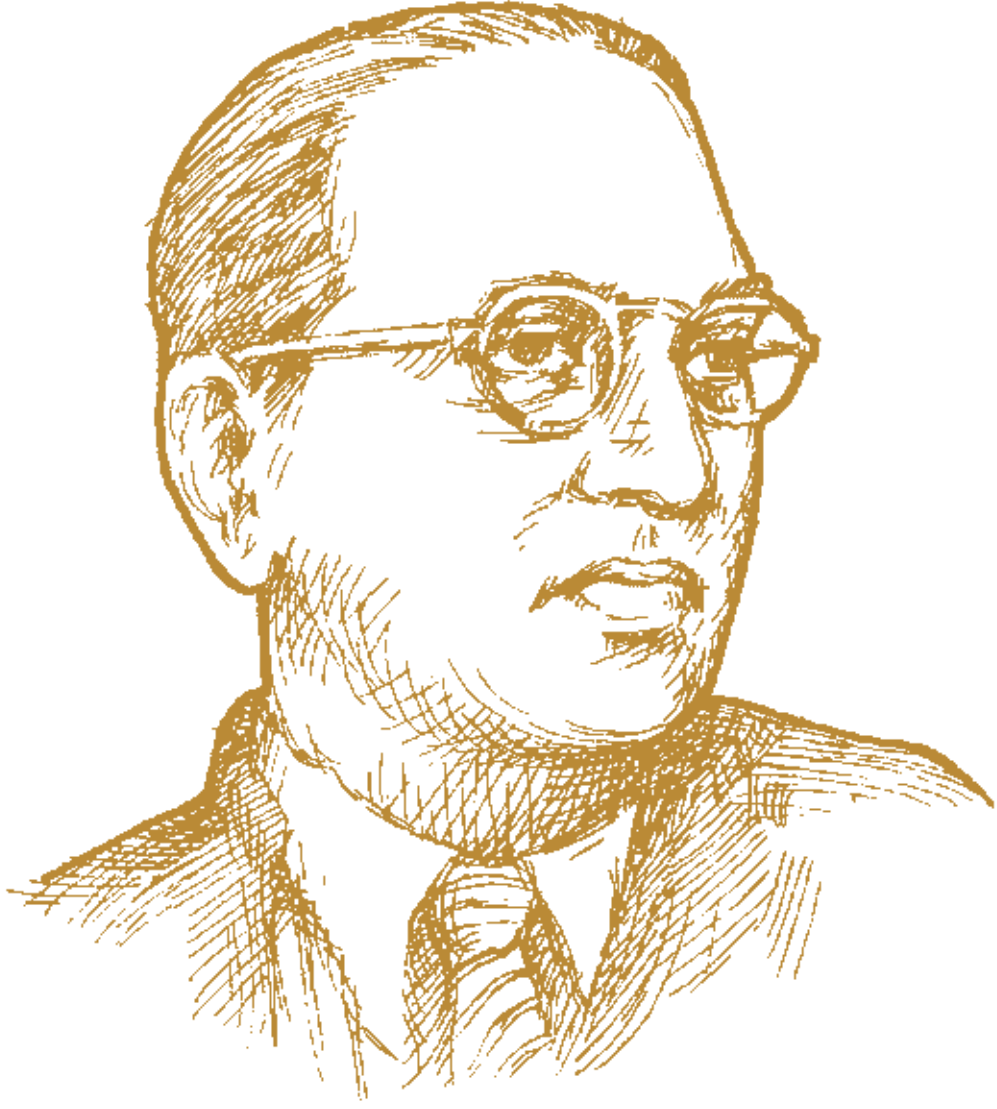




भारत रत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

**प्रधान पुरुषार्थी**





भारत रत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

**प्रजण पुरुषार्थी**





**પ્રકાશક :**

માહિતી નિયામક,  
ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર.

**લેખન - સંપાદન :**

ડૉ. પી. જી. જ્યોતિકર

**મુદ્રક :**

સરકારી ફોટો લીથો પ્રેસ,  
અમદાવાદ.

**વર્ષ :**

૨૦૧૯-૨૦

નોંધ : લેખકના વાંચન, અનુભવ અને ઉપલબ્ધ સંગ્રહના આધારે  
વિગતો અને તસવીરો આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે.  
એની સાથે રાજ્ય સરકાર સંમત છે જ એમ માનવું નહીં.





## સંદેશ

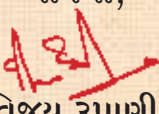
*Cultivation of mind should be the  
ultimate aim of human existence*

- B. R. Ambedkar

ભારતીય સંવિધાનના શિલ્પકાર ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર એક મૂલ્યનિષ્ઠ, સમાજસુધારક અને સમગ્ર રાષ્ટ્રના ઉદ્ધારક એવા મહામાનવ હતા. જનજનની સેવામાં સમર્પિત આંબેડકર સાહેબનું સમગ્ર જીવન એક સુગંધિત પુષ્પની જેમ ચારે દિશાએ સુવાસને પ્રસરાવી પ્રજામાં પ્રેરણા પૂરનાર બન્યું.

લડવૈયા અને સંવિધાનના ઘડવૈયા એવા ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર દેશનું અણમોલ રતન છે. ગુજરાત રાજ્યના માહિતી ખાતા દ્વારા “ભારત રત્ન ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર પ્રબળ પુરુષાર્થી” પુસ્તિકા પ્રસિદ્ધ થઈ રહી છે જે આનંદની વાત છે.

ડૉ. આંબેડકરના જીવન-કવન અને તેમના આદર્શો આજની પેઢી જાણે, સમજે અને તેમણે કંડારેલા માર્ગે ચાલે એ આવકાર્ય છે. પ્રસ્તુત પુસ્તિકા વાચકો, અભ્યાસુઓ, શાળા-કોલેજના વિદ્યાર્થીઓને ઉપકારક બનશે. પ્રસ્તુત પ્રકાશનને શુભકામના પાઠવું છું.

આપનો,  
  
(વિજય રૂપાણી)  
મુખ્ય મંત્રી, ગુજરાત રાજ્ય





## ભારત રત્ન, બૌદ્ધિસત્વ, સંવિધાનના ઘડવૈયા, આર્ષદ્રષ્ટા યુગપુરુષ... ડૉ. બાબાસાહેબ ભીમરાવ આંબેડકર...



વિશ્વ વિભૂતિ મહામાનવ, ભારત રત્ન ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર અનુસૂચિત જાતિ, પીડિત અને શોષિત સમાજ માટે સતત સંઘર્ષરત રહી માત્ર ગરીબોના જ નહીં, પરંતુ પ્રત્યેક માનવીના બંધારણીય હક માટે લડનારા મહારથી હતા. દલિતોના ઉદ્ધાર સમેત કાયદા અને અર્થશાસ્ત્રની બાબતોમાં તેઓનું પ્રદાન ઉલ્લેખનીય રહ્યું છે.

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરે સ્વપુરુષાર્થે વિશ્વની અગ્રગણ્ય વિશ્વ વિદ્યાલયોની સર્વોત્તમ શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓ, પદવીઓ પ્રાપ્ત કરી વિશ્વના ઉચ્ચતમ શિખરો મહા સંઘર્ષ સાથે સર કરી વિશ્વમાં આગવી ઓળખ ઊભી કરી હતી. જેની પ્રતીતિ વિશ્વ વિખ્યાત કોલમ્બિયા યુનિવર્સિટીએ તેઓને પોતાના શ્રેષ્ઠ વિદ્યાર્થી જાહેર કર્યા હતા, તેના પરથી થાય છે.

આર્ષદ્રષ્ટા અને આજીવન કર્મયોદ્ધા ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરે શ્રમ અને રોજગારને ગૌરવ અપાવી રાજકીય, સામાજિક, આર્થિક, ધાર્મિક તેમજ સાંસ્કૃતિક ક્ષેત્રે સૌ કોઈને તેઓના મૂળભૂત અધિકારો મળે તેવી સર્વોત્તમ વૈજ્ઞાનિક વ્યવસ્થા આ દેશને પ્રદાન કરી છે.

સમયની મર્યાદામાં રહી આ દેશનું બંધારણ ઘડી આપ્યું તે બાબત વિશેષ ઉલ્લેખનીય છે. દેશના સૌથી પહેલા કાયદા પ્રધાને મહિલાઓના મૂળભૂત અધિકારો સાથે ગૌરવ અને ગરિમા સમેત મહિલા સશક્તિકરણ ઉપરાંત સ્ત્રીઓના કાયદામાં આમૂલ પરિવર્તન લાવી સુરક્ષા બક્ષી જેના સુફળ દેશને મળી રહ્યો છે.

આર્ષદ્રષ્ટા અને આજીવન કર્મયોદ્ધા ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરે રાજકીય, સામાજિક, આર્થિક, ધાર્મિક, સાંસ્કૃતિક તેમજ માનવ અધિકારો અપાવવા માટે આજીવન-અવિરત સંઘર્ષ કર્યો, જેનો લાભ છેવાડાના માનવીઓ સુધી પહોંચ્યો. આવા માનવ ગરિમાનાં પુરસ્કર્તા, અખંડ પ્રહરી ભારત રત્ન ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું ગૌરવવંતુ સ્થાન સૌ કોઈના હૃદયમાં હોય તે સ્વાભાવિક છે. તેમનું પ્રદાન દેશ અને નવી પેઢીના યુવાનો માટે હરહંમેશ પ્રેરણામૂર્તિ બની રહેશે.

માહિતી ખાતા દ્વારા ડૉ. બાબાસાહેબ ભીમરાવ આંબેડકરના જીવન કવનની ઝાંખી કરાવતી સચિત્ર જીવન પુસ્તિકા “ભારત રત્ન ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર પ્રબળ પુરુષાર્થી” પ્રસિધ્ધ થઈ રહી છે. તેને મારી અંતઃકરણપૂર્વકની શુભેચ્છા પાઠવું છું.

  
(ઈશ્વર પરમાર)

(મંત્રી, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા વિભાગ,  
ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર.)





## આર્ષદ્રષ્ટા ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર

ભારતના સંવિધાનના ઘડવૈયા અને ભારત રત્ન ડૉ. બાબાસાહેબ ભીમરાવ આંબેડકર એક પ્રખર વિદ્વાન સમાજશાસ્ત્રી, અર્થતંત્રના જ્ઞાતા, મહિલા ઉત્કર્ષના પ્રણેતા, નીડર સમાજસેવક, સાહિત્યકાર, સંશોધનકાર, કાયદાશાસ્ત્રી, લેખક, પત્રકાર ઉપરાંત દલિતોના હમદર્દ હતા. તેઓ ભારતના લોકોનાં હૃદયમાં ચિરંજીવ વિભૂતિરૂપે પ્રસ્થાપિત છે અને રહેશે.

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર દેહપણે માનતા હતા કે, મનુષ્યની સાચી ઓળખ તેનું કર્મ અને આચરણ જ છે. સમાજના જાગૃત રાહબર એવા ડૉ. આંબેડકરે પોતાનું જીવન પીડિતો, દલિતોના ઉદ્ધાર અર્થે સમર્પિત કર્યું હતું.

દલિતો અને પછાત વર્ગોને સામાજિક ન્યાય, સમાન દરજ્જો અને અધિકારો મળે તે માટેના ડૉ. આંબેડકરના જીવન આદર્શોને ચરિતાર્થ કરવા રચનાત્મક અભિગમ કેળવવાની સાથે તેમણે પ્રારંભેલાં કાર્યોને, આકાંક્ષાઓને મૂર્તિમંત કરવામાં આવે તો જ તેઓને સાચા સન્માન અને સાચી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પી ગણાશે.

માહિતી ખાતા દ્વારા વિકાસલક્ષી, યોજનાકીય બાબતોની જાણકારી આપતાં માહિતીપ્રદ પ્રકાશનો તો કરવામાં આવે જ છે, પરંતુ તેની સાથોસાથ સાંસ્કૃતિક અને ઐતિહાસિક છબી ઉજાગર કરતાં પુસ્તકોનું પણ પ્રકાશન કરવામાં આવે છે.

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરના જીવન-કવન અને તેમના આદર્શોને આમજનતા સુધી પહોંચાડવાના પ્રયાસના ભાગરૂપે, “ભારત રત્ન ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર પ્રબળ પુરુષાર્થી” સચિત્ર પુસ્તિકા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે. આ પુસ્તકનું લેખન અને સંપાદન કરવા માટે ડૉ. પી. જી. જ્યોતિકરનો આભાર માનું છું. મને આશા છે કે પ્રબુદ્ધ નાગરિકો, વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો તેમજ અભ્યાસુઓ માટે આ એક ઉપયોગી સંદર્ભ સાહિત્ય બની રહેશે.

માહિતી નિયામક





## પ્રાસ્તાવિક

સંઘર્ષ-ભીમાય નમો નમસ્તે નમો ભારતરત્નાય ભીમરાવમહાત્મને ।  
ભારતાર્થે કૃતં યેન સંવિધાનં મહાદૂભુતમ્                    ॥ ૧ ॥  
અસ્પૃશ્યતા શાપવિમોચકાય અન્યાય વૈષમ્ય વિનાશકાય ।  
મનુષ્યતાધર્મ નિબોધકાય સંઘર્ષ-ભીમાયમનો નમસ્તે ॥ ૨ ॥  
નર્મિત નવચૈતન્યં, નષ્ટા દાલિત્ય-ભાવના ।  
યત્કૃપા તમહં વન્દે ભીમં ભારત ભૂષણમ્                    ॥ ૩ ॥

“જેમણે ભારત માટે મહા અદ્ભુત સંવિધાનનું સર્જન કર્યું તે ભારત રત્ન મહાત્મા ભીમરાવ આંબેડકરને નમન! અસ્પૃશ્યતાના અભિશાપથી મુક્તિ અપાવનાર, અન્યાય અને અસમાનતાનો નાશ કરનાર તથા માનવધર્મનો બોધ કરનાર સંઘર્ષવીર ભીમરાવને કોટિકોટિ નમન!

જેમની કૃપાએ નવચૈતન્યનું નિર્માણ થયું, દલિતપણાની દાલિત્ય ભાવના જેમનાથી સમાપ્ત થઈ તે ભારત ભૂષણ ભીમરાવને હું વંદન કરું છું” - (બા. છો. ગોવિંદેકર)

કોઈપણ પ્રજાનો ઉદ્ધાર તેના ચારિત્ર્યવાન પ્રજ્ઞાપુરુષોના પુરુષાર્થથી જ થાય છે. બહુરત્ન વસુંધરા - ભારતમાતાના આવા જ એક પ્રજ્ઞાપુરુષ માનવગૌરવ સમા વિરલ વિભૂતિ ડૉ. ભીમરાવ રામજી આંબેડકર. જેને લોકો માનથી ‘બાબાસાહેબ આંબેડકર’ તરીકે ઓળખે છે. તેમનું સચિત્ર જીવનચરિત્ર શબ્દદેહે આ પુસ્તક આકાર પામ્યું છે.

પોતાના પ્રબળ પુરુષાર્થથી વિશ્વની વિદ્યાપીઠોની ઉચ્ચત્તમ પદવીઓ પ્રાપ્ત કરી અને રાષ્ટ્રની અપ્રતિમ સેવા કરી તેમજ ત્યાગ અને સમર્પણથી રાષ્ટ્રનાં ઉચ્ચત્તમ શિખરો સર કરી ‘કાલજયી’ મહાપુરુષોની હરોળમાં પોતાનું સ્થાન મક્કમ રીતે પ્રસ્થાપિત કર્યું છે.

યુગપુરુષ ડૉ. આંબેડકર પોતાના વિચારો અને કાર્યોથી વીસમી સદી ઉપર







અમીટ છાપ મૂકી ગયા છે. ભારતીય સમાજના વંચિતોના વિશાળ વર્ગને રાજકીય, સામાજિક, આર્થિક, ધાર્મિક, સાંસ્કૃતિક-માનવીય અધિકારો અપાવવા માટે આજીવન-અવિરત સંઘર્ષ કરી વંચિતોને તેમના અધિકારો અપાવીને જ રહ્યા. આયખાના અંતમાં શાસ્ત્ર બુદ્ધનું શરણું સ્વીકારનાર બોધિસત્ત્વ ડૉ. બાબસાહેબ આંબેડકરની જીવનગાથા-જ્ઞાનીઓ માટે જ્ઞાનપીઠ, વિદ્યાર્થીઓ માટે વિદ્યાપીઠ, યાત્રિકો માટે તીર્થસ્થાન, સાહિત્ય માટે નૂતન વિભાવના અને પ્રવૃત્તિશીલો માટે પ્રેરણાસ્ત્રોત પુરવાર થઈ છે.

આ પુસ્તકમાં ડૉ. આંબેડકરને જીવંત કરતાં ઐતિહાસિક ચિત્રો સાથે મહત્ત્વપૂર્ણ દસ્તાવેજી પરિચય-સમજણ આપી તેની ઉપયોગિતામાં ઉમેરો કર્યો છે, જેથી આર્ષદ્રષ્ટા ડૉ. બાબસાહેબ આંબેડકરનાં વિચારો અને કાર્યોથી પાઠકો પરિચિત થઈ શકશે. પુસ્તકના પ્રારંભમાં આંબેડકરના ગુજરાત સાથેના સંબંધો - ઋણાનુંબંધની વિસ્તૃત વિગતો આપી છે. સાથોસાથ ગ્રંથને અંતે ડૉ. આંબેડકર જીવનઘટનાક્રમની વિગતો ગુજરાતી પ્રજા સમક્ષ પ્રસ્તુત કરી છે. આ પુસ્તક સામાન્ય પાઠકોમાં રસ જગાવશે સાથો સાથ સંશોધકોને પણ ઉપયોગી નીવડશે એવી આશા છે.

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવાની પ્રક્રિયામાં માહિતી નિયામકશ્રીએ આપેલા સહયોગનો સાભાર ઉલ્લેખ કરવો ઘટે. તેવી જ રીતે આ ગ્રંથમાં જે અન્ય ગ્રંથનો સહારો લીધો છે, તેના લેખકો તેમજ પ્રકાશકોનો પણ હું હૃદયપૂર્વકનો આભારી છું. સવિશેષ લોકવાંડમય પ્રકાશન ગૃહ (મુંબઈ)નો ગ્રંથ “ભારત રત્ન ડૉ. બાબસાહેબ આંબેડકર પ્રબળ પુરુષાર્થી” આ પ્રકાશન માટે અત્યંત ઉપયોગી નીવડ્યો છે તેનો ઋણ સ્વીકાર કરું છું. મારા મિત્ર શ્રી વિજય સુરવાડેએ તેમના સંગ્રહમાંથી મને આપેલી અલભ્ય તસવીરો તેમજ સાહિત્યનો આ ગ્રંથમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, તેમનો પણ ઋણ સ્વીકાર કરું છું.

- ડૉ. પી. જી. જ્યોતિકર



## ડો. બાબસાહેબ આંબેડકર અને ગુજરાત...

ડો. બાબસાહેબ આંબેડકરનો ગુજરાત સાથે ઘનિષ્ઠ સંબંધ રહ્યો છે. અપૂર્વ ઋણાનુંબંધ સંબંધો હતા જેની તારીખી તવારિખ...

- ઈન્ટર (૧૯૦૯) પછીના અભ્યાસ માટે વડોદરાના પ્રજાવત્સલ રાજવી સયાજીરાવ ગાયકવાડે (ત્રીજા) શિષ્યવૃત્તિ આપી, પરિણામે કોલેજ અભ્યાસ - ગ્રેજ્યુએશન પૂર્ણ કર્યું.
- મુંબઈની એલ્ડિસ્ટન કોલેજની કેન્ટીનમાં વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ અપાવવાની ઝુંબેશ કરનાર ગુજરાતી ભટ્ટ મહોદયે આંબેડકરને કેન્ટીનમાં પ્રવેશ કરાવ્યો.
- ગ્રેજ્યુએટ ભીમરાવ આંબેડકરને વડોદરામાં જ પ્રથમ નોકરી મળી, વળી મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડે (૧૮૬૩-૧૯૩૯) પેટલાદના શિવરામ જેરામના અવસાન નિમિત્તે ખાલી પડેલી જગ્યા ઉપર તેમની રાજ્યની કાયદા કાઉન્સિલ Legislatureમાં પ્રતિનિધિ તરીકે નિમણૂક કરી (તા.૨૪ એપ્રિલ, ૧૯૧૩). આ સમયે તેઓ કારોલબાગના અંત્યજ છાત્રાલયમાં રહેતા હતા જેના ગૃહપતિ આર્યસમાજ આત્મારામ અમૃતસરી હતા.
- વિદેશ અભ્યાસ માટે પણ મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડની શિષ્યવૃત્તિ પ્રાપ્ત થઈ. પરિણામે તેઓ અમેરિકામાં ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરી શક્યા હતા.
- વડોદરા રાજ્ય સાથેના કરારપત્ર MEMO OF AGREEMENTમાં સાક્ષી તરીકે સહી કરનાર ત્રિભોવન જે. વ્યાસ અને અનંતજી ગોપાલજી જોષી પણ ગુજરાતી હતા.
- અમેરિકામાં પણ ગુજરાતી પારસી નવલ એમ. ભથેના તેમના મિત્ર થયા અને આ મૈત્રી આજીવન ટકી રહી હતી. ગુજરાતી મિત્ર નવલ ભથેના તેમને અવારનવાર આર્થિક સહાય પણ કરતા હતા.

- વડોદરાથી વિદાય લઈ મુંબઈ પરત આવ્યા ત્યારે આજિવિકાની સમસ્યા હલ કરવા સિડગહમ કોલેજમાં ખાલી પડેલી પ્રાધ્યાપકની નોકરી માટે મિત્ર નવલ એમ. ભથેનાની સહાય સાંપડી. નવલે કોંગ્રેસના સંયુક્તમંત્રી-પૂર્વમેયર (મુંબઈ) પારસી સર દિનેશા એદલજી વાચ્છાને વાત કરી... સઘળા પ્રયત્નોને પરિણામે તેમને કાર્યકારી પ્રાધ્યાપકની જગ્યા માટે નિમણૂક મળી હતી.
- વળી આ જગ્યા પણ 'કચ્છીમાડૂ' પ્રા. ખૂબચંદ તલકચંદ શાહના રાજીનામાથી ખાલી પડી હતી. કેવો કુદરતી જોગાનુજોગ. પ્રા.કે.ટી. શાહ પાછળથી આપણી બંધારણસભાના જાગૃત સભ્ય તરીકે જાણીતા થયા હતા.
- લંડનથી વિશેષ અભ્યાસ કરી બેરિસ્ટર બની સ્વદેશ પરત આવ્યા ત્યારે પણ આર્થિક મુંઝવણમાં મિત્ર નવલ ભથેનાએ પોતાના પિત્રાઈભાઈની સંસ્થા બાટલીબોય ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એકાઉન્ટન્સિમાં પાર્ટટાઈમ નોકરીની ગોઠવણ કરી આપી હતી.
- અમેરિકાની કોલંબિયા યુનિવર્સિટીમાંથી પીએચ. ડી. જેવી પદવીઓ પ્રાપ્ત કરી. શિષ્યવૃત્તિની શરત મુજબ ડો. આંબેડકરે વડોદરા રાજ્ય સચિવાલય (કોઠી કંપાઉન્ડ)માં એકાઉન્ટ વિભાગમાં અધિકારી તરીકે નોકરીનો પ્રારંભ કર્યો.
- વસવાટનો વિકટ પ્રશ્ન પણ કામચલાઉ ધોરણે તેમણે પોતે હલ કર્યો એટલે કે એદલજી પારસીની વીસીમાં પારસી તરીકે રહ્યા, પારસીઓને જાણ થતા - અદ્ભૂત આંબેડકર પારસી વીસીમાં વસે તો વીસી વટલાઈ જાય એટલે ત્યાંથી પણ તેમને તાત્કાલિક તે જગ્યા દુઃખી હૃદયે ખાલી કરવી પડી હતી.
- અસ્પૃશ્યતાના આ આકરા અનુભવથી 'અધિકારી આંબેડકર' વડોદરાના વડલા નીચે ચોધાર

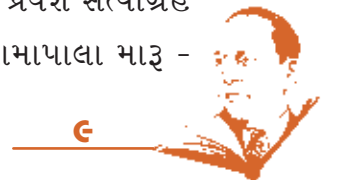


આંસુએ રડ્યા! તેમાંથી તેમને સમાજસેવાની 'સંબોધિ' સંપ્રાપ્ત થઈ. વડોદરાની ધરતી પર 'અધિકારી આંબેડકર'માંથી 'સમાજસેવી આંબેડકર'નો આવિર્ભાવ થયો.

- સમાજ સેવાના સાથી-સંગાથી-સહાયક-હીરા પારખુ રાજવી છત્રપતિ શાહુ મહારાજ (૧૮૭૪-૧૯૨૨) (કોલ્હાપુર) પણ રાજકુમાર કોલેજ રાજકોટનાં વિદ્યાર્થી હતા અને તેમનાં લગ્ન પણ વડોદરાના રાજપરિવારની કન્યા સાથે થયા હતાં. આમ તેઓ પણ અર્ધા ગુજરાતી ખરા જ. તેમણે પણ તેમને 'મૂકનાયક' (પાક્ષિક)નો પ્રારંભ કરવા આર્થિક સહાય કરી તેમજ બીજી વખત વિદેશ અભ્યાસ માટે ગયા ત્યારે પણ આર્થિક સહાય કરી હતી.
- તેમના રાજ્યમાં અંત્યજોની પરિષદમાં તેમણે આંબેડકરની અભિજાત નેતાગિરીની ઉદ્ઘોષણા કરતા ભવિષ્ય ભાષણમાં કહ્યું 'ડૉ. આંબેડકર જ તમારો ઉદ્ધાર કરશે... આપણા બધાનો ઉદ્ધાર કરશે...'
- સમાજસેવા માટે તેમણે ૧૯૨૪માં બહિષ્કૃત હિતકારણી સભાની સ્થાપના કરી. તેમાં પ્રમુખ સંચાલકોમાં સર ચીમનલાલ સેતલવડ (અધિપતિ), જી. કે. નરીમાન રુસ્તમજી જીનાવાલા (મુંબઈ), ગોવિંદજી ટી. પરમાર (અમરેલી), કેશવજી રણછોડજી વાઘેલા (અમદાવાદ), સામંત નાનજી મારવાડી, શામજી નાનજી મારવાડી (બંને શિક્ષક બંધુઓ અમરેલીના પણ મુંબઈમાં સ્થાયી), ઝીણાભાઈ મૂળજીભાઈ રાઠોડ (મુંબઈ) સર્વે મહાનુભાવો ગુજરાતી હતા.
- સૂરતના મહાવંશી સપૂત ડૉ. પી. જી. સોલંકી (૧૮૭૫-૧૯૫૩) અને ડૉ. આંબેડકરની એક

જ સમયે મુંબઈ પ્રાંત લેજિસ્લેટિવ કાઉન્સિલમાં નિમણૂક થઈ અને તા. ૧૮-૨-૧૯૨૭ ને શુક્રવારે સાથે જ શપથવિધિ પણ થઈ. આ બંને નેતાઓએ સાથે મળી કાયદા કાઉન્સિલમાં અંત્યોદય ઉધ્ધારનું ઉત્તમ કાર્ય કર્યું હતું. ડૉ. આંબેડકર (૧૮૯૧) ડૉ. પી. જી. સોલંકી (૧૮૭૫)ને મોટાભાઈ તરીકે સન્માન આપતા હતા.

- રવિવાર તા. ૦૮-૦૫-૧૯૨૭ના દિવસે ખારા અબ્રામા, (વલસાડ)માં માયાવત રાજપૂત સંઘન ઉપક્રમે આ બંને કાઉન્સિલરોનો સત્કાર કરવામાં આવ્યો હતો. સમાજસેવક તરીકે ગુજરાતની ધરતી ઉપર ડૉ. આંબેડકરનું આ પ્રથમ પદાર્પણ હતું. (બહિષ્કૃત ભારત: વર્ષ ૧, અંક ૫ (૪૫) ૨૦-૦૫-૧૯૨૭.
- ડૉ. આંબેડકર અને ડૉ. પી. જી. સોલંકીએ સાથે મળી ભારતીય બહિષ્કૃત સમાજ શિક્ષણ પ્રસારક મંડળ તથા બહિષ્કૃત સમાજસેવા સમિતિ નિયામક સંસ્થાઓની સ્થાપના કરી અને તેના ઉપક્રમે ૧૯૨૮માં અમદાવાદ (ખાનપુર) અંત્યજ છાત્રાલયનો પ્રારંભ કર્યો હતો. તે નિમિત્તે ડૉ. આંબેડકર જુલાઈ, ૧૯૨૮માં અમદાવાદ પણ આવ્યા હતા. તે સમયે છાત્રાલયના ગૃહપતિપદે વડોદરાના તુલસીદાસ મૂળજીભાઈ આચાર્ય હતા.
- ૧૯૨૭ના માર્ચમાં ડૉ. આંબેડકરે મહાડ તળાવ પ્રવેશ સત્યાગ્રહ કર્યો હતો. જેમાં મુંબઈના વસતા ખેડા જિલ્લાના દલિતોએ મોટી સંખ્યામાં ભાગ લીધો હતો. અમરેલીમાં થોભણજી લેઉવાના પ્રમુખ સ્થાને સભા ભરી મહાડ સત્યાગ્રહનું સમર્થન કરવામાં આવ્યું હતું. તેવી જ રીતે નાસિકના કાલારામ મંદિર પ્રવેશ સત્યાગ્રહ (માર્ચ, ૧૯૩૦)માં પણ રામાપાલા મારૂ -



શિવાપાલા મારૂ બંને બંધુઓ મોખરે રહ્યા હતા. પાછળથી રામાભાઈ મારૂ શી. કા. ફેડરેશનના ઉમેદવાર તરીકે નાસિક સુધરાઈના સભ્ય તરીકે ચૂંટાયા હતા. યેવલા (નાસિક) ધર્માતર પરિષદમાં જતા ડૉ. આંબેડકરે રામાભાઈ મારૂને ત્યાં વિશ્રામ કર્યો હતો.

- અંત્યજવર્ગના પ્રતિનિધિ તરીકે ડૉ. આંબેડકર ૧૯૩૦માં લંડન ગોળમેજી પરિષદમાં ભાગ લેવા ગયા ત્યારે ડૉ. પી. જી. સોલંકીની અધ્યક્ષતામાં તેમનું સન્માન કરી નગદ ચલણની થેલી અર્પણ કરવામાં આવી હતી. વળી નવેમ્બર, ૪-૧૧-૧૯૩૨માં મુંબઈમાં વાલપખાડીમાં વસતા સૌરાષ્ટ્રના દલિતોએ ડૉ. આંબેડકરનું સન્માન કરી સન્માનપત્ર અર્પણ કર્યું હતું.
- ૧૯૩૧ની બીજી ગોળમેજી પરિષદમાં દલિતોના નેતૃત્વ બાબતે ગાંધીજી અને આંબેડકર વચ્ચે વિવાદ થતાં ડૉ. આંબેડકરનું સમર્થન કરતાં અનેક તાર ગુજરાતમાંથી કરવામાં આવ્યા હતા જેમાં સેવક સેવાનંદ અને વડોદરાના લલ્લુભાઈ મકવાણા (તાંત્રી નવયુવક) મોખરે હતા. તુલસીદાસ આચાર્ય પણ સાથે ખરા જ.
- અંત્યજોના આમંત્રણને (નવયુવક મંડળ) માન આપી ડૉ. આંબેડકર તા.૨૮-૦૬-૧૯૩૧ના દિવસે અમદાવાદ (દરિયાપુર) આવ્યા હતા જ્યાં ડૉ. આંબેડકરનું સન્માન કરી સન્માનપત્ર એનાયત કરવામાં આવ્યું હતું.
- અમદાવાદ જિલ્લાના કાવિઠા ગામના દલિતો ઉપર થયેલા અત્યાચારોની જાતે તપાસ માટે તા. ૨૨-૧૦-૧૯૩૮ના દિવસે ડૉ. આંબેડકર અમદાવાદ આવ્યા હતા અને તે મુલાકાત વેળા

તેઓ બાવળા પણ ગયા હતા. ગોવિંદભાઈ ચૌહાણે બાવળા મુકામે તેમને સન્માનપત્ર અર્પણ કર્યું હતું. અમદાવાદના પ્રેમાભાઈ હોલમાં તેમની જાહેર સભા યોજવામાં આવી હતી, જેમાં વિશાળ સંખ્યામાં દલિતો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

- રાજકોટમાં ‘જવાબદાર રાજ્ય તંત્ર’ માટેની જનતાની માંગણી સંદર્ભે ચાલતા આંદોલન સમયે રાજકોટના દલિતોએ ડૉ. આંબેડકરને તાર (Wire) કરી સૌરાષ્ટ્રના દલિતોના પ્રતિનિધિત્વ બાબતે રજૂઆત કરવા નિમંત્રણ આપ્યું હતું. ડૉ. આંબેડકર તા. ૧૮-૦૪-૧૯૩૮ના દિવસે વિમાનમાર્ગે રાજકોટ આવ્યા હતા. તેમણે જસાણીના બંગલે મહાત્મા ગાંધીજી સાથે ૪૫ મિનિટ ચર્ચા કરી, પરંતુ ગાંધીજીને તાવ આવતાં ચર્ચાનો દોર અધૂરો રહ્યો. ડૉ. આંબેડકર રાજવી ધર્મેન્દ્રસિંહજી અને દીવાન વીરાવાળાને મળ્યા હતા તેમજ દલિતોની વિશાળ સભાને સંબોધી હતી. (રાજકોટ-કેનાલરોડ પાસે)
- સમગ્ર ભારતમાં ડૉ. આંબેડકરનું જીવનચરિત્ર પુસ્તક સ્વરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવાનો યશ અમદાવાદને મળે છે.

**પુસ્તક : દલિતોના બેતાજ બાદશાહ : ડૉ. આંબેડકર**

**લેખક : ઉકાભાઈ એમ. સોલંકી**

**પ્રકાશક : કરશનદાસ માનસિંહ લેઉવા, નવયુવક મંડળ (નવતાડ, અમદાવાદ) વર્ષ-૧૯૪૦**

આ પુસ્તકમાં ડૉ. આંબેડકરે લાહોરમાં ‘જાત પાંત તોડક મંડળ’ના અધિવેશન માટે તૈયાર કરેલું ઐતિહાસિક પ્રવચન ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરીને મૂકવામાં આવ્યું છે. અનુવાદ ચંપકભાઈ મોદીએ કર્યું હતું. (સંસ્થાના સુધારા બાબતે ડૉ. આંબેડકર સંમત ન થતા પ્રવચન થઈ શક્યું ન હતું. અધિવેશન રદ કરવામાં આવ્યું હતું. ૧૯૩૬)

- મહાગુજરાત દલિત રાજકીય પરિષદના પ્રમુખ



- તરીકે ડૉ. આંબેડકર (૧૫-૧૬ માર્ચ, ૧૯૪૧) અમદાવાદ આવ્યા હતા. પ્રેમાભાઈ હોલમાં મળેલી દલિત પરિષદને તેમણે પોતાના અધિકારો માટે જાગૃત રહેવાનું એલાન કર્યું હતું.
- ૨૯-૩૦ નવેમ્બર, ૧૯૪૫ના દિવસે ડૉ. આંબેડકર રાજકીય પક્ષ શી. કા. ફેડરેશનના પ્રચાર માટે અમદાવાદ આવ્યા હતા. લાલદરવાજે ભવ્ય શામિયાણા (બુદ્ધનગર)ના મંચ ઉપરથી હજારો દલિતોને રાજકારણમાં સક્રિય થવા તેમજ દલિતોના પક્ષ શી. કા. ફેડરેશનને મત આપવાની તેમણે અપીલ કરી હતી.
  - ડૉ. આંબેડકરે શૈક્ષણિક સંસ્થા પીપલ્સ એજ્યુકેશન સોસાયટીની સ્થાપના કરી જેના ચેરમેન તેઓ પોતે હતા અને બાકીના ૧૧ ટ્રસ્ટીઓમાં બે ગુજરાતી મહાનુભાવો (૧) ગુરુજી ગોવિંદજી પરમાર (૨) હિરજીભાઈ ખુસાલભાઈ પટેલનો સમાવેશ કર્યો હતો. ગુરુજી ગોવિંદજી પરમાર ૧૯૭૦માં તેના ચેરમેન તરીકે ચૂંટાયા હતા.
  - સ્વતંત્ર ભારતના મંત્રી મંડળની રચનાની પ્રક્રિયાની પળોમાં - ડૉ. આંબેડકરને કાનૂન મંત્રી પદ પ્રાપ્ત થવાની પળોમાં તા. ૦૧-૦૮-૧૯૪૭ના દિવસે ડૉ. આંબેડકર દિલ્હીથી મુંબઈ (વિમાન માર્ગે) જતાં ૧૦.૪૫ વાગે અમદાવાદ એરપોર્ટ ઉપર ઊતરી ગુજરાતના આગેવાનો કરશનભાઈ લેઉવા, મણિલાલ ગંગારામ અને શાહીબાગના રામજીભાઈ પરમાર, નાથાભાઈ સવજી, પુરૂષોત્તમ હીરાભાઈ વગેરે કાર્યકરોને મળ્યા હતા.
  - સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ મંત્રીમંડળમાં તેમની નિમણૂક અને બંધારણ ઘડતરમાં તેમની અમૂલ્ય સેવાઓ-જ્ઞાનનો લાભ લેવાની દરખાસ્તમાં ગુજરાતી ગાંધીજીનું અનન્ય પ્રદાન વિસરાય એમ નથી. (જુલાઈ, ૧૯૪૭)
  - પાકિસ્તાનના સર્જનને કારણે ડૉ. આંબેડકરનું સંવિધાન સભાનું સભ્યપદ સમાપ્ત થતાં તેમને મુંબઈની વિધાનસભામાંથી પુનઃ અને તાત્કાલિક ચૂંટી લાવવા મુખ્ય મંત્રી બાળાસાહેબ ખેરને સ્પષ્ટ અને કડક પત્ર લખી (જુલાઈ - ૧૯૪૭) આદેશ કરનાર ગુજરાતી સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલને પણ યાદ કરવા ઘટે.
  - ડૉ. આંબેડકરનું ઘણા ગ્રંથોનું ટાઈપ કાર્ય ગુજરાતી છગનભાઈ મોદી કરતા હતા જ્યારે વડોદરાના કલાભુવનના અધિકારી એમ. જી. ચીટનીશ નકશા વગેરે તૈયાર કરી આપતા હતા.
  - માર્ચ-૧૯૫૨ની રાજ્ય સભાની બેઠક માટે ડૉ. આંબેડકરે ઉમેદવારી નોંધાવી ત્યારે ચૂંટાવવા માટે પ્રથમ પસંદગીના અઢાર મતની આવશ્યકતા હતી. વિરોધ પક્ષે સર્વાનુમતે ડૉ. આંબેડકરને સમર્થન આપવાનો નિર્ણય કર્યો હતો. જેમાં શેતકરી કામદાર પક્ષ, હિન્દુ મહાસભા, જનસંઘ, ખેડૂસંઘ અને અપક્ષ ધારાસભ્યોનો સમાવેશ થતો હતો. ગુજરાતના દલિત અપક્ષ ધારાસભ્ય ખેમચંદભાઈ ચાવડા (ચાણસ્મા-હારીજ) અને ખેડૂત સભાના મીઠાભાઈ ચૌહાણે (વડોદરા-વાઘોડિયા) બંનેએ ડૉ. આંબેડકરને મત આપી ડૉ. આંબેડકર સાથેના ગુજરાતના ઋણાનુબંધને દીપાવ્યો હતો. અપક્ષ ધારાસભ્ય નૌશીર ભટ્ટચા પણ સાથે જ હતા.
  - તા.૬ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૬ના દિવસે પોતાના નિવાસસ્થાને ૨૬, અલીપુર રોડ, દિલ્હી, ડૉ. આંબેડકરનું અવસાન થતાં પુષ્પાજંલિ આપવા ગયેલા મહાનુભાવોમાં પણ ગુજરાતી ઉછરંગરાય ઢેબર (કોંગ્રેસ પ્રમુખ) અને કુ. મણિબહેન પટેલ પ્રથમ પહોંચનારાં હતાં.





બેરિસ્ટર ડૉ. આંબેડકર





પિતા રામજી સકપાલ



શિક્ષણમાં સહાયક પ્રથમ  
અંત્યજોધ્ધારક રાજવી, પ્રજાવત્સલ  
મહારાજા સયાજીરાવ  
ગાયકવાડ (ત્રીજા)



સમાજસેવાની પ્રવૃત્તિમાં સાથી-સંગાથી  
કોલ્હાપુરના મહારાજા શાહુજી



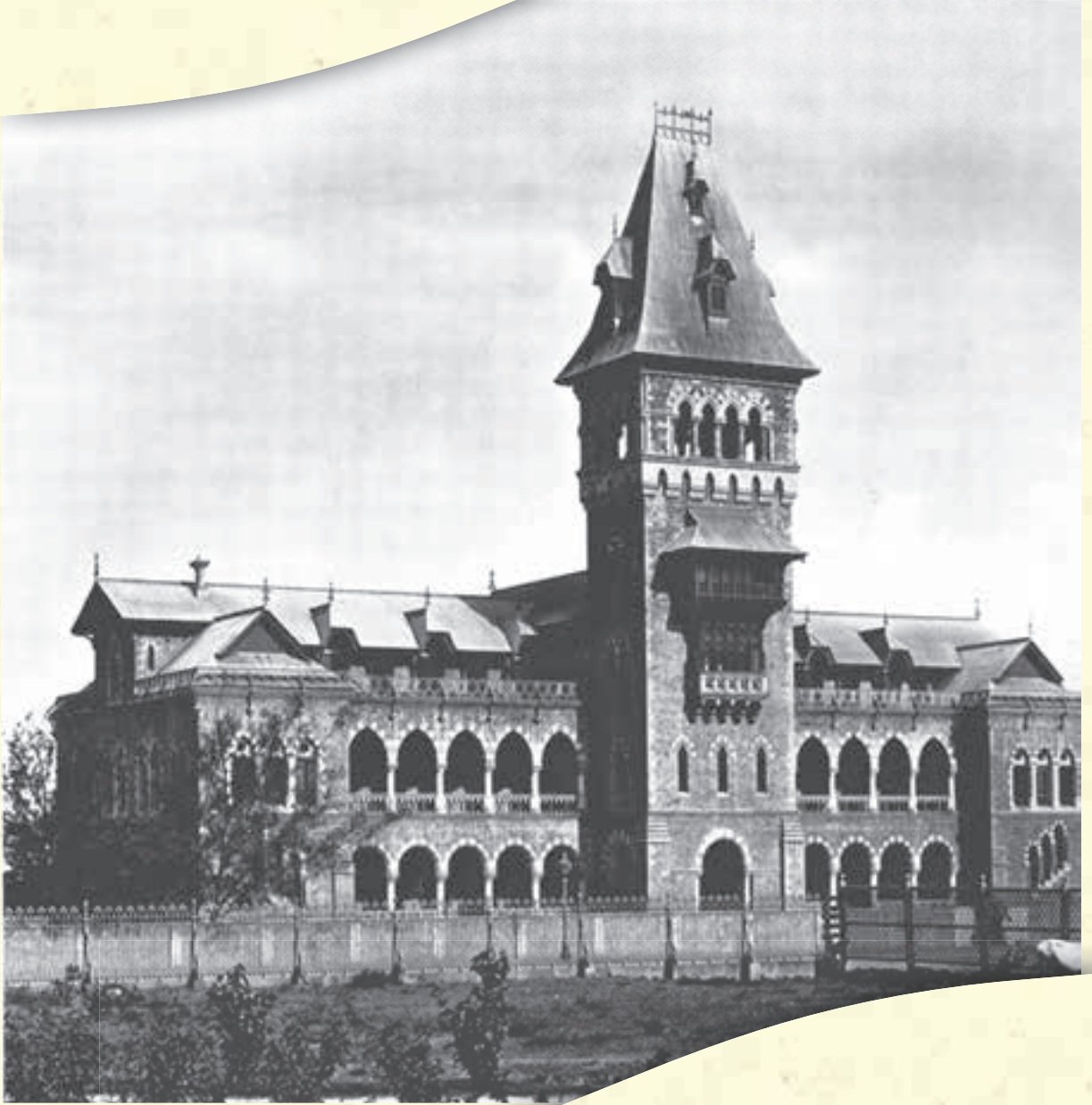


सातारा छाईस्कूलना रजिस्टरना पाने 'भीवा रामज् आंबेडकर'

1910	Gangadhar Keshinath Karjil	Satara	2	12	1885	G. K.
1911	Laxman Hanu Vasaikar	Karjil				
1912	Pishwanath Vishnu Patwardhan	Barad	5	1	1883	V. V. Patwardhan
1913	Prabhakar Vilal Chakrasan	Satara	17	8	1884	P. V. Macsearé
1914	Bhiva Ranji Ambedkar	Satara	14	4	1891	भाईना रामजी 26 1891
1915	Keshinath Manaji Jagtap	Satara	15	3	1888	भाईना रामजी 17 1888
	Shridhar Ganesh Sathar	Karjil (Barad)	14	1	1884	G. G. Sathar
	Shripad Dnyanant Apte	Satara	25	2	1884	G. D. Apte







વિદ્યાધામ એલ્ફ્રિસ્ટન હાઈસ્કૂલ (મુંબઈ) જ્યાં આજે  
સેન્ટ્રલ રેલવેની હોસ્પિટલ છે અને તેનું નામ પણ  
'ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર હોસ્પિટલ' છે



Bombay 11 Sept. 1909

To

The Principal  
Elphinstone College  
Bombay.

Sir

I the undersigned most  
humbly beg to inform you that  
I do not wish to appear for  
the P. E. Examination which will  
be held in November 1909 as I am  
weak in mathematics.

I beg to remain

Sir

Your most obedient student  
Ambedkar P.



संज्ञिक विवरणों की रूपरेखा	संज्ञिक विवरणों का विवरण	विवरण	संज्ञिक विवरणों की रूपरेखा	संज्ञिक विवरणों का विवरण	संज्ञिक विवरणों की रूपरेखा	संज्ञिक विवरणों का विवरण
For .. reference		<p style="text-align: center;">उत्तर.</p> <p style="text-align: center;">२१.११.१९०३</p> <p style="text-align: center;">२-४-१३</p> <p>Mr. Ambedkar should be sent to America to study Economics, Finance &amp; Sociology. He should join the Columbia University at New York and obtain the Master's degree in Economics, Finance &amp; Sociology.</p> <p>2. The period required seems to be two years from the information supplied by Mr. Datar. The scholarship of £230/- per annum to be</p>		<p>२१.११.१९०३</p> <p>२-४-१३</p> <p>३.१.१९०३</p> <p>२.१.१९०३</p>		

महाराज सयाजीराव गायकवाड (वडोदरा राज्य) द्वारा डॉ. आंबेडकरने अमेरिका वधु अभ्यास माटे शिष्यवृत्तिनो ता.पभी अप्रिल, १८१३नो 'हुजूर हुकम'





**COMMISSION**

B.A. Degree-Elphinstone College  
Bombay, India 1912

Candidate for: B.A. Degree

Number of papers required for graduation: 30 for A.M., 60 for Ph.D.

A.M. Degree Conferred June 1912  
Ph.D. Degree Conferred June 1912

Dissertation: The Evolution of Provincial Finance in British India.

**RECORD IN THE UNIVERSITY**

**STUDENT UNOFFICIAL TRANSCRIPT**

*See transcripts of Graduate, University Extension and Summer Session students, the value of the course is given under "Points" consisting of the grade assigned.*

COURSES	POINTS			GRADES			DESCRIPTIVE TITLES
	Win. No.	Exp. No.	Rank	Winter Session	By Day Extension	Summer Session	
Summer 1913							
Economics 112			711			II	Money and Banking
Sociology 102			F			II	Principals of Sociology-Historical
Economics 120			713			NC	Corporation Finance
Summer 1914							
Economics 205			11			II	Modern Economic Theories
Sociology 102			F			II	Principals of Sociology-Historical
Economics 2125			11			II	The Classical Economists
Summer 1915							
French 3A1			2			II	Elementary Course
German 3A1			22			NC	Elementary Course
1913-1914							
Economics 101-102	F	F		P		II	Science of Finance
Economics 125	F			P			The Economic Problems of Germany
Economics 201	F			P			Econ. Readings: Classical English Econo.
Economics 207	F			P			Principals & Methods of Statistics
Economics 210		F					Social Statistics
Economics 204		F					History of Economics since Adam Smith
Sociology 151	F			P			Principals of Sociology- Analytical
Sociology 256		F					Social Statistics
Economics 206		F					Economic Theory
Economics 106		F					The Trust & Corporation Problem
Economics 205	F						Economic Theory
Economics 114		F			P		Marx & Post-Marxian Socialism
Economics 104		F			Abs		Commerce & Commercial Policy
Economics 304		II			P		Seminar in Political Economy & Finance
Sociology 258		F					The Theory of Social Evolution
Economics 303	II			P			Seminar in Political Economy & Finance
History 226		F					The Protestant Revolt

Note—For definition of grades and value of value see the regulations under the above is a correct copy of

अमेरिकानी कोलंबिया युनिवर्सिटीमा  
डॉ. आंबेडकरनो रेकॉर्ड (१९१५)





NOT TRANSFERABLE

THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS-  
AND POLITICAL SCIENCE.  
CLARE MARKET, W.C.

Student's Pass. 9249

Date Oct 11 1916

Admit Mr. B. R. Ambedkar

Co Full Course 10 10 -

Amount at Pass Total 10 10 -

Signed Mr. Ambedkar

Must be shown to the Doorkeeper on entering the Class-room.

લંડન સ્કૂલ ઓફ ઈકોનોમિક્સમાં અર્થશાસ્ત્રના  
અભ્યાસ માટે અને બેરિસ્ટર બનવા માટે  
'ગ્રેડઈન' સંસ્થામાં પ્રવેશ (૧૯૧૬)

N<sup>o</sup> 3347

Grays Inn Nov. 11 1916

Received of B. R. Ambedkar Esq.

Honourable Society of Grays Inn, the sum of Fifty

pounds shillings and pence for being the

amount of a deposit made on admission

and returnable on call to the Bar

£ 50 0 0.

S. W. Summers  
Chf. Clerk



હુજૂર હુકમનો નમુનો (નિ. ૧).

- ૧ ખાતાલું નામ Dewan.
- ૨ દિવસનો નંબર, તારીખ
- ૩ દિવસની ખાતવ

કુ. કા. ક. ખા. નં. ૬૫

A  
10

હુજૂર હુકમ.

His Highness the Maharaja Sahab has been pleased to order that :----

(1) Mr. B.R. Ambedkar, who after his return from Mr. Ambedkar will get: America, has been attached to Rs.150 p.m. the Accountant General's Office as a Probationer, will get Rs.150/- p.m. at present. He should pass the Revenue Departmental Examinations, when he will be absorbed in the regular grade.

(2) His Highness the Maharaja Sahab has been graciously pleased to give a gift of Rs.300/- to Mr. Ambedkar. him Rs.300/- as a gift

to cover the loss he has sustained through his luggage sunk. This money will be paid from the Khangl Department. This is in addition to the amount paid to him before Simla, Jagaji Rao

21 September 1917.

Mr. 2/19

29/9/17 1073

Copy of the addition in this sent to the Dewan  
28-9-17

ડૉ. આંબેડકરને વડોદરા રાજ્યની નોકરીમાં લેવાનો હુજૂર હુકમ : તારીખ - ૨૧ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૧૭. તેમજ તેમનો સામાન - પુસ્તકો દરિયામાં ડૂબી ગયાં તે બદલ આર્થિક સહાય પણ આપવામાં આવી હતી





મુંબઈ સિડહમ કોલેજમાં પ્રાધ્યાપક તરીકે ડૉ. આંબેડકર સાથે પ્રાચાર્ય પર્સી એન્સ્ટે તથા સ્ટાફ (૧૯૧૮-૧૯૧૯)







R-13420

20/10/19  
c/o Henry S. King & Co  
9 Pall Mall  
London S.W.

4<sup>th</sup> September 19

My dear Maharaja Sahab,

As directed by Mr Lalvi I am placing my financial difficulties before you in the hope of getting some relief. But I am sorry to have to approach you but - thinking that if you had been pleased to regard me as your friend you would have done something to enable me to tide over my difficulties. They have chiefly arisen through the fall in the Indian exchange in London. When I left India I had calculated the total extra I would have to incur for my two years stay in London and according to the then prevailing rate of exchange I found that I had sufficient funds for my purposes. But as the funds had been invested by a friend with whom I had deposited them I was not able to transfer them to London at the time when I left India. Last year



आर्थिक सहाय करवा शाहुळ महाराजने  
डॉ. आंबेडकरनो विनंतीपत्र





લંડન સ્કૂલ ઓફ ઈકોનોમિક્સના સહાધ્યાયીઓ અને પ્રાધ્યાપકગણ સાથે ડૉ. આંબેડકર



14, Hararwalla Buildings No.4

Parel, Supariwag Road,

Bombay, 25th June 1923.

To

The Prothonotary and Registrar, O. J.,

H. M's High Court,

B O M B A Y.

Sir,

I have the honour to apply to be admitted as an advocate of this Honourable Court.

I intend to practise in Bombay.

I was called to the Bar on the 28th day of June 1922 by the Honourable Society of Gray's Inn after having kept 12 terms.

I herewith annex the certificates of Call to the Bar, of good character and ability and a certificate from Mr. T.B.W. Ramsay, - Barrister-at-Law- in whose chambers I have read for one year.

I have to request you to place my application before their Lordships the Honourable the Chief Justice and Judges for favourable consideration.

I have the honour to be,

Sir,

Your most obedient servant,

B. R. Ambedkar

Head clerk  
circulate

A

26  
6

मुंबई हाईकोर्टमा वकीलात माटेनी सनद  
मेणववा डॉ. आंबेडकरनी अरज



ડૉ. બી. આર. આંબેડકર અને ડૉ. પી. જી. સોલંકી (વચ્ચે પુષ્પમાળા પહેરેલા) 'ભીમા કોરે ગાંવ વિજયસ્તંભ' (પુના) સમીપ કાર્યકરો સાથે (તા. ૧૭-૦૧-૧૯૨૭)



બ્રિટિશ અને પેશવા વચ્ચેના નિર્ણાયક યુદ્ધમાં અંગ્રેજોના લશ્કરમાં મહાર સૈનિકોએ બહાદુરીથી પેશવાઓના સૈન્યને પરાજિત કર્યું. જેમાં અસંખ્ય મહાર સૈનિક ખપી ગયા. તેમના શૌર્યના પ્રતીકરૂપે બ્રિટિશરોએ પુના પાસે આ વિજયસ્તંભની રચના કરી હતી.





समाज समता दणना सैनिक वय्ये डॉ. आंबेडकर





સાયમન કમિશનને ડૉ. આંબેડકર, ડૉ. પી. જી.  
સોલંકીએ પુના મુકામે દલિતવર્ગની માંગણીનું  
આવેદનપત્ર આપ્યું હતું  
(તા. ૨૩-૧૦-૧૯૨૮)



# Appeal

on behalf of the

## Depressed Classes Institute

### ORGANIZATION.



Dr. Bhimrao Ramji Ambedkar,  
M.A., Ph.D., D.Sc., Bar-at-Law ;  
Delegate, Indian Round Table  
Conference. President, Depressed  
Classes Institute

**T**HE Depressed Classes Institute is an organization of the Depressed Classes which is conducted by members of the Depressed Classes in the interests of the Depressed Classes. The aim of the Institute is to raise the Depressed Classes from their present-day down-trodden condition to a status of social and political equality in Indian Society and to promote their economic welfare.

The Institute was established in June, 1925, and has been functioning since then. The Institute is intended to be an All-India organization with branches all over India. But owing to want of resources the activities of the Institute are confined to the Presidency of Bombay. The Institute functions through the agency of social workers who are pledged to work for the uplift of the Depressed Classes. They are mainly drawn from the Depressed Classes and are scattered over the various districts of the Presidency of Bombay. The activities of these social workers are directed and co-ordinated by a Managing Council of the leading members of the Depressed Classes at the headquarters of the Institute located in the city of Bombay.

### ACTIVITIES OF THE INSTITUTE.

During the short period of five years which has elapsed since its establishment the work of the Institute has grown to such enormous proportions that it is impossible to give even a summary of it within the scope of this leaflet. All that can be done is to indicate the lines of activity undertaken by the Institute in pursuance of its aim, namely: the elevation of the Depressed Classes. These activities may be classified under the following heads:

(1) **Propaganda.** The Institute publishes a newspaper called *Janata* (The People) with the object of enlightening the Depressed Classes on their special problems and also on the general problems of the day in so far as they affect them. It educates them into a realization of their civic rights, ventilates their grievances and creates public opinion in favour of speedy redress. The guiding principle of the paper is equality. Until last month it was a fortnightly paper. It is now converted into a weekly. The Institute also publishes other literature from time to time on various subjects for the education of the Depressed Classes.

(2) **Civic Rights Campaign.** Although there are many cases in which the law allows civic rights to the Depressed Classes there are a legion in which custom stands in the way of the Depressed Classes benefiting by them. One of the objects of the

ડૉ. આંબેડકરનો મુદ્રાલેખ હતો

શિક્ષિત બનો તે માટે તેમણે

૧૪ જૂન, ૧૯૨૫ના દિવસે બહિષ્કૃત શિક્ષણ પ્રસારણ

મંડળ નામક સંસ્થા સ્થાપી હતી. તેના ઉપક્રમે મુંબઈ ઈલાકામાં

પાંચ છાત્રાલયોનો પ્રારંભ પણ કર્યો હતો. આ છાત્રાલયના નિભાવ

માટે તેમણે ગોળમેજી પરિષદ (લંડનમાં) પધારેલ રાજા, મહારાજા અને

ઉદ્યોગપતિઓને મદદ કરવા અપીલ કરતી આ પત્રિકા વહેંચી હતી







પ્રગતિશીલ સવર્ણમિત્રોના સહયોગથી તા. ૪-૯-૧૯૨૭ના દિવસે ડૉ. આંબેડકરના પ્રમુખપદે સમાજ સમતા સંઘની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. આ સંસ્થાના પદાધિકારીઓ સાથે...





समाज समता संघना उपक्रमे गोविंद आद्रेकरना  
सुपुत्र केशव तथा कन्या विद्या तिडेकर साथे वैदिक  
विधिथी लग्न समारंभमां डॉ. आंबेडकर,  
डॉ. पी. ज. सोलंकी तथा श्रीमती रमा आंबेडकर :  
ता. २८ जून, १९२८





નાસિક કલારામ મંદિર પ્રવેશ (તા. ૩જી માર્ચ, ૧૯૩૦) પોલીસ દલિતો, ભૂદેવ સુંદરરાવ વેધ પાઘડીવાળાને મંદિરના દરવાજાથી દૂર હડસેલી રહી છે.

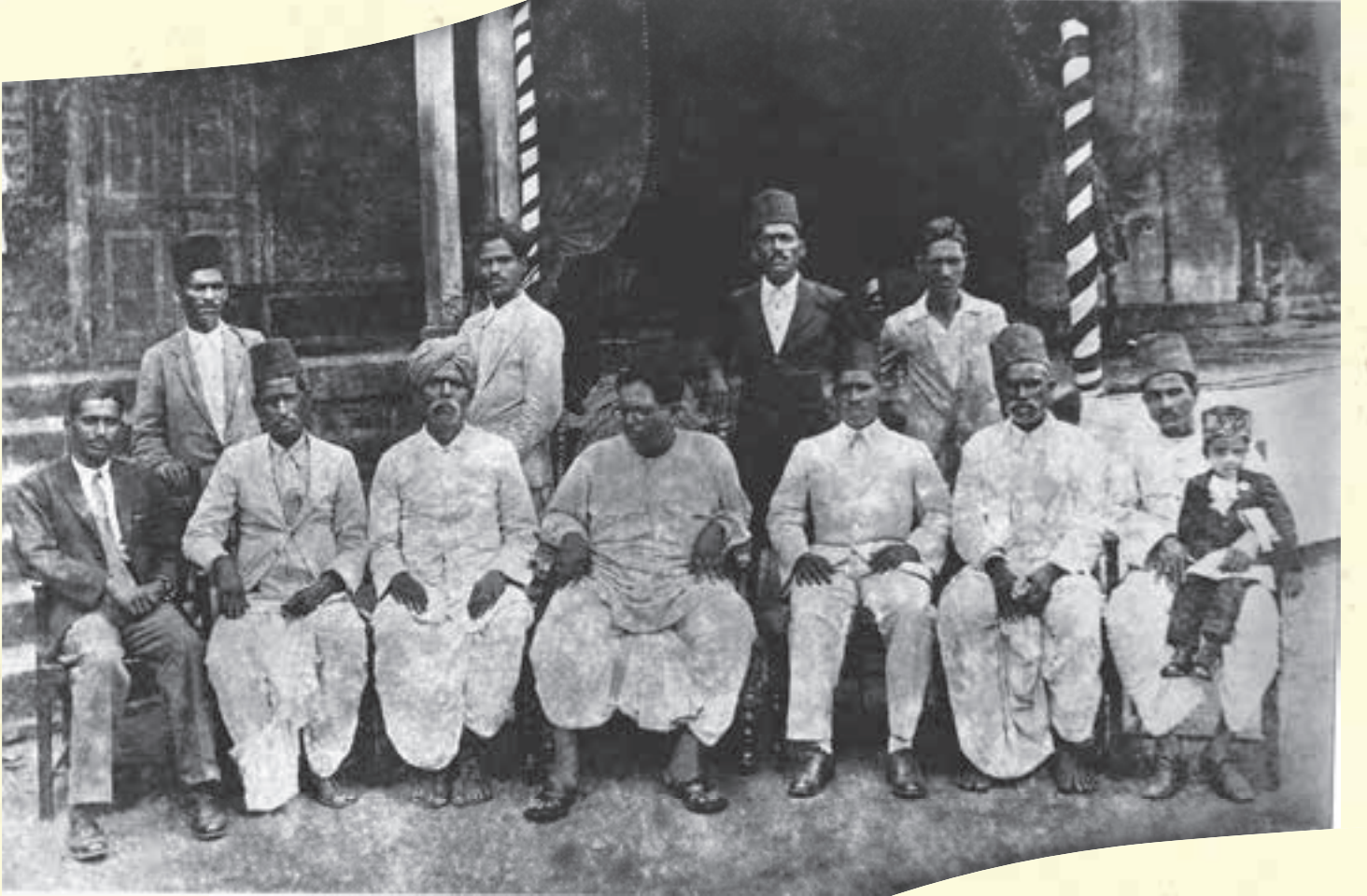
કાલારામ મંદિર પ્રવેશ નેતૃત્વ કરતા સવર્ણ આગેવાન અનંત હરિ ગદ્રે સાથે સત્યાગ્રહના સેનાની અમૃતરાવ રણખાંભે





अभिल भारतीय डिप्रेसड क्लास कॉंग्रेसनी प्रथम परिषद,  
नागपुरनुं प्रमुखस्थान शोभावता  
डॉ. आंबेडकर साथे रावबहादुर आर. श्रीनिवास (मद्रास),  
डॉ. पी. ज. सोलंकी : ता. ८-८ ओगस्ट, १९३०





લંડન ગોળમેજી પરિષદ માટે પ્રસ્થાન કરવાની  
પૂર્વસંધ્યાએ આગેવાનો સાથે ડૉ. આંબેડકર  
(પરેલ, દામોદર હોલ, તા. ૩-૧૦-૧૯૩૦)



# मूकनायक

बापू बनें जलाना पदवीयां भीत । विरोधक हें मोठे पात्राणिने हे  
बाने जलीं शोरी सुशीलयांचा जग । सार्वभौम समूह बाने दिले हे

मुंबई, सकाळी १५ डिसेंबर १९५५.

## मूकनायक.

### सुरागाची सर सुरागाचा नाई

बापूचा हा ज्योतिष पुरोहितीचा एकमेव प्रसंग आहे. त्यावेळी बापूंचा हा ज्योतिष पुरोहितीचा एकमेव प्रसंग आहे. त्यावेळी बापूंचा हा ज्योतिष पुरोहितीचा एकमेव प्रसंग आहे. त्यावेळी बापूंचा हा ज्योतिष पुरोहितीचा एकमेव प्रसंग आहे.

प्रबुद्ध भारत



डॉ. बाळगडे र. बाळगडे

# जनता

THE PEOPLE

राजधान्याचे वीर हल  
विद्युत्पुरवठा-  
राजधान्याचे वीर हल  
विद्युत्पुरवठा-



बहिष्कृत भारत  
मुंबई, सकाळी १५ डिसेंबर १९५५.

# समता

मुंबई, सकाळी १५ डिसेंबर १९५५.



डॉ. आंबेडकर तंत्री पढे तेमज तेमना मार्गदर्शन  
डेहण यालतां सामयिकी  
मूकनायक - १९२७, बहिष्कृत भारत १९२७  
जनता - १९३०, समता - १९२७  
प्रबुद्ध भारत - १९५६

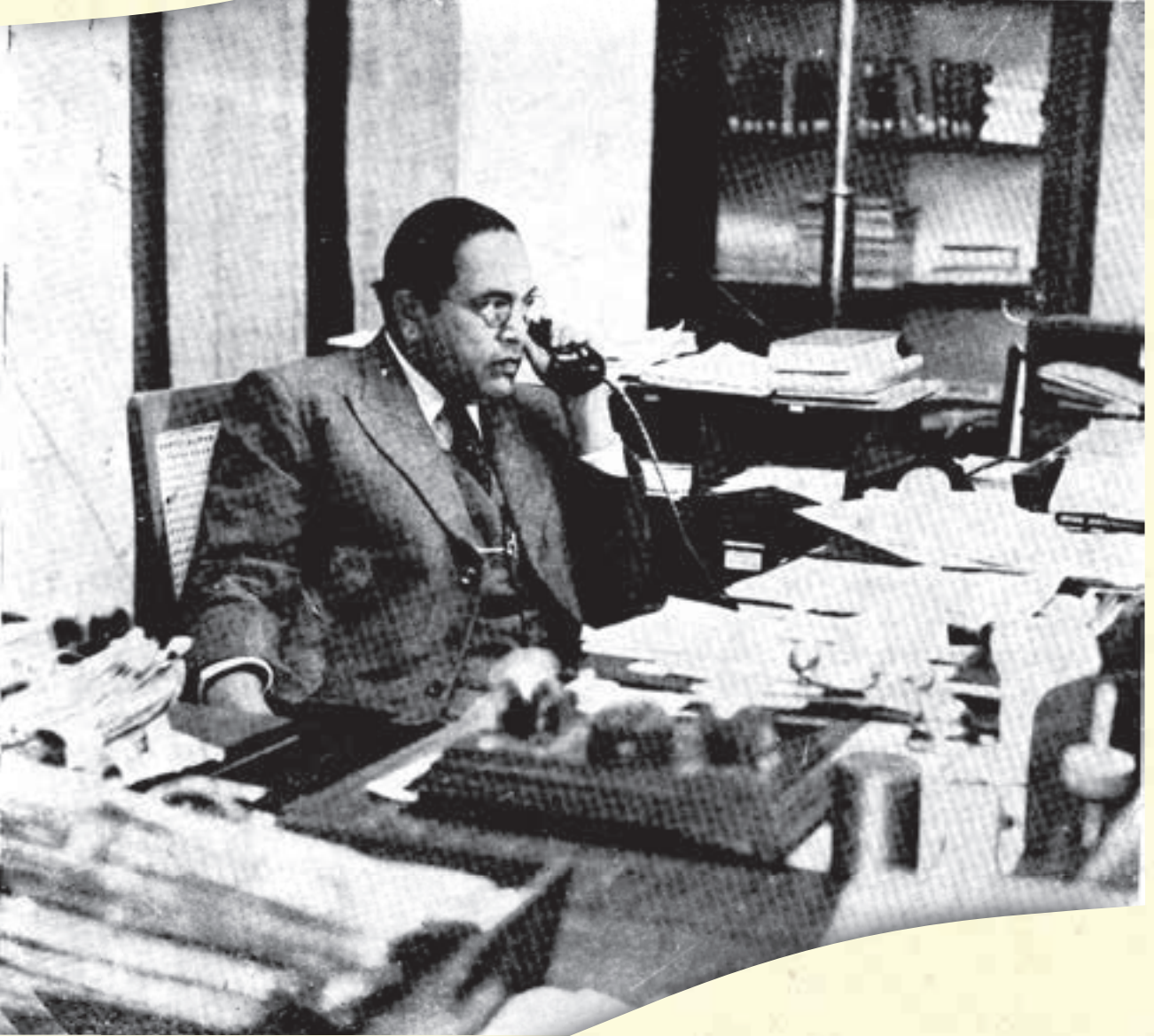




પ્રથમ ગોળમેજી પરિષદમાં દલિતોના પ્રતિનિધિ  
તરીકે બીજી હરોળમાં નવમા ક્રમે બેઠેલા  
ડૉ. બી. આર. આંબેડકર તા. ૧૨ નવેમ્બર,  
૧૯૩૦થી ૧૯ જાન્યુઆરી, ૧૯૩૧



कार्यालयमां कार्यान्वित डॉ. आंबेडकर







દલિતો ઉપરના અત્યાચારો નિવારણની માગણી માટે મુંબઈ ઈલાકાના ગવર્નર લોર્ડ બ્રેબોર્નને આવેદનપત્ર આપી, કાર્યકરો તથા મહાર બેટેલિયનના નિવૃત્ત સૈનિકો વચ્ચે પુનાના એમ્સ ગાર્ડનમાં ગવર્નર સાથે ડૉ. આંબેડકર (૧૯૩૧)





**અમદાવાદને આંગણે ડો. આંબેડકર :**  
**અમદાવાદના અંત્યજોએ અર્પણ કરેલું સન્માનપત્ર**  
**ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકરને ૨૮-૬-૧૯૩૧ના દિવસે દરિયાપુર**  
**(અમદાવાદ)માં અપાયેલ સન્માનપત્ર**

શ્રીમાન ડૉ. આંબેડકર એસ્કવાયર  
 એમ.એ.પીએચ.ડી. બેરિસ્ટર એટ લૉ.એમ.એલ.સી.  
 મહાશયજી,

ગુજરાતના પાટનગર અમદાવાદમાં થયેલી પધરામણી પ્રસંગે આપને અંતઃકરણપૂર્વક આવકાર આપતાં અમને ઘણો હર્ષ થાય છે. આપની પધરામણીથી અમને જે હર્ષ થયો છે તે વ્યક્ત કરવાને અમને શબ્દો જડતા નથી. આપના આગમનથી અમારો હર્ષોદ્ધી ઊભરાઈ ગયો છે. અમારા આમંત્રણને માન આપીને અત્રે પધાર્યા છો અને અમારું માનપત્ર લેવાનું સ્વીકાર્યું છે, તે અમારા સદ્ભાગ્ય છે. આ શહેરમાં અછૂત ભાઈઓની સંખ્યા ઘણી મોટી છે. તેઓ બહુધા મિલોમાં કામ કરી પોતાનો નિર્વાહ કરે છે. એમનામાં કેળવણીનો અભાવ છે.

મહાશયજી,

આપ અમારા માટે આત્મભોગ આપી તથા અવિશ્રાંત પરિશ્રમ ઉઠાવી જે લડત ચલાવી રહ્યા છો તે બદલ અમે આપ સાહેબના ઋણી છીએ, જાતિભોગ અછૂત ભાઈઓની ઉન્નતિ માટે દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં ભ્રમણ કરી અમારા હકો માટે આપ જે મજબૂત લડત ચલાવી રહ્યા છો તેની અમને કદર છે. ભૂતકાળમાં ઉચ્ચવર્ણના હિંદુઓએ અમારી સાથે જે વર્તણૂક ચલાવી છે અને આજે પણ ચલાવી રહ્યા છે, તે તરફ જોતાં અમે સહેજ સમજી શકીએ છીએ કે, જો અમે ભારતવર્ષમાં અમારું અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા માગતા હોઈએ, અરે જો અમે આઝાદ હિન્દમાં આઝાદીથી રહેવા માંગતા હોઈએ, તો અમારે માટે ઉચિત એ જ છે કે અમારે બીજા ઉપર આધાર રાખીને બેસી ન રહેતાં અમારે અમારાં પગ ઉપર ઊભા રહેતાં શીખવું જોઈએ અને અમારા હકોને માટે મજબૂત લડત ચલાવવી જોઈએ. અમારી સાથે સમાનતાની વાતો કરવામાં આવે છે, અમને ભાઈ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, પણ એમાં અમને ઉચ્ચ વર્ગના સ્વાર્થની ગંધ આવે છે. અરે, પોતાની સ્થિતિ મજબૂત બનાવી લઈ હકો મેળવવાની આ તેમની સોનેરી જાળ છે. ક્યાં છે એ કહેવાતી સમાનતા? આ સુધારેલા સમયમાં પણ અમારો પડછાયો સરખો પણ વર્જ્ય ગણાય છે. અરે, પ્રાચીન સમયના અને જૂના રીતરિવાજવાળા હિન્દુઓ તરફથી એ રીતે વર્તમાન આવતું હોત તો, અમે પણ કહી શકત કે જૂની ઘરેડ ઉપર ચાલનારાઓ અમારી સાથે એવી વર્તણૂક ચલાવે છે, પણ અમને કહેતાં બેદ થાય છે કે પાશ્ચાત્ય કેળવણીથી વિભૂષિત થયેલાં ૨૦મી સદીના કેળવાયેલાં હિન્દુઓ પણ અમારી સૂગ રાખે છે. અમારે માટે તેમનાં મંદિરોનાં દ્વાર બંધ છે. અમને તેમના કૂવાઓમાંથી પાણી ભરવા દેવામાં આવતું નથી. અમારાં બાળકોને તેમની શાળાઓમાં દાખલ કરવામાં આવતાં નથી. શું આનું નામ સમાનતા? આજે ન્યાયી બ્રિટીશ સરકારનું રાજ્ય હોવા છતાં જ્યારે અમારી સાથે એવી વર્તણૂક ચલાવવામાં આવે છે. ત્યારે અમને ભય છે કે માગ્યા મુજબ સ્વતંત્રતા મળી ગયા પછી તેઓ શું નહિ કરે? ભૂતકાળનો ઇતિહાસ તેની સાક્ષી પૂરે છે.

આવા સઘળા સંજોગો જોતાં અમને લાગે છે કે અમારે અલગ રહીને જ અમારા હકો માટે લડત ચલાવવી જોઈએ અને અલાયદા હક્કો માંગવા જોઈએ. અમને સંપૂર્ણ આશા છે કે આપ અમને કામમાં ખરેખરી મદદ કરશો.

મહાશયજી,

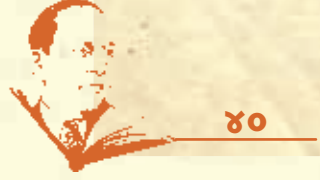
પ્રથમ વર્તુળ પરિષદમાં આપે અમારા તરફથી જે સુંદર કામ કર્યું છે તે કોટિ ધન્યવાદને પાત્ર છે અને અમે આશા રાખીએ છીએ કે, આગામી વર્તુળ પરિષદમાં પણ આપ એમ જ સુંદર સેવા બજાવશો અને અમારો અવાજ મજબૂતાઈથી રજૂ કરશો. ભારતમાતાના સાચા સુપુત્ર ભારતમાતાની સ્વતંત્રતા માટે પણ આપે આપનાથી બનતું કર્યું છે. તે બદલ આપને હાર્દિક ધન્યવાદ ઘટે છે.

ઓ રણશૂર! ભડવીર!

આપે મરેલી અછૂત કોમને સજીવન કરી, હિંદુઓ સામે સત્યાગ્રહના મોરચા માંડતા શિખવ્યું છે. વિદ્વાન હોવા છતાં, એક લડવૈયા બહાદુર સિપાઈની માફક રાતદિવસ ખડે પગે ધૂમી જે જાગૃતિ આણી છે તે ભવિષ્યના ઇતિહાસમાં સોનેરી અક્ષરોથી ટંકાઈ રહેશે અને અન્ય કાર્યકર્તાઓને આપને પગલે ચાલવાનો રસ્તો મોકળો થયો છે એવી અમે આશા રાખીએ છીએ.

છેવટે અમારા આમંત્રણને માન આપી આપે અત્રે પધારવાનો જે શ્રમ લીધો છે અને આજે અમને આપની અમૃતતુલ્ય વાણી સાંભળવાની જે અમૂલ્ય તક આપી છે તે બદલ અમે આપને ખરા હૃદયથી ધન્યવાદ આપી ફરીથી આભાર માનીએ છીએ. પરમકૃપાળુ પરમાત્મા આપને લાંબુ આયુષ્ય અર્પી સુખી રાખે એ જ અંતિમ યાચના.

તા. ૨૮-૬-૧૯૩૧  
 લિ.  
 દરિયાપુર : અમો છીએ આપના આભારી  
 નવયુવક મંડળના  
 અમદાવાદ : કાર્યવાહકો અને દરિયાપુર  
 મહોલ્લાના આગેવાનો

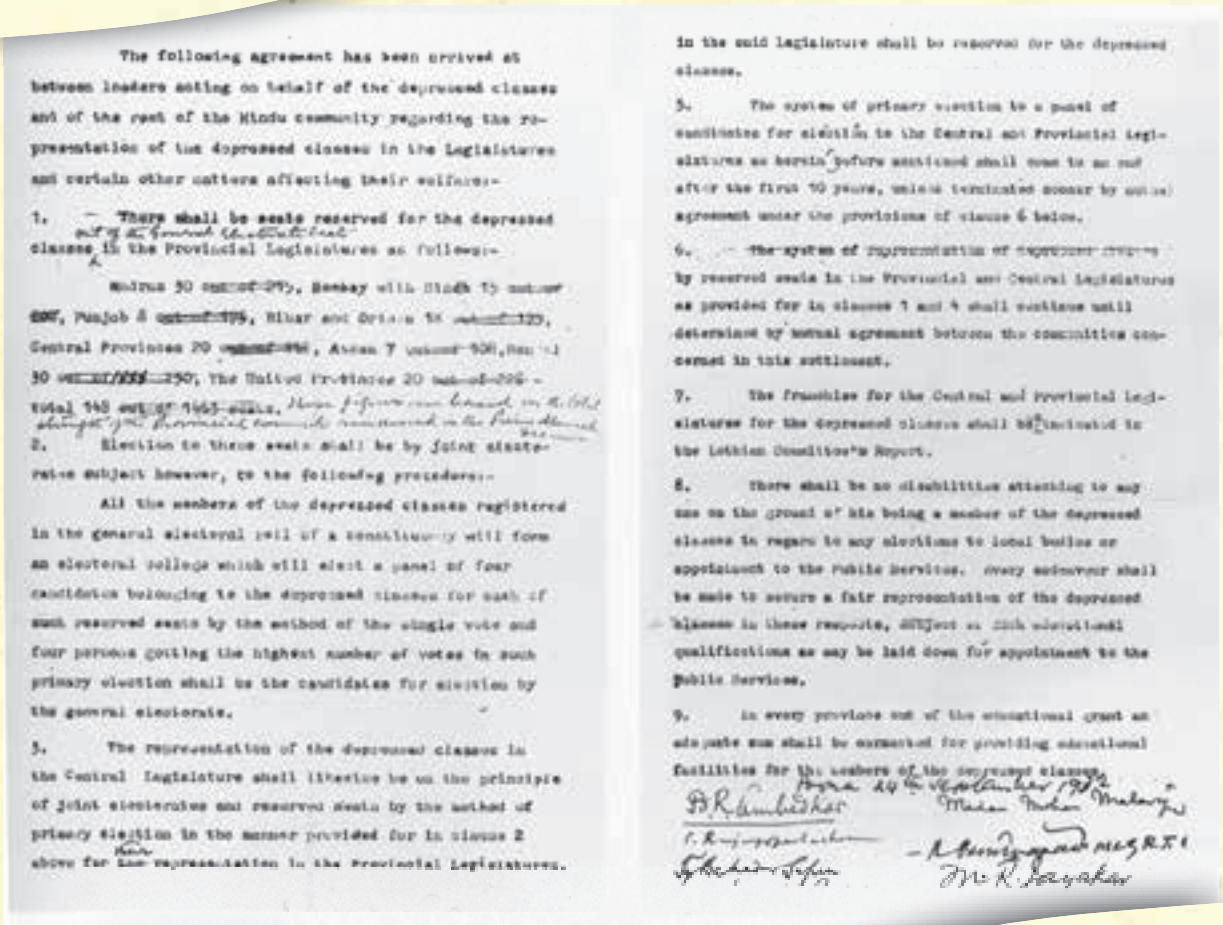




બીજી ગોળમેજી પરિષદમાં મહાત્મા ગાંધી, મદનમોહન માલવિયા, બેરિસ્ટર મુકુંદરાવ જયકર, તેજબહાદુર સપ્તુ, સરોજિની નાયડુ વગેરે ભારતીય પ્રતિનિધિઓ સાથે ડૉ. આંબેડકર (તા. ૭-૯-૧૯૩૧થી ૧-૧૨-૧૯૩૧) (આડી હરોળમાં બીજા ક્રમે)



બ્રિટન વડા પ્રધાન રામ્સે મેકડોનાલ્ડના 'કોમી  
 ચૂકાદા' અન્વયે દલિતોને મળેલા 'અલગ  
 મતાધિકાર' સામે ગાંધીજીના મરણાંત ઉપવાસને  
 અંતે થયેલ ઐતિહાસિક 'પુના કરાર'  
 પુના, તા. ૨૪-૯-૧૯૩૨



દલિતોના પક્ષે ડૉ. આંબેડકર, ડૉ. પી. જી.  
 સોલંકી, રા. બ. શ્રીનિવાસન, શીવતરકર વગેરે  
 અને હિન્દુઓના પક્ષે મા. મદન મોહન માલવિયા  
 રાજાજી વગેરેના હસ્તાક્ષરો



Agna 24<sup>th</sup> September 1932  
Madras India Malaya

B.K. Ambekar

C. R. J. ...

Lyke ...

M. C. ...

W. D. ...

M. N. ...  
M. C. ...

A. ...

M. R. Jayakar

U. ...

P. C. Solanki. ...

A. ...

...

a. S. ...

Ram ...

...

P. N. ...

L. K. ...

S. S. ...

B. S. ...

...

V. ...

E. ...

✓ S. N. ...

...

B. H. ...

I. ...

A. V. ...

...

V. ...

...

J. ...



'पुना करार'मां दलितोना पक्षे डॉ. आंबेडकर,

डॉ. पी. जे. सोलंकी, राव बहादुर,

आर. श्रीनिवासन् वगैरे तथा सर्वार्थ हिन्दुओना पक्षे

मदनमोहन मालविया, मुकुंदरराव जयकर, तेजबहादुर सप्रु

वगैरे नेताओना हस्ताक्षर. ता. २४ सप्टेम्बर, १९३२



‘પુનાકરારનું નિર્માણ કરનારા નેતાઓ

(૧) બેરિસ્ટર મુકુંદરાવ જયકર (૨) બેરિસ્ટર તેજબહાદુર સપ્તુ  
(૩) ડૉ. આંબેડકર (૪) ડૉ. પી. જી. સોલંકી (૫) રાવબહાદુર  
રટ્મલાવ શ્રીનિવાસન (૬) એમ. સી. રાજા (૭) ગણેશ અક્કાજી  
ગવઈ (એમ.એલ.સી) યરવડા જેલ, પુનાના દરવાજા બહાર ઊભેલા



પુનાકરારની રચનાના મુખ્ય કર્ણધાર  
ડૉ. આંબેડકર અને ડૉ. પી. જી. સોલંકી  
(પુનાની યરવડા જેલને દ્વારે ઊભેલા)



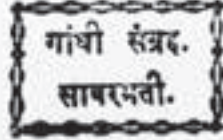


દશેરા ઉત્સવ મંડળ,  
નાસિકના કાર્યકરો સાથે :  
તા. ૯ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૨





કેન્દ્રીય એસેમ્બલી (વડી ધારાસભા, દિલ્હી)માં  
રંગા-એયર દ્વારા રજૂ થયેલા મંદિરપ્રવેશ બિલ બાબતે  
પોતાની નાપસંદગી દર્શાવતો પત્ર ડૉ. આંબેડકરે  
ગાંધીજીને લખ્યો હતો.



1399

Damodar Hall, Parel,  
Bombay No. 12,  
Dated, 12th February 1933.

Dear Mahatmaji,

S.N. 20225

I am sure you must have received for your Harijan through the Associated Press a copy of the statement, which I have issued defining the attitude of the Depressed Classes in regard to the question of Temple Entry. I am also sending herewith another copy of the same directly for your information.

Yours sincerely

B. R. Ambedkar

To

M. K. Gandhi Esq.,  
Yerawada Jail,  
P o o n a.

For reply vide S.N. 20265 - 16-2-33





Damodar Hall

Patna

17-2-33

18-2-33

Dear Mr. ...

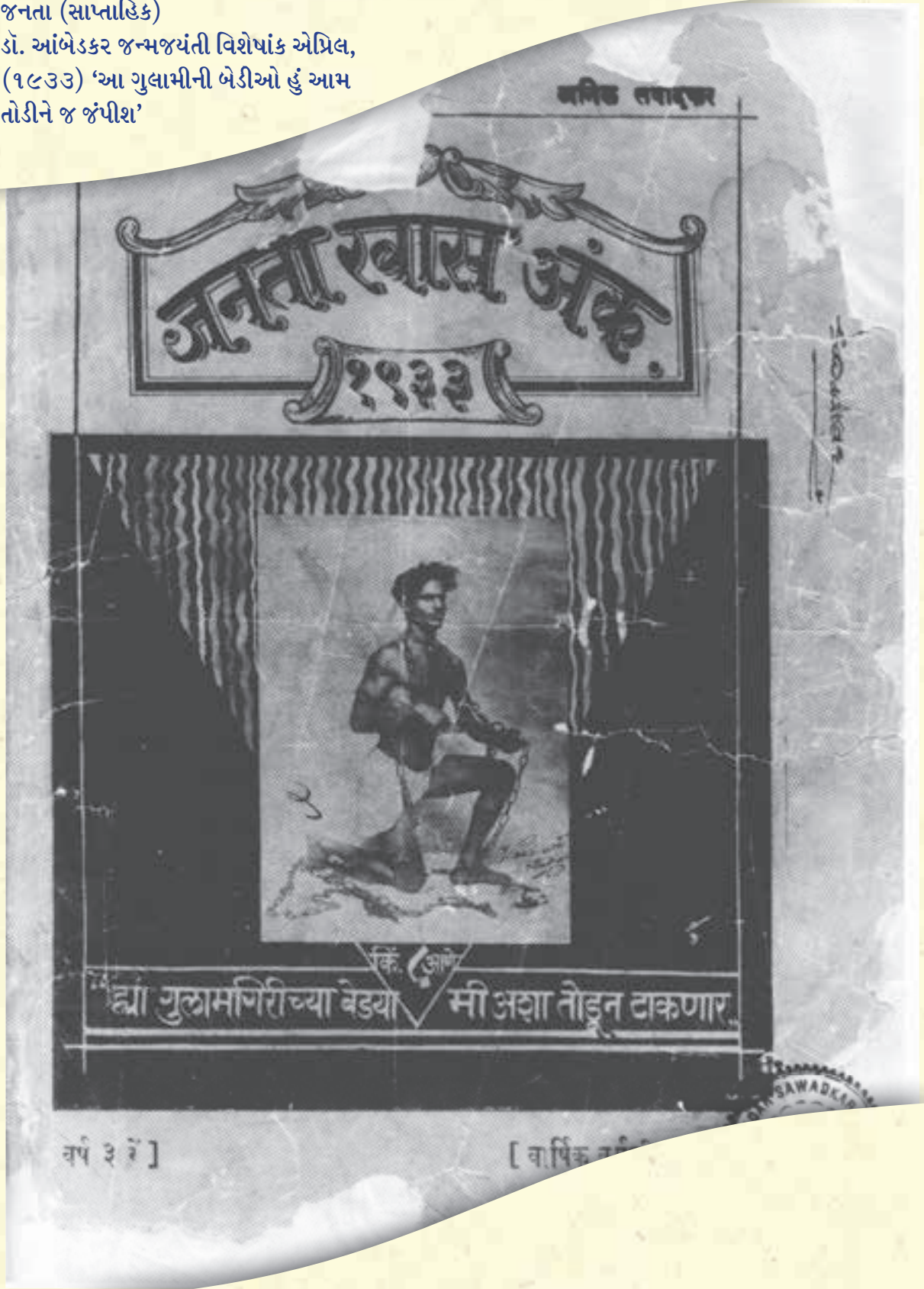
many thanks for your letter inviting me to Ratnagiri to open the Temple on the foot to the untouchables. I am extremely sorry that owing to previous engagements I am unable to accept your invitation. I however wish to take this opportunity of conveying to you my appreciation of the work you are doing in the field of social reform. As I look at the work is called the problem of the untouchables I feel it is intimately bound up with the question of the reorganization of Hindu Society. If the untouchables are to be a part and parcel of the Hindu Society then

स्वातंत्र्य वीर सावरकरे रत्नागिरीमां पतितपावन  
मंदिरनुं निर्माण कराव्युं तेना उद्घाटन माटे  
डॉ. आंबेडकरने आग्रहपूर्वक आपेला आमंत्रण  
भाबते डॉ. आंबेडकरनो जवाब



जनता (साप्ताहिक)

डॉ. आंबेडकर जन्मजयंती विशेषांक अप्रैल,  
(१९३३) 'आ गुलामीनी बेडीओ हुं आम  
तोडीने ज जंपीश'





આત્મજનીય પરિવાર સાથે. (ડાબેથી) પુત્ર યશંવત,  
ડૉ. આંબેડકર, રમાબાઈ આંબેડકર, વિધવા ભાભી લક્ષ્મીબાઈ અને ભત્રીજા  
મુકુંદરાવ તથા તેમનો પાળેલો કૂતરો ટોબી... રાજગૃહ, વર્ષ ૧૯૩૪



પઠાણો શાહુકારોના શોષણમાંથી દલિતોને મુક્ત કરનાર બાહોશ કાર્યકર દેવીદાસ (ડેવીડદાદા)ને અંતિમ વિદાય આપતા ડૉ. આંબેડકર અને ડૉ. પી. જી. સોલંકી, સીતારામ શિવતરકર (તા. ૨-૧-૧૯૩૫)





धर्मपत्नी 'शमु'ना अवसान समये अंतिम दर्शन  
करता डॉ आंबेडकर, पुत्र यशवंत, शिवतरकर मास्तर,  
डॉ. सोलंकी वगैरे साथे : ता. २७-५-१९३५





# जाहीर खबर.

मानाव अस्पृश्य बंधू मगिनीना कळाविण्यात येते की, आपल्याबरील अस्पृश्यतेचा कडक धुऊन काढण्याकरिता व स्वतःस वया हिंदूसमाजाचे आपण आजपर घटक मानीत आलों त्या सवाजांत नागांचे व समतेचे स्थान मिळावे म्हणून आपण सर्वांनी नागिकास श्रीकाळाराम मंदीरप्रवेश सत्पाग्रह, रामकुंड प्रवेश सत्पाग्रह, वेगरे अनेक लंड गेल्या पांच सहा वर्षांपासून आपले तितके सामर्थ्य नसतांही भाणतांचे व द्रव्याची अपरिमित हानी सोसून मोठ्या नेष्टानें लढीरडे; परंतु त्यांपासून इष्ट तो परिणाम झाल्याचे दिसत नाही. आपण इतके दिवस चा शिबेलेल्या या लज्जांवा विचार करण्यामाठी येवें येवें नुस्तराच मन्हेल्या जखिउ मुंबई इलाखा दलित वर्गाच्या परिषदेनें तरे परिषदेबाबें सिद्धाच कोरून करून लाळील ठराव एकमतानें पसार केला आहे.

“अस्पृश्य मानलेले वर्ग व स्पृश्य मानलेले वर्ग यामागे समता व संवतना घडवून आणण्याच्या हेतूने तितके सामर्थ्य नसतांही भाणतांची व द्रव्याची अपरिमित हानी सोसून मुंबई इलाख्यातील दलित वर्गांनी काळाराम मंदिर प्रवेश सत्पाग्रह, रामकुंड प्रवेश सत्पाग्रह, व रामगथाच्या भिरवणूकीविषयी सत्पाग्रह, नासिक येथे गेली सहा वर्षे चाळविलेले अस्पृश्य मानलेल्या हिंदूंचे किंचितही मत परिवर्तन झाल्याचे दिसत नाही. इतकेंच नवें पण ते बरील प्रकारच्या संघटनांमा व तरान्य सामर्थ्याला कवडीचीही किपत देत नाहीत असे त्यांनी आपल्या वर्तमानें सिद्ध केले आहे. म्हणून दलित वर्गांची ही परिषद असा ठराव पसार करित आहे की, बरील मत्वाग्रहाचा त्यांना कांहीही उपयोग होत नसल्याने त्याबाबतीत दलित वर्गांनी आपले सामर्थ्य आतां विनाकारण पुढीच खर्च करूं नये व मत्वाग्रहाची मोहीम यापुढे बंद करावी. आणि अस्पृश्य मानलेल्या वर्गांपासून आपला समाज विलग समजून त्यांनी आपले संघटन करावे; आणि हिंदूसंस्थानांतील अनेक समाजामध्ये आपल्या या विलग समाजाला मानाचे व स्वतंत्रस्थान मिळाविण्याकरतां दलित वर्गांनी प्रयत्न करावा असे या परिषदेचे मत आहे.

बरील ठराव नुसार यापुढे आपणांन विषयतनें आपणांच्या हिंदूंच्या देवदेवतांविषयी, मंदिरांविषयी अगर गथांविषयी कांहीच कर्तव्य नसल्याने हिंदूंच्या या अतलम कोमत्याही व कोठल्याही समाजामांत आपण यापुढें मुळांच भाग घेऊं नये. जखिउ मुंबई इलाखा दलित वर्गांच्या परिषदेनें एकमतानें पसार केलेला ठराव आपण सर्व कृतीत आणार अशी आशा आहे. ही आपल्या स्वाभिमानाची कसोटी आहे. तरी त्या कसोटीला सर्वेजण उतरताल अशी आशा आहे.

आपले कृपामित्वापी,

अमृतराव धोंडिवा रणखांबे  
स्वागताध्यक्ष  
मुंबई इलाखा दलित वर्गांची परिषद,  
येवला, जि० नासिक.

भिमराव रामजी आंबेडकर.  
अध्यक्ष  
मुंबई इलाखा दलित वर्गांची परिषद,

हिन्दुधर्मने अलविदा करवानो  
ऐतिहासिक ठराव येवला (नासिक),  
मुंबई इलाखा दलित धर्मांतर परिषद  
ता. १३-१०.१९३५



**INSURANCE**  
 SWADHAI INDIAN  
 INSURANCE CO. LTD.  
 PANTRY 411, 412, 413  
 with their service.

REGD. NO. B 1048

REGD. NO. B 1048

PRICE: ONE ANNA

**INSURANCE**  
 Nothing can take the  
 place of one's own  
 insurance. ONE'S OWN  
 INSURANCE CO. LTD.  
 PANTRY 411, 412, 413  
 with their service.

# The Bombay Chronicle

FOUNDED BY SHYAMJI K. BHAUSAHEBJI IN 1881.

VOL. XXIII NO. 26

BOMBAY, TUESDAY, OCTOBER 13, 1933

FOURTEEN PAGES

## Nemesis Overtakes Hindu Orthodoxy ?

**Congress Cabinet To Meet To-day**  
 (Special) (13)  
 After the discussion last evening and the meeting yesterday, the Congress Cabinet will meet to-day at 11 a.m. at the Secretariat, Bombay. The meeting will be presided over by Mr. J. B. Kripalani, the Secretary. The members will be Mr. J. B. Kripalani, Mr. A. L. C. C. To-day.

**RAJEN BABU AT MADRAS**  
 (Special) (13)  
 Rajen Babu, the Minister for Madras, will be in Madras to-day. He will be accompanied by Mr. J. B. Kripalani, the Secretary. The meeting will be presided over by Mr. J. B. Kripalani, the Secretary. The members will be Mr. J. B. Kripalani, Mr. A. L. C. C. To-day.

**Ambedkar Throws Bombshell**  
**Harijans Prepare For Conversion**  
**Yeola Conference Decides On Acceptance Of Any Faith Guaranteeing Equality**  
 (Special) (13)  
 Complete acceptance of Depressed Classes from the Hindu fold and embracing any other religious community on equal status and treatment with other members of the faith is the gist of the resolution passed yesterday at the Bombay Presidency Depressed Classes Conference held yesterday at Yeola, South District. The resolution was adopted on the advice of Dr. Ambedkar, President, who speaking from an hour yesterday afternoon the resolution passed on the Hindu fold.

**INDIA AND LEAGUE OF NATIONS**  
**BRITISH CABINET TO MEET TO-DAY**  
 (Special) (13)  
 The British Cabinet will meet to-day at 11 a.m. at the Secretariat, London. The meeting will be presided over by Mr. J. B. Kripalani, the Secretary. The members will be Mr. J. B. Kripalani, Mr. A. L. C. C. To-day.

**TURN FOR BETTER IN KANAKA DEVI'S CONDITION**  
 (Special) (13)  
 The health of the late Mrs. Kanaka Devi, the widow of the late Mr. Kanaka Devi, is reported to be better. She has been in a poor state of health for some time. The doctors are hopeful that she will recover.

**WAR NEWS AT A GLANCE**  
 (Special) (13)  
 The British Cabinet will meet to-day at 11 a.m. at the Secretariat, London. The meeting will be presided over by Mr. J. B. Kripalani, the Secretary. The members will be Mr. J. B. Kripalani, Mr. A. L. C. C. To-day.

**Reported Split In Abyssinian Ranks**  
**A Column Renounces Allegiance To "Negus"**  
**SEVERAL CHIEFTAINS SURRENDER TO ITALY?**  
 (Through Rome's Agency) (13)  
 According to a message from Addis Ababa, a number of Abyssinian chieftains have renounced their allegiance to the "Negus" and have joined the Italian forces. Several chieftains have also surrendered to the Italian forces. The Italian forces are reported to be advancing rapidly towards Addis Ababa.

**British Subjects Asked To Leave Abyssinia**  
 (Special) (13)  
 The British Government has asked British subjects to leave Abyssinia. The British Government is reported to be withdrawing its forces from Abyssinia. The British subjects are reported to be leaving the country in large numbers.

**Fascist Retort To League**  
 (Special) (13)  
 The Fascist Government in Italy has retorted to the League of Nations. The Fascist Government is reported to be withdrawing its forces from Abyssinia. The Fascist Government is reported to be withdrawing its forces from Abyssinia.

**COMPROMISE IMPROBABLE?**  
 (Special) (13)  
 The British Government is reported to be withdrawing its forces from Abyssinia. The British Government is reported to be withdrawing its forces from Abyssinia.

धर्मांतरनी घोषणांना अजबारी प्रत्याघातो





માથામાં થતી અસહ્ય વેદનાના ઉપચાર માટે કેવલ્યધામમાં  
(લોનાવાલા)માં આયુર્વેદ-યોગના શિરોધાર્ય ઉપચાર માટે દાખલ થયા...  
શિરોધાર્ય ઉપચાર માટે વાળ કઢાવી નાખ્યા અને સંસ્થાના નિયમ મુજબનો  
પહેરવેશ. સાથીદારો અત્રે નાયિક વગેરેના આગ્રહથી બાજુના સ્ટુડિયોમાં જઈ  
સાધુ-સંન્યાસીની કફની પહેરેલો ફોટો પડાવ્યો હતો (૧૯૩૬)







તા. ૧૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૬ના દિવસે ડૉ. આંબેડકરે  
સ્વતંત્ર મજૂર પક્ષ (Independent Labour Party)ની  
સ્થાપના કરી. આ પક્ષના વિધાનસભામાં ૧૪ અને  
વિધાન પરિષદમાં બે વિજયી ઉમેદવારો તથા કાર્યકરો  
સાથે ડૉ. આંબેડકર



મુંબઈ ઈલાકાની ધારાસભાના સ્વતંત્ર મજૂર પક્ષના  
સભ્યોને અભિનંદન આપવાનો  
જાહેર મેળાવડો



મુંબઈમાં વસતા ખેડા જિલ્લાના ગુજરાતી ભાંગી બાઈઓ તરફથી એક જાહેર મેળાવડો યોજાવવા ના. ૫-૩-૩૮ ના રોજ સાથે ૮-૩૦ ( ૨૨. ૨૧. ) વચ્ચે ૨૭ નંબર પોસ્ટ ડાકરવાડી ગુમન પોસ્ટ પાસે, મ્યુનિસિપલ ચાંચના કમ્પાઉન્ડમાં મળશે. જેમાં મુંબઈ ઈલાકામાં વસતા ગુજરાતી ભાંગી બાઈઓની સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય પરિસ્થિતિ જેવા પ્રશ્નોની છે તે સમજાવવા, તથા મુંબઈ ધારાસભામાં મુંબઈ આવેલા સ્વતંત્ર મજૂર પક્ષના સભ્યો (૧) ડૉ. બી. આર. આંબેડકર એમ. એ. પી. એમ. ડી. ડી. એસ. સી; બાર-એટ-બી, (૨) ડૉ. પી. જી. સોલંકી એમ. એમ. એન્ડ એસ. એ. પી ( એલનરી મેજીસ્ટ્રેટ, મ્યુ ડિ-સીવર ) એમ. એસ. સી, (૩) શ્રી: રામરાવ પાંચેડર, (૪) એ. બી. વિને, (૫) શ્રી. ડી. જી. ભાવ. (૬) શ્રી. ભાઉસાહેબ વડરી, (૭) શ્રી. આર. આર. ભોળે, (૮) શ્રી. બી. કે. ગણપત્ત, (૯) શ્રી. કે. એસ. ભવંત (૧૦) શ્રી. બી. એમ. વરાળે, (૧૧) શ્રી. પી. એ. શેઠમ. (૧૨) શ્રી. એ. એસ. એલે, (૧૩) શ્રી. આર. એસ. કાળે, (૧૪) શ્રી. જી. આર. પટ્ટને (૧૫) શ્રી. આર. જી. ભાતવડર ને અભિનંદન આપવામાં આવશે.

શ્રી. ઈંદુલાલ કે. ધાડકાંક પી. એ. એલ. એલ. બી. એઓ સહોને પ્રમુખસ્થાન લેવા સ્વીકાર્યું છે.  
જે વખતે મુંબઈમાં વસતા ગુજરાતી ભાંગી બાઈઓને ડાકર રહેવા વિનવિ છે.

શ્રી. નમ સેવક.

જીવરાજ ખુશાલ વાલેલા  
સિવાભાઈ લખાભાઈ પરમાર  
હીરાલાલ નાથલાલ રાઠોડ  
પુ બભાઈ કરશન સોલંકી  
કેશવ જગીભાઈ  
ઉકાભાઈ આપુ સાકરીયા  
જેઠાભાઈ બેચરભાઈ  
લલ્લુભાઈ લાલા સોલંકી

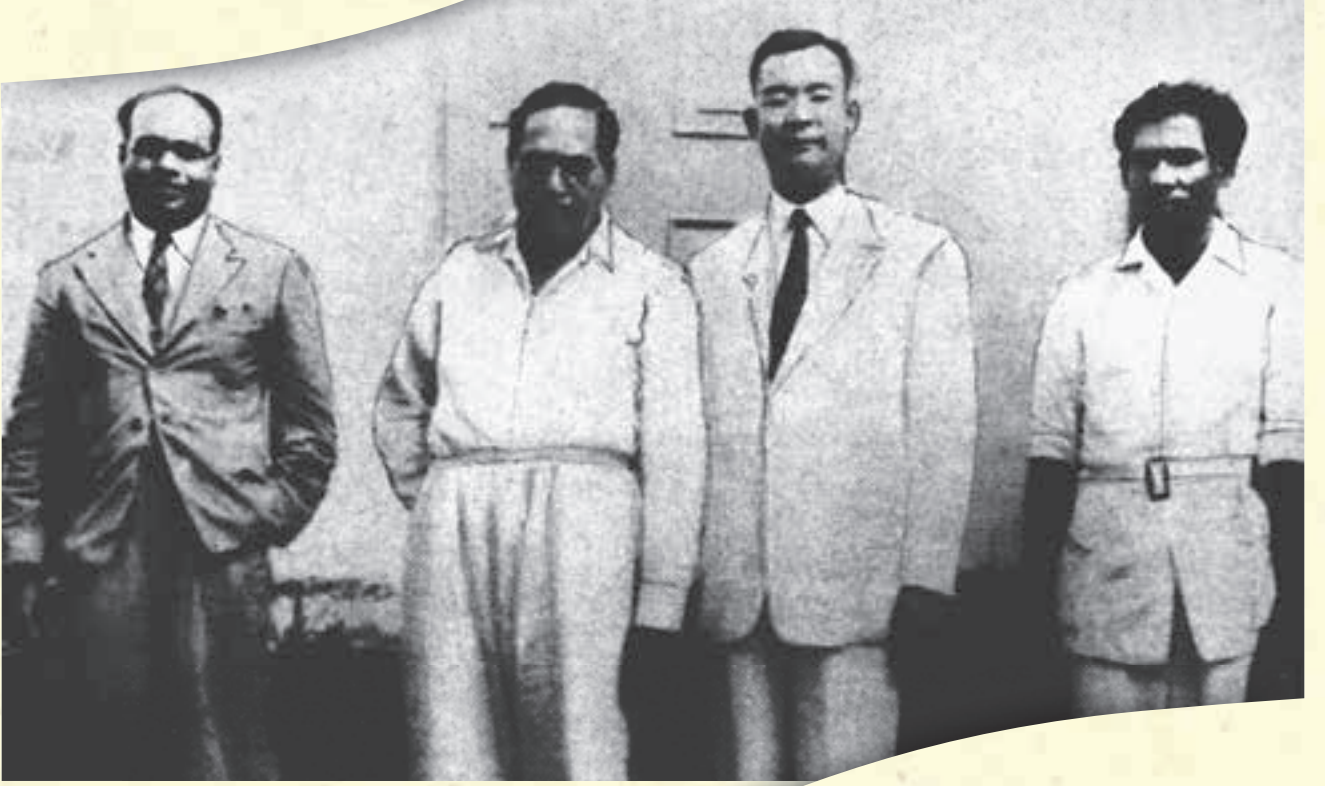
પુ બભાઈ નાથભાઈ  
દેવાભાઈ નારણભાઈ  
સોમાચંદ પુત્રાભાઈ  
પુરપાતમ રીવાભાઈ મકવાણા  
કીસન પાંચુ મારવાડી  
આચુભાઈ લીલાભાઈ  
દેવજીભાઈ દાદુભાઈ

આરન જ્વાબ પ્રિંટીંગ પ્રેસ, ઘાટર-મુંબઈ ૧૪.

મુંબઈમાં વસતા ખેડા જિલ્લાના ગુજરાતી સમાજ  
દ્વારા સ્વતંત્ર મજૂર પક્ષના સભ્યોને અભિનંદન  
આપવા જાહેર મેળાવડાની પત્રિકામાં બાબાસાહેબ  
આંબેડકર અને ડૉ. પી. જી. સોલંકી



૧૯૩૮માં ચીની મુસ્લિમ પ્રતિનિધિમંડળ સાથે  
બેરિસ્ટર હુસેન, ડૉ. આંબેડકર, ઓથામાનઓહ  
અને ભારતીય સીને પત્રકાર રામ ઔરંગાબાદકર



## दलित निराश्रित सहाय्यक फंड

अस्पृश्य बंधू भगिनीना कळविण्यांत बेते कीं, गरीब व निरापराध अशा अस्पृश्य वर्गीय लोकांवर स्पृश्य वर्गीय लोकांकडून मुंबई व इतरत्र अनेक ठिकाणीं मारहाण, छळ, अत्याचार व जुलूम केल्या जात असल्याच्या शंकां तक्रारी हरघडी आमच्याकडे येत आहेत. वरील जुलूमामुळे अनेक गरीब व निराश्रित लोकांचे अनन्यतः हाल होत आहेत. अशा प्रसंगी आपल्या निराश्रित बंधूना शक्य त्यामागे सहाय्यता करणे हे आपले दरेक ज्ञाती हितेच्छू बांधवांचे कर्तव्य आहे. आणि म्हणून या असल्या निकडीच्या कामासाठीं

### दलित निराश्रित सहाय्यक फंड

या नांवाचा फंड मी काढित आहे. फंडाच्या नांवावरून त्याची गरज व महत्त्व आपण जाणतां. या कामीं कमीत कमी, रु. २ पेक्षां कमी नाहीं इतकी तरी मदत आपण दरेकांनीं करणे आज आपलें प्रथम व पवित्र कर्तव्य आहे. या फंडास पावती शिवाय कोणीही मदत करूं नये. अशी विनंति आहे.

ज्या ज्या ठिकाणीं अस्पृश्य लोकांवर स्पृश्यवर्गीय लोकांकडून मारहाण छळ अगर जुलूम होईल त्याची सविस्तर हकिकत खालील पत्त्यावर कळवीत जावी. त्या बाबत योग्य ती चौकशी होऊन शक्य ती सहाय्यता केली जाईल.

पत्रव्यवहार श्री भाऊराव कृष्णराव गायकवाड अध्यक्ष मुंबई प्रांतिक दलित फेडरेशन, धन मॅनशन व्हिन्सेट रोड, दादर मुंबई नं. १४ या पत्त्यावर करावा.



आपला  
भिमराव रामजी आविडकर

दलित निराश्रित सहाय्यक फंडांमं मदत करवा  
दलितोने डॉ. आंबेडकरनी अपील



‘પત્રિકા’ બાવળા  
(અમદાવાદ)માં ડૉ. બાબાસાહેબ  
આંબેડકરને સન્માનપત્ર અર્પણ.  
તા. ૨૨-૧૦-૧૯૩૮



### સુસ્વાગતમ

બાવળા ડૉ. આંબેડકર સાહેબ,

હિંદ મૈથાના સાચા પુત્ર, દલિતોના નારણહાર, સ્વતંત્રતાની સાચી કુંચી બનાવી આભડછેટના ઝાડનો સંદતર નાશ કરવામાં જટ્ટમનારા વીર, મજૂલોના મણી, ગરીબોના બેઠી, અમારા સાચા ઘિરનાજ, શૂરા સરદાર શ્રીમાન ડૉ. બી. આર. આંબેડકર સાહેબ, અમો ગામડાંવાસી દલિતો આપ શ્રીમાન સાહેબનું સહર્ષ ભાવભીનું સ્વાગત કરીએ છીએ.

આપ શ્રીમાન સાહેબ જે દલિત કોમ સદીઓથી ઊંચ-નીચના ભેદ અને આભડછેટના રોગથી પિડાઈ રહી છે તેનો ઉપ્કાર કરવામાં તન, મન અને પનથી પ્રાણની પણ પરવા કર્યા વગર માન-અપમાન સહન કરીને કમર કસી છે તેથી અમો સર્વે આપના ઝૂલ્હી છીએ તથા આપશ્રીનાં સર્વે કાર્યો તેમજ ભોગોની કદરબાજી આપને અભિનંદન સાથે અમારે ખરા દિલથી સંપૂર્ણ સહકાર આપીએ છીએ.

વળી, ગામડાંના કાર્પકર્તાઓ અમારા સેવાનાં કાર્યોમાં આપશ્રીના દરેક જાનના સહકારની આશા સખીએ છીએ.

અમો ગરીબોના દીન સન્કાર તરફ ન જોનાં અમારા અંતરના ભાવ તરફ દૃષ્ટિ કરી અમારા મનુષ્ય તરીકેના હકો મેળવવામાં ખોટી રીતે નડની મુરડેલીઓ દૂર કરાવવા કૃપા કરશો.

અમારા નારણહારના આજે દર્શન થવાથી અમારું અહોભાગ્ય સમજીએ છીએ. વળી, આપના આભારી ફરી આપનું સ્વાગત કરી આપશ્રીની હંમેશાં દરેક કાર્યોમાં ફુનેદ ઇચ્છીએ છીએ.”

બાવળા  
તા. ૨૨-૧૦-૧૯૩૮

વિ અમો છીએ આપના મુજાનુસંગી-  
ધી મુ. અં. ન. મંડળની ઘા. ૧  
મંત્રી- ગોવિંદલાલ ફિરાલાલ  
ચૌહાણ તથા દલિતો.  
ગામડાંવાસી

ઓનેસ્ટ પ્રિન્ટરી, ધી કોટા, અમદાવાદ

Three mills which usually go on night shifts have abandoned night shifts in Bhilgaon. 12 people have been arrested for intimidation.

All industrial workers in Bhopal, Gandia in the Dharwar district carried on their work normally.

### LEADERS SATISFIED AT RESPONSE

#### Ambedkar And Capture Of Power By Workers

As a finale to the one-day strike that was staged on Monday a gigantic rally of the workers of Bombay was held at the Komar Mandan in the evening.

The Mandan was the point towards which various groups of workers came in processions, large and small, and the audience was computed at about 50,000 people.

Mr. Ambedkar presided over the meeting. Mr. J. F. Manadiv, D. V. Pradhan, K. M. Kumbhar, K. H. Ambedkar and S. A. Dempo addressed the meeting.

A huge effigy of the Industrial Disputes Bill was prominently displayed at the meeting.

#### FIARING UNDETERMINED

Mr. Jashnadas Mehta, whose voice, in common with most of that of the labour leaders, had "gone on strike", said that the strike was successful not only in Bombay but in other places.

Mr. D. V. Pradhan stated that this demonstration would deter other Provincial Governments from enacting such measures.

Mr. H. S. Nimbkar said that the fight had not ended. He was pleased with the results of the demonstration. He had never seen such a thing in his life and he hoped that the solidarity displayed by the workers would continue.

The Industrial Disputes Bill had been fought tooth and nail by Mr. Jashnadas Mehta and other Labour leaders in the Assembly. He congratulated them on their feat. The progress of the Bill would be simply opposed in the Council by Mr. S. C. Joshi. But there was no doubt it would become law.

#### THE BOMBAY

The remedy for all this was that the workers should support power. If they had looked anything from to-day's demonstration it would be that, namely, that the time had come for the workers to capture all seats of power like the Municipalities and other local bodies.

Continuing Dr. Ambedkar said that if the Congress intended to carry on a genuine fight against Imperialism he would throw in his lot with the Congress. But to-day their talk of fighting the British Government was only intended to create a diversion. But if ever he found that the Congress was really and honestly fighting for Freedom he would give up his present attitude and join the fight.

Dr. Ambedkar appealed to the workers to support non-Congress candidates at the coming Municipal elections.

A copy of the Industrial Disputes Bill was ceremoniously burnt by Mr. Mehta at the end of the meeting amidst vociferous cheers.

મજૂરોના ‘હડતાળ પાડવાના હક્ક’ ઉપર તરાપ મારતો મુંબઈ વિધાનસભામાં “ઔદ્યોગિક વિવાદ બાબત” કાયદો લાવવામાં આવ્યો. આ કાળા કાયદાના વિરોધમાં ડૉ. બી. આર. આંબેડકરના નેતૃત્વમાં સાઈઠ મજૂર સંગઠનોએ ૭ નવેમ્બર, ૧૯૩૮એ હડતાળનું એલાન કર્યું. જેમાં સામ્યવાદી પક્ષનું યુનિયન પણ સામેલ હતું. સફળ હડતાળને પત્રકારોએ બિરદાવી ડૉ. આંબેડકરની મજૂર નેતા તરીકે પ્રશંસા કરી.





ગાંધીજીનું જીવનચરિત્ર લખનાર વિશ્વપ્રસિદ્ધ લેખક લુઈ ફિશરે (૧૯૩૮-૩૯) મુંબઈ આવી ડૉ. આંબેડકરની ઘણી મુલાકાતો લીધી હતી. તસવીરમાં પી. એન. રાજભોગ, લેખક લુઈ ફિશર સાથે ડૉ. આંબેડકર તેમજ ગણપત જાધવ (મટકે બુવા)



વીસ હજાર સમતા સૈનિક દળની સલામી પછી પરેડ નિહાળતા બાબસાહેબ આંબેડકર તથા ગણપત જાધવ (મટકે બુવા) કામદાર મેદાન (મુંબઈ) તા. ૮-૧-૧૯૩૯





દલિતોનાં રહેઠાણો-ચાલીઓમાં દલિતોની હાડમારીઓની જાતતપાસ માટે સાથીઓ સાથે ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર



અમદાવાદને ગોવિંદજી ટી. પરમારની અધ્યક્ષતામાં દલિત રાજકીય પરિષદ પ્રસંગે ડૉ. આંબેડકરને સરઘસાકારે ટાઉન હોલ તરફ લઈ જતો વિશાળ જનસમૂહ : તા. ૧૬-૫-૧૯૪૧ (કારમાં બાબાસાહેબ આંબેડકર સાથે પુરુષોત્તમ મકનજી પટણી (ટોપીવાળા ઊભા) કરશનદાસ માનસિંહ લેઉવા અને ગંગારામ કાકા)







અમદાવાદને આંગણે ટાઉનહોલમાં તા. ૧૫-૧૬ માર્ચ, ૧૯૪૧ના રોજ પ્રથમ દલિત રાજકીય પરિષદ નિમિત્તે સમતા સૈનિક દળના સભ્યો સાથે ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરની ડાબી બાજુએ પુરુષોત્તમ મકનજી પટણી, વી. ટી. પરમાર જમણી બાજુએ પાઘડીવાળા ગંગારામ પીતાબંર પરમાર (ગંગારામ કાકા), કરશનદાસ માનસિંહ લેઉવા (કાળી ટોપીવાળા), ગણવેશધારી મણિલાલ ગંગારામ પરમાર, મટકે બુવા (ગણપત જાદવ) ચરણોમાં બેઠેલા સેમ્યુલ રૂપા મયાત્રા વગેરે ગણવેશધારી સૈનિકો



દ્વિતીય વિશ્વવિગ્રહ નિમિત્તે રચાયેલી રાષ્ટ્રીય સુરક્ષા સમિતિના સભ્યો સાથે ડૉ. આંબેડકર





મહિલાઓ દ્વારા ડૉ. આંબેડકરના જન્મદિવસની ઉજવણીનો કાર્યક્રમ  
તા. ૧૪ એપ્રિલ, ૧૯૪૨, દાદર, મુંબઈ

ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઈન્ડિયાના મંત્રીમંડળમાં શ્રમ મંત્રી બનેલા ડૉ. આંબેડકરનું તેમના નિવાસસ્થાને  
સન્માન કરતી મહિલાઓ : તા. ૨ જુલાઈ, ૧૯૪૨





વાઈસરોયની કાર્યકારિણીમાં શ્રમ મંત્રીનું સ્થાન પામતા ડૉ. આંબેડકરનું ભવ્ય સન્માન, મુંબઈ તા. ૧૨, જુલાઈ, ૧૯૪૨

૧૯-૨૦, જુલાઈ - ૧૯૪૨માં નાગપુર મુકામે ઓલ ઈન્ડિયા શીડયુલ્ડ કાસ્ટ ફેડરેશનની સ્થાપના સમયે કાર્યકરો સાથે ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર





માલિક, મજૂર અને સરકારની ત્રિપક્ષી પરિષદના જનક ડૉ. આંબેડકરના (તા. ૨૪ જુલાઈ, ૧૯૪૨, દિલ્હી) મજૂર કાયદાઓમાં એકરૂપતાની આવશ્યકતા વિષય પર પ્રવચન સમયે દ્વારકાદાસ પ્રધાન, વિ. વિ. ગિરિ, એન. એમ. જોષી, જમનાદાસ મહેતા તથા અન્ય મજૂર નેતાઓ



મહારાષ્ટ્રનાં પુના જિલ્લા લોકલ બોર્ડના ઉપક્રમે ડૉ. બી આર. આંબેડકરના સન્માન પ્રસંગે લોકલ બોર્ડના પ્રમુખ અ. ગો. આવડે તથા અન્ય સદસ્યો સાથે





શ્રમમંત્રી ડૉ. આંબેડકર ધનબાદ (બિહાર)ના કોલસા ખાણીયા મજૂરોના રહેઠાણોની મુલાકાતે તા. ૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૪૩, ધનબાદ



ડૉ. આંબેડકર ઔરંગાબાદના ન્યાયાલયમાં. તા. ૨૮ જુલાઈ, ૧૯૪૪





રાષ્ટ્રમાં સર્વપ્રથમ શ્રમજીવી સેવા યોજનાનો પ્રારંભ કલકત્તામાં કરવામાં આવ્યો હતો શ્રમ મંત્રી ડૉ. આંબેડકર તા. ૨૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૪

‘ડૉ. આંબેડકર સ્કૂલ ઓફ પોલિટિક્સ’ની પુનામાં સ્થાપના સમયે અનુયાયીઓ સાથે ડૉ. આંબેડકર. તા. ૧૮ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૫





ઓલ ઈન્ડિયા શીડ્યુલ્ડ કાસ્ટ ફેડરેશનના તૃતીય વાર્ષિક અધિવેશનમાં પક્ષના સ્થાપક નેતા ડૉ. બી. આર. આંબેડકર અને પક્ષપ્રમુખ એન. શિવરાજ નરેપાર્ક, મુંબઈ. તા. ૫-૬, મે, ૧૯૪૫



ડૉ. આંબેડકરની ઉપસ્થિતિમાં તેમના નિકટના સાથી ગણપત જાધવ (મટકે બુવા) તૃતીય અધિવેશનના સ્વાગત અધ્યક્ષ તરીકે સંબોધી રહ્યા છે



શીડ્યુલ્ડ કાસ્ટ ફેડરેશનના તૃતીય વાર્ષિક અધિવેશનને સંબોધતા ડૉ. બી. આર. આંબેડકર. વિષય હતો “Communal dead Lock and way to solve it”  
“કોમી કોયડો અને તેના ઉકેલનો માર્ગ...”  
તા. ૬-૫-૧૯૪૫







‘શિક્ષિત બનો’ સૂત્રને સાકાર કરવા ડૉ. આંબેડકરે સ્થાપેલ ‘પીપલ્સ એજ્યુકેશન સોસાયટી’ની કાર્યકારિણી સમિતિ સાથે ડૉ. બી. આર. આંબેડકર : તા. ૮-૭-૧૯૪૫

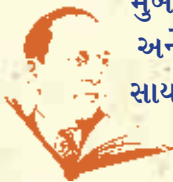


મુંબઈ પ્રાંત ઓલ ઇન્ડિયા શી. કા. ફેડરેશનના અધિવેશનમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર સાથે ગુરુ ગોવિંદજી. ટી. પરમાર, પી. એમ. પટણી, નીચે ગણપત જાદવ (મટકે બુવા) અને વી. ટી. પરમાર, અમદાવાદ. (લાલદરવાજા - બુધ્ધનગર, અમદાવાદ) તા. ૨૯-૩૦, નવેમ્બર, ૧૯૪૫





ડૉ. આંબેડકરે સ્થાપેલ પીપલ્સ  
એજ્યુકેશન સોસાયટીના ઉપક્રમે  
મુંબઈના ફોર્ટ વિસ્તારમાં બે બિલ્ડિંગ બુલ્ડિંગ  
અને આનંદભવન ખરીદવામાં આવી. જેમાં આર્ટ્સ,  
સાયન્સ, કોમર્સ અને લૉ કોલેજ ચાલી રહી છે







બ્રિટિશ સરકારે પ્રસ્તુત કરેલી 'કિપ્સ યોજના'નો  
વિરોધ કરવા જાહેર પરિષદ પ્રતિ પ્રસ્થાન કરતા  
ડૉ. બી. આર. આંબેડકર અને બેરિસ્ટર તેજબહાદુર  
સપ્ત, ગાંધી મેદાન, દિલ્હી :  
તા. ૩-૨-૧૯૪૬





હિન્દુસ્તાનની સ્વતંત્રતા વિશે વિચાર વિમર્શ કરવા બ્રિટિશ સરકારના કેબિનેટમિશન (ત્રિસ્તર શિષ્ટમંડળ) સર સ્ટ્રેફોર્ડે કીપ્સ સાથે હસ્તધૂન કરતા કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશી પાછળ સસ્મિત આવકાર આપતા ડૉ. આંબેડકર અને કાવસજી જહાંગીર, દિલ્હી : તા. ૨૪-૩-૧૯૪૬



ભારત પધારેલા બ્રિટિશ મંત્રી 'હિન્દી વજર' લોર્ડ પૈથીકલેરેન્સ સાથે વોઈસરોય લોર્ડ વેવેલની કાર્યકારણી સાથે સમૂહ તસવીરમાં શ્રમમંત્રી ડૉ. બી. આર. આંબેડકર : તા. ૨૪-૩-૧૯૪૬



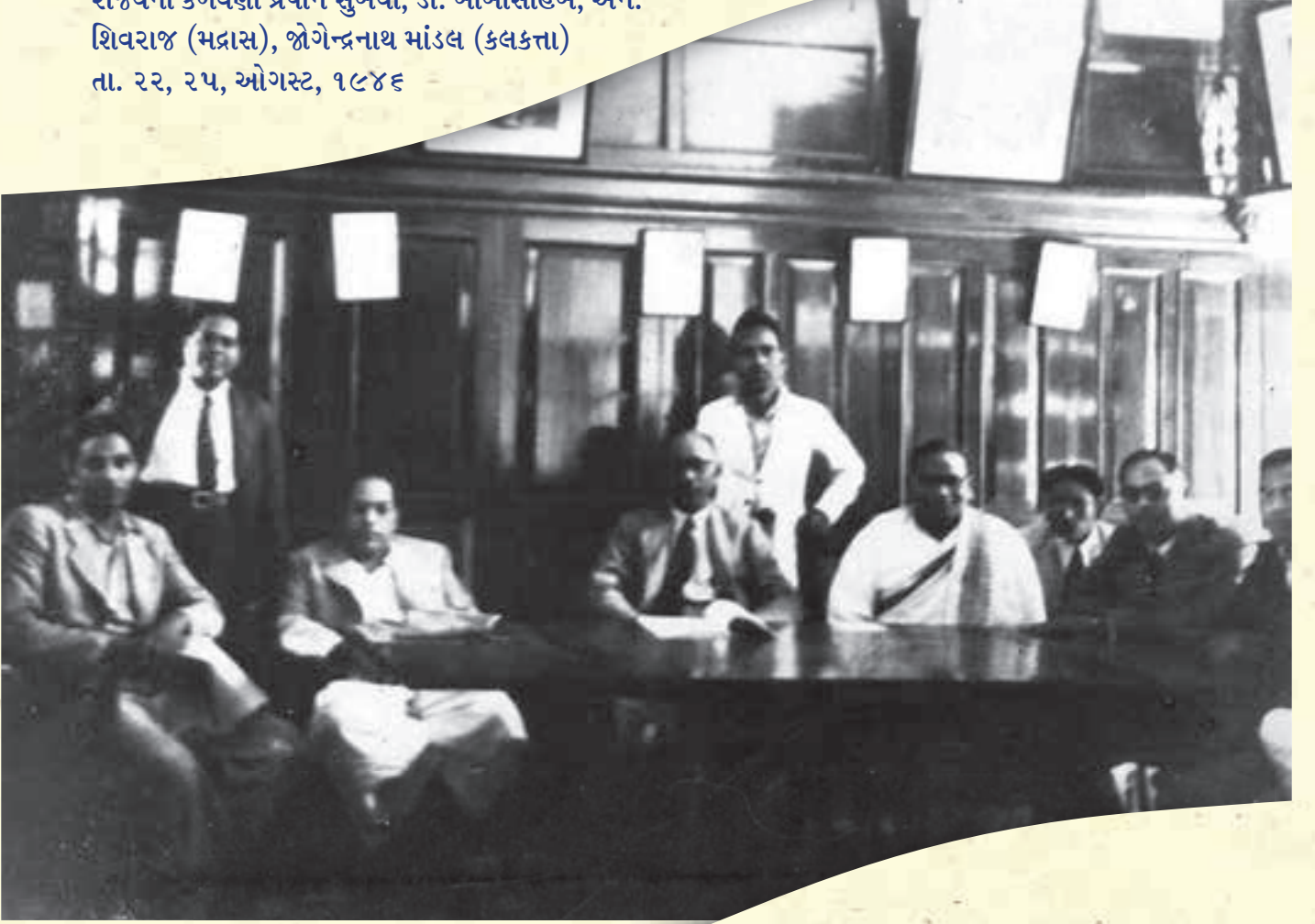


દિલ્હી પ્રદેશ શી. કા. ફેડરેશનના પદાધિકારીઓ તથા કાર્યકરો સાથે ડૉ. આંબેડકર : તા. ૧૯-૫-૧૯૪૬

દલિત વર્ગના વિદ્યાર્થીઓને વિદેશ અભ્યાસ કરવાની ડૉ. આંબેડકરની યોજના અન્વયે પ્રથમ સોળ વિદ્યાર્થીઓના સમૂહને પ્રોત્સાહિત કરતા ડૉ. બાબસાહેબ આંબેડકર : જૂન, ૧૯૪૬



શી. કા. ફેડરેશનની કાર્યકારિણી સમિતિની બેઠકમાં હૈદરાબાદ  
રાજ્યના કેળવણી પ્રધાન સુબૈયા, ડૉ. બાબાસાહેબ, એન.  
શિવરાજ (મદ્રાસ), જોગેન્દ્રનાથ માંડલ (કલકત્તા)  
તા. ૨૨, ૨૫, ઓગસ્ટ, ૧૯૪૬





ઓલ ઇન્ડિયા શી. કા. ફેડરેસન્સની વર્કિંગ કમિટિની બેઠક ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરના નિવાસ સ્થાન 'રાજગૃહ' (દાદર મુંબઈ)નો સમૂહ ફોટો જેમાં ગુજરાતના ગંગારામ કાકા, કરશનદાસ માનસિંહ લેઉવા તથા કાળી ટોપી બંડી પહેરેલા પુરુષોત્તમદાસ મકનજી પટણી ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર અને એન. શીવરાજની પાછળ ઊભા છે... (૧૯૪૫)







કાનુન મંત્રી ડૉ. આંબેડકર સહિત સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ મંત્રીમંડળ સાથે ગવર્નર જનરલ માઉન્ટ બેટન



સંવિધાનના સર્જન માટે સંવિધાન સભાએ ડૉ. આંબેડકરની અધ્યક્ષતામાં સાત સભ્યોની મુસદ્દા સમિતિની સર્વાનુમતે રચના કરી તે સમિતિમાં બેઠેલા (૧) એન. માધવરાવ (૨) સૈયદ મહમદ સાદુલ્લા (૩) અલ્લાદી કૃષ્ણાસ્વામી ઐયર, (૪) સર બેનેગલ નરસિંહરાવ (સંવિધાન સલાહકાર) ડાબે પાછળ ઊભેલા અધિકારી : એસ. એન. મુખર્જી, જુગલ કિશોર ખન્ના, કેવલ કૃષ્ણન





સંવિધાન સભામાં પ્રથમ પંક્તિમાં બેઠેલા  
ધ્યાનમગ્ન ડૉ. આંબેડકર





સ્વતંત્ર ભારતના કાયદા પ્રધાન ડૉ. આંબેડકર  
અને ઉદ્યોગ પ્રધાન શ્યામાપ્રસાદ મુખર્જી  
સંસદભવન બહાર ગુફતેગૂ કરી રહ્યા છે





હિન્દુ મહાસભાનું પ્રતિનિધિમંડળ સીતારામ કેશવ બોલેની અધ્યક્ષતામાં ડૉ. આંબેડકરને ભગવો ધ્વજ ભેટ આપી તેને ભારતના રાષ્ટ્રધ્વજ નક્કી કરવાની માગણી કરી રહ્યા છે. પ્રબોધન ઠાકરે, અનંત હરિગદરે સાથે હતા. (૧૦, જુલાઈ, ૧૯૪૭) ડૉ. આંબેડકર ધ્વજ સમિતિના સભ્ય હતા (સ્થળ : મુંબઈ સાંન્તાક્રુઝ એરપોર્ટ)

લોકમાન્ય તિલકના નિષ્ઠાવંત અનુયાયી ડૉ. મોતીરામ વેલકરના અમૃત મહોત્સવ નિમિત્તે રજતતુલા કાર્યક્રમમાં ઉપસ્થિત ડૉ. આંબેડકર, કે. બી. જોષી, ડૉ. નારાયણ દામોદર સાવરકર, ડૉ. વેલકર સપ્રે અને હિન્દુ મહાસભાના નેતા સીતારામ કેશવ બોલે(પાઘડીવાળા)

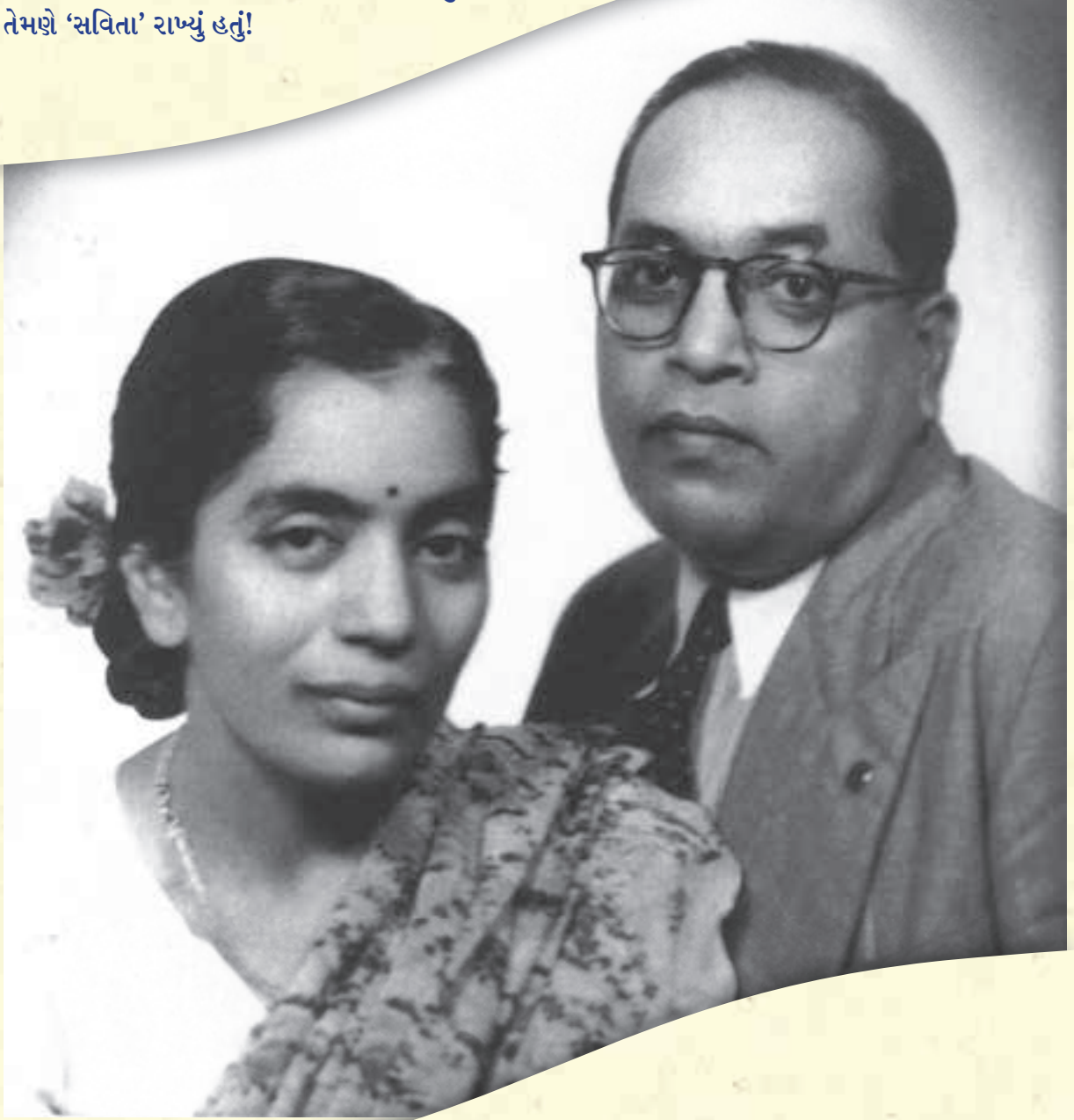




સમગ્ર વિશ્વને હચમચાવી મૂકનાર  
ઘટના-મહાત્મા ગાંધીજીની હત્યાના સમયે  
નાદુરસ્ત તબિયત છતાં બિરલા હાઉસ પહોંચેલા  
ડૉ. આંબેડકર મહારાષ્ટ્રના કોંગ્રેસી નેતા શંકરરાવ  
દેવ સાથે દુઃખદ ઘટના વિશે વાતચીત કરી રહ્યા છે



ડૉ. આંબેડકરે સારસ્વત બ્રાહ્મણ ડૉ. શારદા કબીર સાથે  
ગુરુવાર તા. ૧૫ એપ્રિલ, ૧૯૪૮ના દિવસે રજિસ્ટર  
મેરેજ એક્ટ અન્વયે લગ્ન કર્યા હતા. લગ્ન પછીનું નામ  
તેમણે 'સવિતા' રાખ્યું હતું!



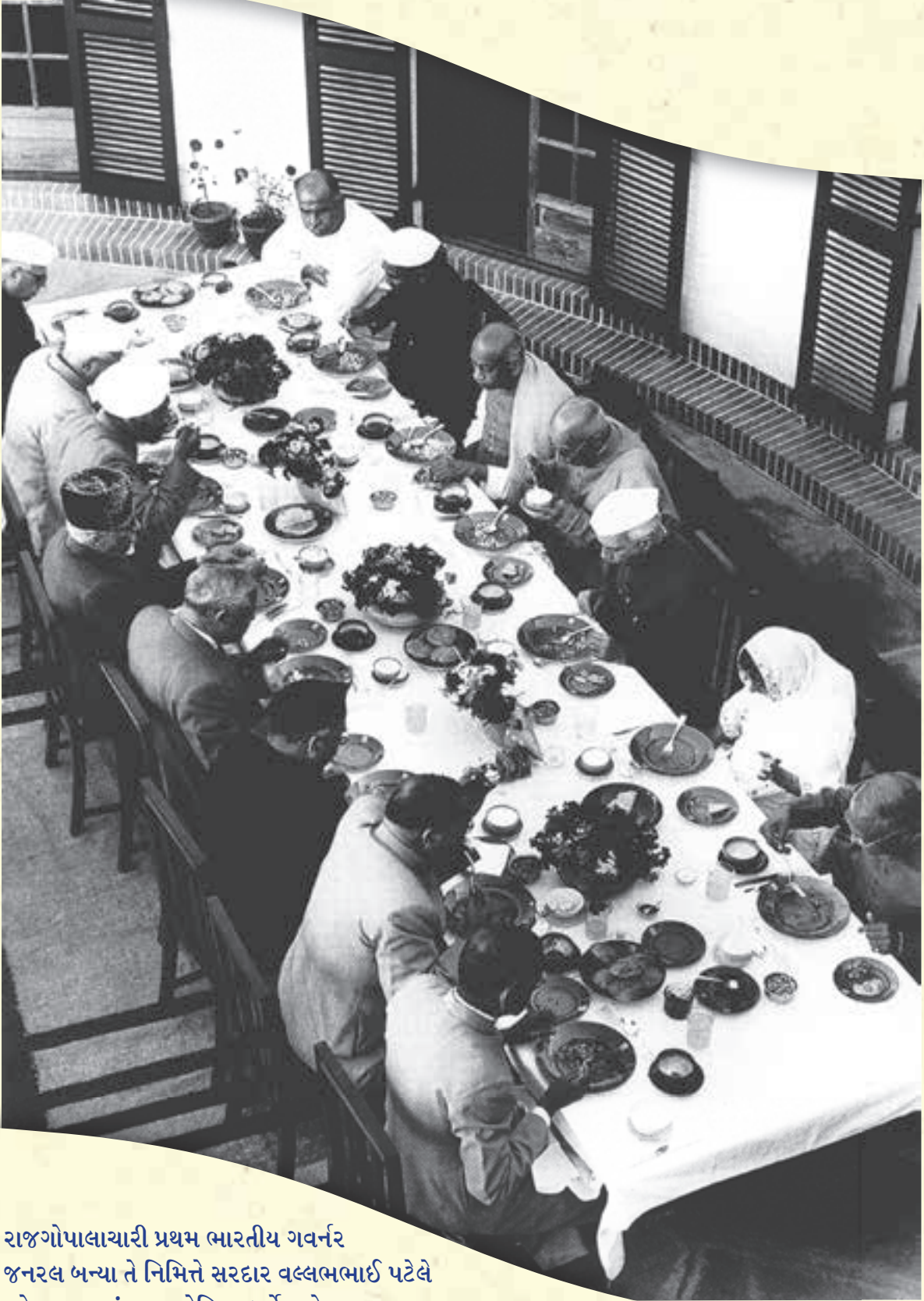


સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ ભારતીય ગવર્નર જનરલ ચક્રવર્તી રાજ ગોપાલાચાર્યના સાંનિધ્યમાં સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ પ્રધાનમંડળમાં ડૉ. આંબેડકર, દિલ્હી. જૂન, ૧૯૪૮



ડૉ. આંબેડકરે કરેલા પુનઃ લગ્નના માનમાં ગવર્નર જનરલ રાજાજીએ ભોજન પાર્ટી આપી હતી. તેમાં ડૉ. સવિતા આંબેડકર સાથે ડૉ. બી. આર. આંબેડકર વાઈસરોય હાઉસ, દિલ્હી. તા. ૨૮-૭-૧૯૪૮





રાજગોપાલાચારી પ્રથમ ભારતીય ગવર્નર  
જનરલ બન્યા તે નિમિત્તે સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે  
ભોજન સમારંભ આયોજિત કર્યો હતો.  
વડા પ્રધાન નહેરુ સાથે ડૉ. આંબેડકર અને પ્રધાનમંડળના અન્ય  
મહાનુભાવો. જૂન, ૧૯૪૮





above address by registered post  
with kind regards I am  
yours sincerely  
B.R. Ambekar

BHIMBAO H. AMBEEKAR  
M.A., Ph.D., LL.M.  
Barrister at Law

1 Hardinge  
Avenue  
New Delhi  
12  
50

Dear Mr. Jashar,

Thank you very much for  
your letter of the 30<sup>th</sup> Jan. I regret  
not being able to reply to it earlier.  
I am glad to learn that you  
have been able to secure a copy of  
Shri Sayaji Shashan Shastri Kalpa  
Taru Please let me at the

BY AIR MAIL  
FOR INDIA

To Mr. Jashar Singh  
Jash Singh Road  
Banswara  
Rajasthan

BHIMBAO H. AMBEEKAR  
M.A., Ph.D., LL.M.  
Barrister at Law

Hardinge Avenue  
New Delhi  
12  
50

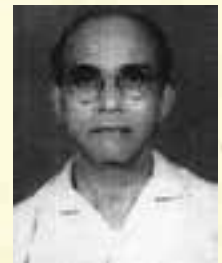
My dear Jashar,

Dr. Kalpa Taru has reached me  
safely. I am very grateful to you for the  
troubles you have taken in securing it  
and sending it. What a wonderful book it  
is! It shows what a long vision Dr.  
Sayajirao had.

There is another matter I would  
like to write to you about. The Baroda  
Government has started a series called  
The Sankar Oriental Series. Many books  
have been published in that series.

I would very much like to secure one  
set of the books in the series from our  
Siddhant College. I wonder if this is  
possible. I don't know any body  
in Baroda now. Can you let me  
know whom I approached in this  
matter?

With kindest regards  
Yours sincerely  
B.R. Ambekar



દિવંગત દૂધાભાઈ રણછોડભાઈ જાદવ (૧૯-૧૧-૧૯૮૩) મહેસાણા જિલ્લાના કલોલ-  
ગાયનો ટેકરો વણકરવાસના વતની વડોદરા ગાયકવાડી શાસનમાં સેવા આપતા હતા  
અને ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર સાથે સંપર્ક થતા... ભારત સરકારના કાયદાપ્રધાન ડૉ.  
આંબેડકરના પોતાના હસ્તાક્ષરમાં આત્મીયતાથી દૂધાભાઈ જાદવને તા. ૧૨-૨-૧૯૫૦ પત્ર  
લખી 'સયાજી શાસન કલ્પતરુ' ગ્રંથ મોકલવા વિનંતી કરે છે. દૂધાભાઈ ગ્રંથ મોકલે છે તો પોતાના જ હસ્તાક્ષરોમાં  
તા ૨૦-૨-૧૯૫૦ના પત્રથી ડૉ. આંબેડકર આભાર માને છે અને સયાજી ગ્રંથમાળા સીરીઝના અન્ય પુસ્તકો  
સિધ્ધાર્થ કોલેજ માટે મોકલવા વિનંતી કરે છે. આપણા ગુજરાત માટે ગૌરવની બાબત છે...





મુખ્ય મંત્રી શેખ અબ્દુલ્લાના આમંત્રણથી કાશ્મીર ગયેલાં આંબેડકર દંપતી કાશ્મીરમાં તેનાત મહાર રેજિમેન્ટના બહાદુર અધિકારીઓ સાથે



સંવિધાન સમિતિના અધ્યક્ષ ડૉ. રાજેન્દ્ર પ્રસાદને સંવિધાન સુપરત કરતા મુસદ્દા સમિતિના અધ્યક્ષ ડૉ. આંબેડકર : તા. ૨૫ નવેમ્બર, ૧૯૪૯





ભારતીય સંવિધાનના શિલ્પીનું પદ પ્રાપ્ત કરનાર ડૉ. આંબેડકરનું અભિવાદન કરતા અનુયાયીઓ રજત મંજુષામાં સંવિધાનપ્રત મૂકી તેમને અર્પણ કરી, નરેપાર્ક, મુંબઈ : તા. ૧૧ જાન્યુ, ૧૯૫૦



મુંબઈ સિદ્ધાર્થ મહાવિદ્યાલયના ત્રીજા વાર્ષિક ઉત્સવ નિમિત્તે મુખ્ય મહેમાન ગવર્નર શ્રી રાજા મહારાજાસિંહ સાથે ડૉ. આંબેડકર અને સી. કે. બોલે, મુંબઈ. તા. ૧૨, જાન્યુ, ૧૯૫૦



औरंगाबादमां मिलिंद कोलेजना नागसेन वनमां भोषिवृक्षनुं रोपण करता  
डॉ. भाषसाहेब आंभेडकर



राष्ट्रपति भवनना पटांगणमां यकवर्ती राजगोपाला यार्थ अने अे. सी. अेलेकजान्डर साथे  
डॉ. आंभेडकर, दिल्ली, गवर्नर हाउस : ता. १८-१-१९५०





તા. ૨૬, જાન્યુઆરી ૧૯૫૦  
પ્રજાસત્તાક ભારતના મંત્રી મંડળમાં  
કાનૂન મંત્રી ડૉ. આંબેડકર







ભારતીય સંસદ ભવનના પ્રાંગણમાં સંવિધાન સભાના સભ્યો તથા અધ્યક્ષ સાથે ડૉ. આંબેડકર





તા. ૨૫-૧૧-૧૯૪૯ના દિવસે બંધારણ સભાએ ભારે હર્ષનાદ સાથે બંધારણ પસાર કર્યું... તે દિવસે બંધારણના ઘડવૈયાઓએ કરેલાં ઐતિહાસિક હસ્તાક્ષર!!

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.

Handwritten signatures in Devanagari script, likely from the Constituent Assembly members.







દિલ્હી સ્થિત મહાબોધિ સોસાયટીના બૌદ્ધ વિહારમાં ભગવાન બુદ્ધના જન્મદિવસ ઉત્સવમાં પ્રવચન કરતા ડૉ. આંબેડકર. સમારંભના પ્રમુખસ્થાને બર્માના રાજદૂત માઉંગ ગાઈ (MAUIG Gal) હતા



પંડિત નહેરુ તથા ગુલઝારીલાલ નંદાની ઉપસ્થિતિમાં કાનૂન મંત્રી તરીકે રાષ્ટ્રપતિ ડૉ. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ દ્વારા શપથ ગ્રહણ કરતા ડૉ. આંબેડકર રાષ્ટ્રપતિ ભવન, દિલ્હી. તા. ૮-૫-૧૯૫૦





દિલ્હી આંબેડકર જયંતી ઉત્સવના અધ્યક્ષ  
સ્થાનેથી પ્રવચન કરતા ડૉ. આંબેડકર. મુખ્ય  
મહેમાન ફાંસના રાજદૂત અને બર્માના રાજદૂત  
એકચિત્તે સાંભળી રહ્યા છે. આયોજક શંકરાનંદ  
શાસ્ત્રી વ્યવસ્થા નિહાળી રહ્યા છે.





मिडिह महाविद्यालय (औरंगाबाद)नी नवी ँभारतनो शिलान्यास करता राष्ट्रपति, राजेन्द्र प्रसाद साथे डॉ. आंबेडकर, औरंगाबाद : ता. १-८-१९५१

प्रजासत्ताक भारतनी प्रथम सामान्य यूटषीमां शी. डा. इंडरेशनना उमेदवार तरीके मध्य मुंबई मतदार विस्तारमां यूटषी प्रचारसभाने संबोधता डॉ. आंबेडकर शिवाजुपार्क, मुंबई : ता. २५-११-१९५१





અબળાઓના અધિકાર માટે સંસદમાં 'હિન્દુકોડ બિલ' લાવ્યા  
તે સમયે ચર્ચાનો જવાબ આપતાં ડૉ. આંબેડકર

સંવિધાન શિલ્પી ડૉ. આંબેડકરના આ મહાન કાર્ય માટે પોતાના વિદ્યાર્થીનું સન્માન  
કરી એલ. એલ. ડી.ની (ડૉક્ટર ઓફ લોઝ) માનદ પદ્વી એનાયત કરી ગૌરવ કરતી  
અમેરિકાની કોલંબિયા યુનિવર્સિટી : તા. ૫ જૂન, ૧૯૫૨



Bhimrao R. Ambedkar.  
M.A. F.R.S. F.L.S.  
Barrister-at-Law

"Rajgraha"  
Dadar,  
Bombay, 14.

1957-52

My dear Bhorle,

I have your letter. I am very  
angry with this fellow master Krishnarao.  
Altho he promised to do everything  
he has done nothing - altho it is  
more than 3 months. I am  
therefore glad that you are coming.  
In fact I was thinking of writing  
to you to come. You must  
come with more leave on  
hand. You must stop at Poona

वायोलीन शीभवा डॉ. आंबेडकरे स्वहस्ताक्षरोमां करेली नोध  
संगीतकार कृष्णराव कुलीविस्कर डॉ. आंबेडकरे अय. अय.  
वी. कंपनी पासो बुद्धवंदना रेकॉर्ड करवा ओल ईन्डिया रेडियोना  
अधिकारी श्री भोंसलेने लपेलो पत्र





પોતે જે વિદ્યાલયમાં અભ્યાસ કરી ગ્રેજ્યુએટ થયા તે એલ્ફિસ્ટન કોલેજના વાર્ષિકોત્સવના મુખ્ય મહેમાન તરીકે હળવી પળોમાં ડૉ. આંબેડકર

મિલિંદ મહાવિદ્યાલય (ઔરંગાબાદ)ની ઈમારતના પટાંગણમાં ડૉ. આંબેડકર અને શ્રીમતી ડૉ. સવિતા આંબેડકર સાથે આચાર્ય એમ. બી. ચીટનીસ અને રાયબહાદુર સી. કે. બોલે





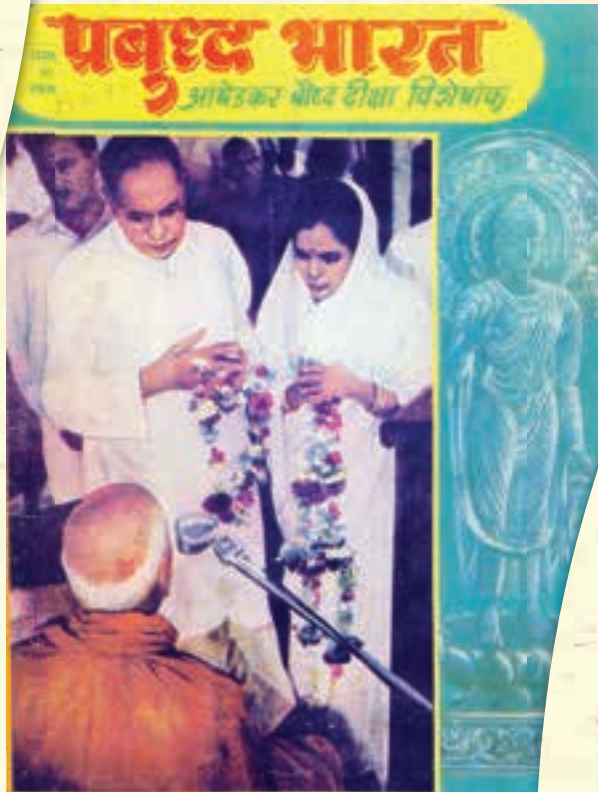
પોતાના ત્રણ ગુરુ પૈકીના એક મહાત્મા જ્યોતિરાવ ફૂલેની ફિલ્મનું મુહૂર્ત કરતા ડૉ. આંબેડકર, ડૉ. સવિતા આંબેડકર સાથે ફૂલેની વેષભૂષામાં કલાકાર બાબુરાવ પેઢારકર, ચિત્રના નિર્માતા આચાર્ય પી. કે. અત્રે. તા. ૪ જાન્યુ. ૧૯૫૪, મુંબઈ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરને ષષ્ટિપૂર્તિ કાર્યક્રમમાં એક લાખ એંશી હજાર રૂપિયાના ફાળાની થેલી અર્પણ કરતા આર. ડી. ભંડારે. આ નાણાં ડૉ. આંબેડકરે ઈમારત ફંડને સુપરત કર્યા હતા, નાયર્ગાવ પુરદરે સ્ટેડિયમ, મુંબઈ : તા. ૨૯ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૪





મુંબઈ (નરેપાર્ક)માં તા. ૨૪, મે, ૧૯૫૬ની બુદ્ધજયંતી ઉત્સવમાં પ્રવચન કરતા ડૉ. આંબેડકર મુખ્ય મહેમાન તરીકે પૂર્વ મુખ્ય મંત્રી બાબા સાહેબ ખેર અને ડૉ. સવિતા આંબેડકર. મુંબઈમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરની આ અંતિમસત્તા સાબિત થઈ!

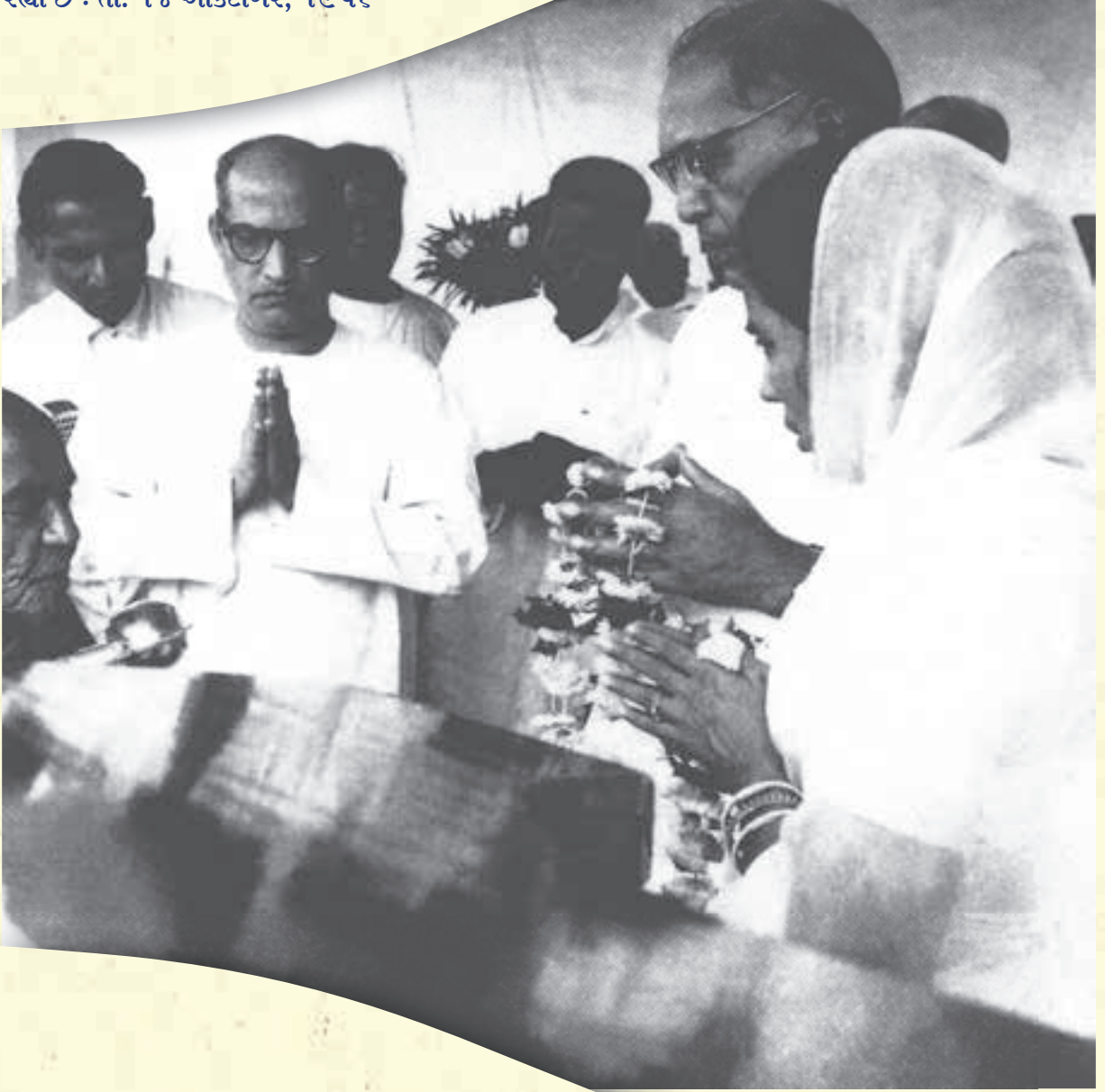


‘પ્રબુદ્ધ ભારત’ (સાપ્તાહિક),  
બોદ્ધદીક્ષા અંક મુખપૃષ્ઠ  
ઓક્ટોબર, ૧૯૫૬





મહાથેરો ચંદ્રમણિના હાથે પોતાના લાખો  
અનુયાયીઓ સાથે નાગપુર મુકામે બૌદ્ધધર્મની દીક્ષા  
ગ્રહણ કરતાં 'આંબેડકર દંપતી' બાજુમાં મહાબોધિ  
સોસાયટીના મહામંત્રી દેવપ્રિય વલીસિંહ વંદના કરી  
રહ્યા છે : તા. ૧૪ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૬





બૌદ્ધદીક્ષાના બીજા દિવસે પોતાના લાખો અનુયાયીઓને બૌદ્ધદીક્ષા આપી સંબોધન કરી રહેલા બોધિસત્ત્વ ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર

શાસ્ત્રા બુદ્ધની પ્રતિમાને નમન કરતા બાબાસાહેબ અને શ્રીમતી સવિતા આંબેડકર સાથે ઊભેલા શંકરાનંદ શાસ્ત્રી અને નાનકચંદ રતુ...





‘આપણે બૌદ્ધધર્મ-ગ્રહણ કેમ કર્યો’ તે વિશાળ જન મેદનીને સમજાવતા ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર





બૌદ્ધધર્મ દીક્ષાગ્રહણ કરતો સમુદાય

નાગપુર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના ઉપક્રમે ડૉ. આંબેડકરનું સન્માન કરવામાં આવ્યું તે પ્રસંગે પ્રવચન કરતા મેયર શ્રી આર. પી. સમર્થ, નાગપુર : તા. ૧૫-૧૦-૧૯૫૬





ચોથી વિશ્વબૌદ્ધ બ્રાતૃસંઘ (The World Buddhist Fellowship) અધિવેશનમાં બુદ્ધ અને કાર્લમાર્ક્સ વિશે પ્રવચન કરતા ડૉ. આંબેડકર તેમની બાજુમાં નેપાળ નરેશ મહારાજા મહેન્દ્ર ગુરુ ચંદ્રમણિ મહાથેરો તેમજ શ્રીમતી સવિતા આંબેડકર પોતાના નાનાભાઈ શ્રી બાલુ કબીર સાથે, કાઠમંડુ, નેપાળ તા. ૨૦, નવેમ્બર, ૧૯૫૬

નેપાળથી વળતાં બૌદ્ધતીર્થોની યાત્રા કરતા સારનાથ (વારાણસી)માં મહાબોધિ સોસાયટીના ઉપક્રમે સત્કાર સમારંભમાં ડૉ. આંબેડકરનું સ્વાગત. પ્રવચન કરતા રામધન (સાંસદ) બાજુમાં ભિક્ષુ એમ. સંઘરત્ન (સેક્ટરી), ભિક્ષુ ધમ્મરત્ન, ભિક્ષુ સદ્ગતિસ્સ (પાછળ), સારનાથ-વારણાસી : તા. ૨૪ નવેમ્બર, ૧૯૫૬



## ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકર અનંતની યાત્રાએ...



તા. ૬-૧૨-૧૯૫૬ના દિવસે બાબાસાહેબ અનંતની યાત્રાએ ચાલી નીકળ્યા. તેમના નિવાસસ્થાને, ૨૬, અલીપુર આવી વડા પ્રધાન પંડિત નેહરુએ પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરી હતી. સાથે સોહનલાલ શાસ્ત્રી દેખાય છે

તા. ૬ - ૧૨ - ૧૯૫૬ના દિવસે ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકરના પર નિર્વાણ સમયે તેમના નિવાસસ્થાને ૨૬, અલિપુર રોડ (દીલ્હી) પહોંચેલા રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસ અધ્યક્ષ શ્રી ઉચ્છરંગરાય ન. ઢેબર અને કુ. મણીબહેન પટેલ (સાંસદ) અંતિમ દર્શન કરતા...





બાબાસાહેબ આંબેડકરનો  
ફોટો સ્કેચ



મુંબઈના તેમના નિવાસસ્થાન (રાજગૃહ)થી નીકળેલી બાબાસાહેબની  
સ્મશાનયાત્રામાં ઉમટેલી જનમેદની. શિવાજીપાર્ક,  
દાદરના સાગરકિનારે તેમના પુત્ર દ્વારા અંતિમસંસ્કાર





ભારતીય સંસદના પરિસરમાં ડૉ. આંબેડકરની પ્રતિમાની અનાવરણ વિધિ રાષ્ટ્રપતિ ડૉ. રાધાક્રિષ્ણના હસ્તે કરવામાં આવી હતી. સ્પીકર મા. સંજય રેડ્ડી, મા. ગૃહપ્રધાન યશવંતરાવ ચૌહાણ (અધ્યક્ષ, ડૉ. આંબેડકર મેમોરીયલ ટ્રસ્ટ કે જેના ઉપક્રમે આ ભવ્ય પ્રતિમા મૂકવામાં આવી) સાંસદ દાદાસાહેબ ગાયકવાડ અને પ્રતિમાના શિલ્પી બી. વી. વાઘ : તા. ૧૪-૪-૧૯૬૭





પાંત્રીસ વર્ષ પશ્ચાત્ ભારતનું સર્વોચ્ચ નાગરિક સન્માન  
'ભારત રત્ન' એવોર્ડ રાષ્ટ્રપતિ આર. વેંકટરામનના હસ્તે  
ડૉ. આંબેડકરનાં પત્ની ડૉ. સવિતા આંબેડકરને એનાયત  
કરવામાં આવ્યો, રાષ્ટ્રપતિ ભવન, અશોક હોલ, દિલ્હી :  
તા. ૧૪ એપ્રિલ, ૧૯૯૦



## ડો. આંબેડકર જીવનયાત્રા : ઘટનાક્રમ

- **૧૪, એપ્રિલ, ૧૮૯૧** : સુબેદાર રામજી માલોજી સકપાલ અને ભીમાબાઈનું ચૌદમું સંતાન, ભીમરાવનો મહુ MHOW (મધ્યપ્રદેશ)સૈનિક છાવણીમાં જન્મ.
- **ડિસેમ્બર, ૧૮૯૬** : માતાની છત્રછાયા ગુમાવી.
- **૭ નવેમ્બર, ૧૯૦૦** : સતારા સરકારી વર્નક્યુઅલ હાઈસ્કૂલમાં અંગ્રેજીના પ્રથમ વર્ગમાં પ્રવેશ. સ્વ. કૃષ્ણજી કેશવ આંબેડકર 'ગુરુજી'એ પોતાની અટક 'આંબેડકર' આપી.
- **ડિસેમ્બર, ૧૯૦૪** : મરાઠા હાઈસ્કૂલ (મુંબઈ)માં પ્રવેશ.
- **જાન્યુઆરી, ૧૯૦૫** : એલ્ફિસ્ટન હાઈસ્કૂલ (મુંબઈ)માં પ્રવેશ.
- **એપ્રિલ, ૧૯૦૮** : ભીખુ ધોત્રે વલાંગકરની (મામાને ત્યાં મુંબઈમાં ઉછરેલી સુપુત્રી) રામી-રમા સાથે લગ્ન.
- **ડિસેમ્બર, ૧૯૦૭** : દાદા કૃષ્ણજી કેળુસકર તરફથી ભગવાન બુદ્ધનું જીવનચરિત્ર ભેટ. મેટ્રિક પરીક્ષા ઉત્તીર્ણ.
- **૩ જાન્યુઆરી, ૧૯૦૮** : મુંબઈની એલ્ફિસ્ટન કોલેજના પ્રિવિયસન વર્ગમાં પ્રવેશ.
- **ડિસેમ્બર, ૧૯૧૨** : પ્રથમ પુત્ર યશવંતનો જન્મ (ભૈયાસાહેબ આંબેડકર તરીકે જાણીતા).
- **૬ જાન્યુઆરી, ૧૯૧૩** : અંગ્રેજી ફારસી વિષયો સાથે મુંબઈ યુનિવર્સિટીની ત્રીજા વર્ગમાં બી. એ.ની પરીક્ષા પાસ.
- **૨૨-૨૩ જાન્યુઆરી, ૧૯૧૩** : વડોદરા રાજ્યની નોકરી માટે આગમન (તા. ૧૫-૧-૧૯૧૩) ઓર્ડર, વડોદરા કાયદા કાઉન્સિલ/ધારાસભામાં નિમણૂક તા. ૨૪ એપ્રિલ, ૧૯૧૩.
- **૨ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૧૩** : પિતા રામજી સકપાલનું અવસાન, નોકરીનો ત્યાગ.
- **ફેબ્રુઆરી, ૧૯૧૩** : દાદા કેળુસકર કૃષ્ણજી તથા રામચંદ્ર યાન્દ દ્વારા મહારાજા સયાજીરાવની મુંબઈમાં મુલાકાત.
- **૪ એપ્રિલ, ૧૯૧૩** : વિદેશ ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે વડોદરા રાજ્યની શિષ્યવૃત્તિ મંજૂર.
- **૪ જૂન, ૧૯૧૩** : કરારપત્ર પર સહીઓ.
- **૧૨ જુલાઈ, ૧૯૧૩** : એસ. એસ. અકોના જહાજ દ્વારા (અમરિકા) ન્યૂયોર્ક માટે પ્રસ્થાન.
- **૨૧ જુલાઈ, ૧૯૧૩** : સોમવારે સવારે ન્યૂયોર્કમાં પદાપર્ણ અને સપ્ટેમ્બર, ૧૯૧૩ના સત્ર માટે કોલંબિયા યુનિવર્સિટીમાં એમ.એ.ના (અર્થશાસ્ત્ર) વર્ગમાં પ્રવેશ.
- **૨ જૂન, ૧૯૧૫** : એમ.એ. (અર્થશાસ્ત્ર-સમાજશાસ્ત્ર)ની પદવી પ્રાપ્ત કરી અને પીએચ. ડી. માટે નોંધણી કરાવી.
- **૯ મે, ૧૯૧૬** : Prof. A.A.Golderwester.ની નૃવંશાસ્ત્રના સેમિનારમાં 'ભારતમાં જાતિઓ' એ વિષય પર સંશોધન લેખનનું વાંચન કર્યું. America Journal of sociology નામના સંશોધન માસિકના મે મહિનાના અંકમાં World Best literature of month સંપાદકીય નોંધ સાથે તેનો આસ્વાદ કરાવ્યો. The Indian Antiquary માસિકમાં પ્રસિદ્ધ થયો. ડો. આંબેડકરનું આ પ્રથમ પ્રકાશિત સાહિત્ય હતું.
- **૨૫ માર્ચ, ૧૯૧૬** : ૨૫ માર્ચ, ૧૯૧૬માં બોમ્બે કોનિકલ ટ્રેનિકમાં ફિરોજશાહ મહેતાના સ્મારક અંગે ચર્ચાપત્ર લખી લેખન આરંભ્યુ હતું... પત્રકારિતાનો પ્રારંભ...
- **૧૦ જૂન, ૧૯૧૬** : વધુ અભ્યાસ માટે અમેરિકાથી ઈંગ્લેન્ડ ગમન.
- **૧૧ ઓક્ટો, ૧૯૧૬** : લંડન સ્કૂલ ઓફ ઈકોનોમિક્સ એન્ડ પોલિટિકલ સાયન્સમાં એમએસ.સી. તથા ડી.એસસી.ના અભ્યાસ માટે પ્રવેશ પ્રાપ્ત કર્યો.
- **મે, ૧૯૧૭** : કોલંબિયા યુનિવર્સિટીની પીએચ. ડી. પદવી પ્રાપ્ત કરી. (તે અધિકૃત રીતે ૮-૨-૧૯૨૭ના દિવસે પદવી પ્રાપ્ત થઈ.)



- **૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૧૭ :** વડોદરા રાજ્યની શિષ્યવૃત્તિની સમયમર્યાદા પૂર્ણ થતાં અધૂરા અભ્યાસે સ્વદેશાગમન.
- **સપ્ટેમ્બર, ૧૯૧૭ :** વડોદરા રાજ્યમાં અધિકારી તરીકે નિમણૂક, ભવિષ્યમાં નાણાં સચિવ તરીકેની ખાતરી, પરંતુ મકાન ન મળતાં અપમાનિત થતાં અગિયારમે દિવસે નોકરીને તિલાંજલિ આપી.
- **૧૧ નવેમ્બર, ૧૯૧૭ :** સરકારી સિડ હામ કોલેજ ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઇકોનોમિક્સ (મુંબઈ)માં અર્થશાસ્ત્ર- રાજ્યશાસ્ત્રના પ્રોફેસર તરીકેની નોકરીનો પ્રારંભ (૧૧ માર્ચ, ૧૯૨૦ સુધી નોકરી).
- **નવેમ્બર, ૧૯૧૭ :** અગ્રજબંધુ આનંદરાવનું ક્ષયની બીમારીથી તેમની સાસરી ગોમીટવોટ (જિ. કુલાબા)માં અકાળ અવસાન તેમજ અપરમાતા જીજ્ઞાબાઈનું પણ અવસાન.
- **૨૭ જાન્યુઆરી, ૧૯૧૯ :** જાહેર જીવનમાં પદાર્પણ, સાઉથબરો સમિતિ સમક્ષ દલિતોના પ્રશ્નો બાબતે રજૂઆત, ડૉ. પી. જી. સોલંકી સાથે.
- **જાન્યુઆરી, ૧૯૧૯ :** સમાજ સુધારક- પ્રગતિવાદી કોલ્હાપુરના મહારાજા શાહુ સાથે મુલાકાત અને મૈત્રી.
- **૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૨૦ :** મરાઠી પાક્ષિક 'મૂકનાયક'નો પ્રારંભ... ૨૪-૭-૧૯૨૪ અધિકૃત રીતે પુનઃસ્થાપના.
- **ફેબ્રુઆરી, ૧૯૨૦ :** બહિષ્કૃત હિતકારિણી સભાની સ્થાપના.
- **૨૦ માર્ચ, ૧૯૨૦ :** માણેગાવ (કોલ્હાપુર)માં દલિત વર્ગોની પરિષદના પ્રમુખ અતિથિ શાહુ મહારાજ દ્વારા ડૉ. આંબેડકરની અભિજાત નેતાગીરીની ઉદ્ઘોષણા.
- **૩૦-૩૧ મે :** છત્રપતિ શાહુ મહારાજાની અધ્યક્ષતામાં અસ્પૃશ્યોનું અધિવેશન, નાગપુર.
- **૫ જૂન, ૧૯૨૦ :** વધુ અભ્યાસ માટે વિલાયતની વાટે, (બેરિસ્ટર તથા ડી.એસસી.નો અધૂરો અભ્યાસ પૂર્ણ કરવા).
- **૩૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૨૦ :** લંડન સ્કૂલ ઓફ ઇકોનોમિક્સમાં એમ. એસસી. તથા ડી.એસસી. માટે પ્રવેશ ગેઈઝ ઈનમાં બેરિસ્ટર માટે પ્રવેશ.
- **૨૦ જૂન, ૧૯૨૧ :** એમ.એસસી. પદવીની પ્રાપ્તિ.
- **૫ એપ્રિલ, ૧૯૨૨ :** જર્મનની બોન યુનિવર્સિટીમાં થોડો સમય અર્થશાસ્ત્રના અભ્યાસ માટે ગાળ્યો.
- **૫ મે, ૧૯૨૨ :** છત્રપતિ શાહુનું મુંબઈમાં અકાળ અવસાન.
- **૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૨૨ :** ડી.એસસી. માટે થીસિસ યુનિવર્સિટીમાં પ્રસ્તુત કર્યો.
- **૧૪ એપ્રિલ, ૧૯૨૩ :** પુનઃ સ્વદેશાગમન.
- **૫ જુલાઈ, ૧૯૨૩ :** મુંબઈ હાઈકોર્ટમાં વકીલાતનો પ્રારંભ.
- **૨૩ નવેમ્બર, ૧૯૨૩ :** The Problem of Rupee its Origin and its solution નામક મહાનિબંધ ડી. એસસી.ની ડિગ્રી માટે સ્વીકૃત, આ મહાનિબંધ પી.એસ.કિંગ્સ એન્ડ કંપની દ્વારા ડિસેમ્બર ૧૯૨૩માં ગ્રંથ સ્વરૂપે પ્રસિદ્ધ થયો.
- **૨૦ જુલાઈ, ૧૯૨૪ :** દલિતોના ઉત્થાન માટે બહિષ્કૃત હિતકારિણી સભાની અધિકૃત રીતે સ્થાપના તથા રજિસ્ટ્રેશન. શિક્ષિત બનો, સંઘર્ષ કરો, સંગઠિત થાવ તેનો મુદ્રાલેખ હતો.
- **જુલાઈ, ૧૯૨૫ :** બાર્શીમાં પ્રથમ દલિત વિદ્યાર્થી છાત્રાલયનો પ્રારંભ કર્યો. ડૉ. પી. જી. સોલંકી સાથે મળી બહિષ્કૃત શિક્ષણ પ્રચારક સંઘની સ્થાપના કરી હતી. (૧૪ જૂન, ૧૯૨૫)
- **જૂન, ૧૯૨૬ :** હિલ્ટન યંગ રોયલ કમિશન સમક્ષ ભારતીય ચલણ અંગે આવેદનપત્ર પ્રસ્તુત કર્યું.
- **૧૦ જૂન, ૧૯૨૫ :** Bataliboi Accountancy કંપનીમાં ખંડ સમયના વ્યાખ્યાતા તરીકે નોકરી સ્વીકારી.
- **૨૬ ઓક્ટોબર, ૧૯૨૫ :** 'દેશના દુશ્મન' જાણીતા બદનક્ષી કેસના બચાવ પક્ષે વિજયી બનતા વકીલાતના ક્ષેત્રે નામના પ્રાપ્ત.



- **ડિસેમ્બર ૧૯૨૬** : મુંબઈના પ્રાંતીક વિધાન પરિષદમાં સભ્ય તરીકેની નિમણૂક. : ડો. પી. જી. સોલંકી સાથે તેમની પણ નિમણૂક થઈ હતી. શપથવિધિ શુક્રવાર ૧૮ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૨૭ બોમ્બે લેજિસ્લેટિવ કાઉન્સિલ.
- **૧૯ માર્ચ, ૧૯૨૭** : મહાડ તળાવ સત્યાગ્રહ સંઘર્ષ દ્વારા માનવ અધિકારોની ઉદ્ઘોષણા.
- **૩ એપ્રિલ, ૧૯૨૭** પોતાના જ તંત્રીપદે ‘બહિષ્કૃત ભારત’ નામના મરાઠી પાક્ષિકનો પ્રારંભ.
- **૪ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૨૭** : સમાજ સમતા સંઘની સ્થાપના તથા ડે. વી. નાઈકના (ગોવર્ધન બ્રાહ્મણ) તંત્રીપદે સમતા પાક્ષિકનો પ્રારંભ ૨૯ જૂન, ૧૯૨૮.
- **૧૨ નવેમ્બર, ૧૯૨૭** : ડો. આંબેડકરના અગ્રજબંધુ બાળાસાહેબ આંબેડકરનું ૫૭ વર્ષની વયે મુંબઈમાં (નાયગાંવ) અવસાન, શોકજનક સમાચાર તેમને અમરાવતી તાર દ્વારા મળ્યા.
- **૨૫/૨૬ ડિસેમ્બર, ૧૯૨૭** : મહાડના મેદાનમાં પુનઃ ક્રાંતિનું રણશિંગું ફૂંકાયું.
- **૧૯ માર્ચ, ૧૯૨૮** : વેઠિયાગીરીની નાબૂદી, વતનદારીની નાબૂદી બિલ પ્રસ્તુત કર્યું.
- **૧૨ જૂન, ૧૯૨૮** : સરકારી લર્. કોલેજમાં પ્રોફેસર. (તેજ કોલેજમાં ૧૯૩૫થી આચાર્ય)
- **જૂન, ૧૯૨૮** : અમદાવાદ દલિત છાત્રાલયની સ્થાપના માટે અમદાવાદમાં આગમન. (પ્રથમ મુલાકાત)
- **૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૨૮** : મુંબઈ રાજ્ય વિધાન પરિષદમાં સાયમન કમિશનના સહકાર માટેની સ્થાનિક સમિતિમાં ચૂંટાયોનો પ્રસંગ. સાયમન કમિશનના રિપોર્ટથી અલગ રીતે પોતાનો રિપોર્ટ રજૂ કર્યો હતો.
- **૨૩ ઓક્ટો, ૧૯૨૮** : પુનામાં સાયમન કમિશન સમક્ષ વસ્તીના ધોરણે દલિતોને વિધાનસભામાં પ્રતિનિધિત્વ સંદર્ભમાં બે બેઠકોને બદલે બાવીસ બેઠકો આપવાની રજૂઆત.
- **ઓક્ટોબર, ૧૯૨૮** : શિક્ષણમંડળની સ્થાપના. તે દ્વારા છાત્રાલયોનો પ્રારંભ, મજૂર ચળવળનો પણ પ્રારંભ.
- **૫ નવેમ્બર, ૧૯૨૮** : અત્યંત જોધધારનું મહત્વનું કાર્ય. ડો. પી. જી. સોલંકીના વિધાન પરિષદમાંના તા. ૮-૯-૧૯૨૮ના ઠરાવને કારણે જ. જેમાં ઓ.બી.એસ. સ્ટાર્ટની અધ્યક્ષતામાં કમિટિની રચના જેમાં ડો. આંબેડકર તથા ડો. પી. જી. સોલંકી અને અમૃતલાલ ઠક્કરનો સમાવેશ થયો હતો.
- **૨૨ નવેમ્બર, ૧૯૨૯** : પુના પર્વતી મંદિર પ્રવેશ સત્યાગ્રહનો પ્રારંભ.
- **૨ માર્ચ, ૧૯૩૦** : સુપ્રસિદ્ધ નાસિક કાલારામ મંદિર પ્રવેશ સત્યાગ્રહ સંઘર્ષનો બી. કે. ગાયકવાડના નેતૃત્વમાં પ્રારંભ.
- **૮/૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૦** : ઓલ ઈન્ડિયા ડિપ્રેસડ ક્લાસ કોંગ્રેસનું પ્રથમ રાજકીય અધિવેશન, નાગપુરના અધ્યક્ષપદેથી ઐતિહાસિક પ્રવચન.
- **૬ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૩૦** : પ્રથમ ગોળમેજી પરિષદનું નિમંત્રણ.
- **૨ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૦** : ગોળમેજી પરિષદ માટે પ્રસ્થાન કરવાની પૂર્વ સંધ્યાએ મુંબઈના પદ્દલિતો દ્વારા દામોદર હોલમાં ડો. પી. જી. સોલંકીની અધ્યક્ષતામાં ભવ્ય સન્માન તથા થેલી અર્પણ.
- **૪ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૦** : ડો. આંબેડકરનું લંડન માટે વાઈસરોય ઓફ ઈન્ડિયા જહાજ દ્વારા પ્રસ્થાન.
- **૧૮ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૦** : ગોળમેજી પરિષદમાં ભારતની આઝાદી અને દલિતોની સ્વતંત્રતા માટેની ભવ્ય કામગીરી, આવેદનપત્ર સુપરત તથા ઐતિહાસિક (તા. ૨૦-૧૧-૧૯૩૦) પ્રવચન- (સ્વદેશ આવતા એન. શિવરાજના પ્રમુખ સ્થાને મુંબઈમાં ભવ્ય સન્માન)
- **૨૪ નવેમ્બર, ૧૯૩૦** : દેવરાય વિષ્ણુનાયક (બ્રાહ્મણ)ના તંત્રીપદે ‘જનતા’ પત્રનો પ્રારંભ (સોમવાર), પ્રારંભમાં પાક્ષિક તા. ૩૧-૧૦-૩૧ થી સાપ્તાહિક થયું. ત્યાર બાદ ભાઉરાવ કટ્ટેકર (ભંડારી) તથા ગ. ની. સહસ્રબુદ્ધે (સારસ્વત બ્રાહ્મણ) તંત્રીપદ સંભાળ્યું હતું. તા. ૪થી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૬થી જનતાનું નામ બદલી ‘પ્રબુદ્ધ ભારત’ કરવામાં આવ્યું હતું.



- **૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૩૧** : જનતા દ્વારા 'દલિત મસીહા' તરીકેનું સંબોધન, ખિતાબ અર્પણ. સરકાર દ્વારા જે. પી. પદ એનાયત.
- **૨૮ જૂન, ૧૯૩૧** : નવયુવક મંડળના આમંત્રણને માન આપી અમદાવાદમાં બીજી વાર પધરામણી. (ભવ્ય સન્માન)
- **૧૪ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૧** : બીજી ગોળમેજી પરિષદ માટે પ્રસ્થાન કરવાની પૂર્વ સંધ્યાએ મુંબઈમાં (ગામદેવી મણિ ભુવનમાં) ગાંધી-આંબેડકર પ્રથમ મુલાકાત. (૧૫ ઓગસ્ટે પ્રસ્થાન)
- **૭ થી ૩૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૩૧**  
બીજી ગોળમેજી પરિષદમાં સુંદર કાર્યવાહી, આંબેડકરની અલગ મતાધિકારની માંગણી બાબતે ગાંધી-આંબેડકર સંઘર્ષ, દલિતો માટેના સંવેધાનિક અધિકારો માટે સંઘર્ષ.
- **૨૯ જાન્યુઆરી, ૧૯૩૨** : ઈંગ્લેન્ડથી સ્વદેશાગમન. ડૉ. પી. જી. સોલંકીના પ્રમુખસ્થાને મુંબઈમાં ભવ્ય સન્માન.
- **૭/૮ મે, ૧૯૩૨** : ઓલ ઈન્ડિયા ડિપ્રેસ્ડ ક્લાસ પરિષદ (બીજી), નાગપુર મુકામે ડૉ. આંબેડકરનું ભવ્ય સન્માન.
- **૨૦/૨૪ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૩૨** : અલગ મતાધિકારના સ્વીકાર સામે પુનાની યરવડા જેલમાં ગાંધીજીના ઉપવાસ, છેવટે ગાંધીજીનો પ્રાણ બચાવવા પુના કરાર. (આ કોમી ચૂકાદા - અલગ મતાધિકાર)ની ઘોષણા બ્રિટીશ વડાપ્રધાને ૧૭ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૨ના દિવસે કરી હતી,
- **૧૦ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૨** : પુના યરવડા જેલમાં ગાંધીજી સાથે મુલાકાત, હરિજન સેવક સંઘ વિશે સૂચનો.
- **૨ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૩૩** : ગાંધી-આંબેડકર મુલાકાત (યરવડા જેલ)
- **ઓક્ટોબર, ૧૯૩૪** : રાજગૃહ (દાદર)ના નવા નિવાસસ્થાને સ્થળાંતર
- **૧૮ એપ્રિલ, ૧૯૩૫** : સરકારી લો કોલેજના પ્રિન્સિપલ પદે
- **૨૭ મે, ૧૯૩૫** : પત્ની રામુ-રમાદેવીનું અકાળ અવસાન
- **૧૯૩૫** : રાષ્ટ્રીય સ્વયં સેવક સંઘની પુનાની પ્રથમ સંઘ શિબિરમાં ડૉ. આંબેડકર મુખ્ય મહેમાન તરીકે ઉપસ્થિત રહ્યા અને ડૉ. હેડગેવર સાથે અસ્પૃશ્યતા નિવારણ વિશે વિચાર વિનિમય થયો.
- **૧૩ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૫** : યેવલા (નાસિક) મુકામે થયેલી પરિષદમાં ધર્માન્તરની ઘોષણામાં પ્રતિજ્ઞા કરી કે 'ક્યાં જન્મવું તે આપણા હાથની વાત નથી, પરંતુ એક હિન્દુ તરીકે કદાપિ મરીશ નહીં.'
- **૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૫** : બૌદ્ધ ધર્મના પ્રકાંડ પંડિત ધર્માનંદ કૌસંબી રાજગૃહમાં ડૉ. આંબેડકરને બૌદ્ધધર્મ સ્વીકારવા સમજાવવા માટે મળ્યા. ધર્માનંદજીએ શેઠ બિરલાની સહાયથી પરેલમાં બૌદ્ધ વિહારનું નિર્માણ કર્યું.
- **૧૫ મે, ૧૯૩૬** : જાત-પ્રાંત તોડક મંડળ (લાહોર)ના વાર્ષિક સંમેલન માટે તૈયાર કરેલું ક્રાંતિકારી પ્રવચન પુસ્તક સ્વરૂપે પ્રસિદ્ધ થયું. The Annihilation of castes જાતિભેદનો નાશ.
- **૩૦-૩૧ મે, ૧૯૩૬** : મુંબઈ ઈલાકા મહાર પરિષદ (નાયગાંવ-મુંબઈ)માં ધર્માન્તર માટે પ્રવચન 'મુક્તિ કયે માર્ગે'.
- **૧૦ જૂન, ૧૯૩૬** : ઈટાલિયન બૌદ્ધભિક્ષુ સવાટેરો (લોકનાથ) રાજગૃહમાં ડૉ. આંબેડકરને બૌદ્ધધર્મ સમજાવવા માટે મળ્યા. શ્રીલંકા જઈ પત્રવ્યવહાર પણ કર્યો હતો.
- **૧૦ જૂન, ૧૯૩૬** : મુંબઈની દેવદાસી, મુરલી, જોગણી, ગણિકાઓની પરિષદ દ્વારા ધર્માન્તરને સમર્થન.
- **૧૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૩૬** : સ્વતંત્ર મજૂર પક્ષ નામના રાજકીય પક્ષની સ્થાપના.
- **૧૬ માર્ચ, ૧૯૩૬** : મુંબઈ રાજ્ય વિધાનસભા માટે ચૂંટણીમાં સ્વતંત્ર મજૂર પક્ષના ૧૭ (૧૧ અનામત અને બે સમર્થિત સામાન્ય) ઉમેદવારોનો જવલંત વિજય. હિન્દુ મહાસભાના ઉમેદવાર લક્ષ્મણ ભોપટકરને સમર્થન.
- **૧૬ એપ્રિલ, ૧૯૩૭** : અમૃતસરના શીખોએ



સુવર્ણ મંદિરમાં પાઘડીનો સરપાવ આપ્યો.  
શીખ ધર્મ તરફ ઝુકાવ...

- **૧૪ જાન્યુઆરી, ૧૯૩૮** : દલિતવર્ગો માટે હરિજન શબ્દ રાખવાના કોંગ્રેસના સરકારી બિલનો સજ્જડ વિરોધ.
- **૧૨ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૩૮** : દલિત વર્ગ રેલવે કર્મચારી યુનિયનની પરિષદ (મનમાડ)ને સંબોધન
- **૧૫ મે, ૧૯૩૮** : સરકારી લો કોલેજના આચાર્યપદેથી ત્યાગપત્ર.
- **૨૨ ઓક્ટોબર, ૧૯૩૮** : અમદાવાદ પાસેના બાવળાના દલિતો દ્વારા સન્માનપત્ર, અમદાવાદના પ્રેમાભાઈ હોલમાં ભવ્ય સત્કાર. અમદાવાદની તેમની આ ત્રીજી મુલાકાત હતી. (કાવીઠાના દલિતોનો પ્રશ્ન)
- **૬ નવેમ્બર, ૧૯૩૮** : હડતાળના હક્ક માટે મુંબઈમાં કામદારોની સફળ હડતાલ અને જંગી રેલી.
- **૭ નવેમ્બર, ૧૯૩૮** : કામદારોના હડતાળના મૂળભૂત અધિકાર માટે લડત. કોંગ્રેસ સરકારના હડતાળ વિરોધી બિલના વિરોધમાં કામદારોની હડતાળ.
- **૧૦ નવેમ્બર, ૧૯૩૮** : મુંબઈ રાજ્યની વિધાનસભાની કુટુંબ નિયોજનની હિમાયત કરતો કાંતિકારી પ્રસ્તાવ. (પી. જે. રોહમ દ્વારા)
- **૨૯ જાન્યુઆરી, ૧૯૩૯** : સમવાય વિ. સ્વતંત્રતા Federation vs. Freedom વિષય ઉપર પુનાના ગોખલે સ્કૂલ ઓફ પોલિટિકલ ઈકોનોમિક્સમાં પ્રવચન, જે પાછળથી પુસ્તક આકારે પ્રસિદ્ધ થયું.
- **૧૯૩૯** : રાષ્ટ્રીય સ્વયં સેવક સંઘના પુના ખાતેના તાલીમ વર્ગમાં આદરણીય અતિથિ તરીકે ઉપસ્થિત રહી સંબોધન કર્યું. પરપ ગણવેશધારી સ્વયં સેવકોએ સલામી આપી હતી.
- **૧૮/૧૯ એપ્રિલ, ૧૯૩૯** : સૌરાષ્ટ્રના દલિતોના નિમંત્રણે ડો. આંબેડકરનું રાજકોટમાં આગમન : લોક પ્રતિનિધિત્વ સભામાં દલિતોની

નિમણૂક બાબતે રાજકોટમાં ગાંધી-આંબેડકર વિચાર વિનિમય, દલિતો દ્વારા સન્માન સભા. સોરઠિયા પ્લોટ, (કેનાલ રોડ) રાજકોટ.

- **૨૮/૨૯ એપ્રિલ, ૧૯૩૯** : નહેરુ-આંબેડકર પ્રથમ મુલાકાત. (મુંબઈ)
- **૨૨ ડિસેમ્બર, ૧૯૩૯** : મુસ્લિમ લીગના મુકિતદિનની ઉજવણી નિમિત્તે મુંબઈ, ભીંડી બજારની સભા - કોંગ્રેસ મંત્રીમંડળનું રાજનામું.
- **મે, ૧૯૪૦** : મહાર પંચાયતની સ્થાપના, જે પાછળથી બૌદ્ધ પંચાયતમાં પરિવર્તન પામી.
- **૨૨ જુલાઈ, ૧૯૪૦** : સુભાષ-આંબેડકર પ્રથમ મુલાકાત (મુંબઈ) દલિતોના પ્રશ્નો વિશે ઉભય પડે વૈચારિક મતભેદ.
- **જુલાઈ, ૧૯૪૦** : સફાઈ કામદારોના સંગઠનની સ્થાપના. (મ્યુનિસિપલ કામદાર સંઘ)
- **૨૮ ડિસેમ્બર, ૧૯૪૦** : Thought on Pakistan પાકિસ્તાન વિષે વિચારો નામનો વિચારોત્જક ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ થયો. પાછળ ૧૯૪૬માં Pakistan or Partition નામથી (ત્રીજી આવૃત્તિ) પ્રસિદ્ધ થયો. આ ગ્રંથ પ્રિય પત્ની રામુને અર્પણ કરવામાં આવ્યો હતો.
- **૧૫/૧૬ માર્ચ, ૧૯૪૧** : મહાગુજરાત દલિત રાજકીય ઐતિહાસિક પરિષદ, અમદાવાદમાં ચોથીવાર આગમન. ટાઉન હોલમાં પ્રમુખ તરીકે પ્રેરણાદાયી પ્રવચન.
- **૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૧** : રાષ્ટ્રીય સંરક્ષણ સલાહકાર સમિતિમાં નિમણૂક.
- **૩૦ માર્ચ, ૧૯૪૨** : સ્ટેફર્ડ-કીપ્સ- આંબેડકર મુલાકાત પાછળથી કીપ્સ યોજનાનો વિરોધ.
- **૧૪ એપ્રિલ, ૧૯૪૨** : ડો. આંબેડકર સુવર્ણ જયંતી મહોત્સવ. પોતાના જન્મ દિવસ ઉત્સવમાં પ્રથમ વાર ઉપસ્થિતિ.
- **૨૦ જુલાઈ, ૧૯૪૨** : વાઈસરોયની કાર્યકારિણીના સભ્ય તરીકે નિમણૂક, પાછળથી મજૂર તથા પી.ડબ્લ્યૂ.ડી. બાંધકામ ખાતાનો હવાલો સોંપવામાં આવ્યો.
- **૧૮/૧૯ જુલાઈ, ૧૯૪૨** : નાગપુરમાં અખિલ ભારતીય તૃતીય દલિત વર્ગ પરિષદ મળી. જેમાં



- ઠરાવ-૫ દ્વારા ઓલ ઈન્ડિયા શીડ્યુલ્ડ કાસ્ટ ફેડરેશન નામના દલિતોના આગવા રાજકીય પક્ષની સ્થાપના કરવામાં આવી. ગુજરાતના પ્રતિનિધિ તરીકે દિવંગત પી. એમ. પટણી, આલજીભાઈ બાબરિયા વગેરેની હાજરી.
- **૧૩ નવેમ્બર, ૧૯૪૨ :** ભારતીય શ્રમજીવી અને વિશ્વગ્રહ વિષય ઉપર વાયુ પ્રવચન.
  - **૧૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૪૨ :** કેનેડામાં મળેલી પેસિક્કિક રિલેશન્સ કોન્ફરન્સમાં મોકલેલા સંશોધનપત્ર ‘મિ. ગાંધી અને અછૂતોધ્ધાર’ દ્વારા દલિતોનો પ્રશ્ન આંતરરાષ્ટ્રીય મંચ ઉપર મૂક્યો. (એન. શિવરાજ દ્વારા પ્રસ્તુતી)
  - **૧૬ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૩ :** સુરત આગમન : દલિતો દ્વારા સન્માન. સુરતી આગેવાનો આલજીભાઈ બાબરિયા તથા છગનભાઈ ઝવેરીની કાર્યવાહી. લશ્કરમાં ભરતી થવા દલિતોને અપીલ. દલિતો દ્વારા સન્માનપત્ર અર્પણ...
  - **૧૮ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૩ :** મહાદેવ ગોવિંદ રાનેડે શતાબ્દી નિમિત્તે ‘રાનેડે-ગાંધી-ઝીણા’ વિષય ઉપર ગોખલે ઈન્સ્ટિટ્યુટ, પુનામાં પ્રવચન જે પાછળથી ગ્રંથ સ્વરૂપે પ્રગટ થયું હતું.
  - **ઓક્ટોબર, ૧૯૪૩ :** ડૉ. બાબાસાહેબના પ્રયત્નોને કારણે દલિતો સામેના લશ્કરમાં ભરતી માટેના અવરોધો રદ કરવામાં આવ્યા. જેમાંથી મહાર બટાલિયનનો જન્મ થયો.
  - **નવેમ્બર, ૧૯૪૩ :** ડૉ. આંબેડકરની બૌદ્ધતીર્થ (કુશનગર બૌદ્ધગયા) યાત્રા.
  - **૨૮/૨૯ જાન્યુ. ૧૯૪૪ :** કાનપુરમાં શેડ્યુલ્ડ કાસ્ટ ફેડરેશનનું ભવ્ય અધિવેશન.
  - **૩ જુલાઈ, ૧૯૪૪ :** દલિતો માટે મુંબઈમાં ઈમારત હોલ બાંધવા શેડ્યુલ્ડ કાસ્ટ ઈમપ્રુવમેન્ટ ટ્રસ્ટની સ્થાપના.
  - **૨૩/૨૯ સપ્ટે. ૧૯૪૪ :** દક્ષિણ ભારતનો અંજાવતી પ્રવાસ શી.કા. ફેડરેશનની બેઠક-મદ્રાસ મ્યુનિસિપલ દ્વારા સન્માનપત્ર : દક્ષિણ ભારતીય બૌદ્ધ સોસાયટી દ્વારા પણ સત્કાર-માનપત્ર.
  - **૬ મે, ૧૯૪૫ :** કોમી કોયડો અને તેનો ઉકેલ Communal Dead Lock and Way to Solve it મુંબઈ શી.કા. ફેડરેશનની પરિષદમાં ઐતિહાસિક પ્રવચન.
  - **૨૪ જૂન, ૧૯૪૫ :** What Congress and Gandhi have done to the untouchables ગાંધીજી તથા કોંગ્રેસે દલિતો માટે શું કર્યું? ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કર્યો.
  - **૮ જુલાઈ, ૧૯૪૫ :** મુંબઈમાં શિક્ષણ સંસ્થા પીપલ્સ એજ્યુકેશન સોસાયટીની સ્થાપના.
  - **૨૯/૩૦ નવે. ૧૯૪૫ :** ઓલ ઈન્ડિયા શી.કા. ફેડરેશનનું અમદાવાદમાં અધિવેશન. બાબાસાહેબને (પાંચમી મુલાકાત). અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ દ્વારા સન્માનપત્ર એનાયત.
  - **૧૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૪૫ :** જય ભીમ સૂત્રનો અધિકૃત રીતે પ્રારંભ .(નાગપુર પરિષદ)
  - **૨૩ માર્ચ, ૧૯૪૬ :** બ્રિટિશ કેબિનેટ મિશનનું આગમન (તા. ૨૪-૪-૪૬) ડૉ. આંબેડકરે મિશન સમક્ષ કરેલી રજૂઆત.
  - **૩૦ માર્ચ, ૧૯૪૬ :** ગાંધીજીના દલિત વિસ્તાર (વર્લી) મુંબઈમાં રહેવાના વિરોધમાં ગાંધીજી સામે દલિતો દ્વારા કાળા વાવટા સાથે જંગી દેખાવો.
  - **૨૯ મે, ૧૯૪૬ :** આંબેડકર-સાદોબા પાટીલ મુલાકાત : શાંતિ માટેની સંયુક્ત અપીલ.
  - **૨૦ જૂન, ૧૯૪૬ :** મુંબઈમાં સિદ્ધાર્થ કોલેજનો પ્રારંભ (કોલેજની પ્રક્રિયાનો પ્રારંભ એપ્રિલ ૧૯૪૬).
  - **૮ મે, ૧૯૪૬ :** વાઈસરોયની કારોબારીમાંથી રાજીનામું, કારોબારીનું વિસર્જન.
  - **૩/૧૦ જુલાઈ, ૧૯૪૬ :** તા. ૩-૭-૧૯૪૬ના દિવસે બંગાળ વિધાનસભા જેસોર મતવિસ્તારમાંથી (કલકત્તા) ઉમેદવારી પત્ર ભર્યું. ૧૦/૭ થયેલી બંધારણ ચૂંટણીમાં વિજય. ચૂંટણી પરિણામ તા. ૧૯-૭-૧૯૪૬.
  - **૭ જુલાઈ, ૧૯૪૬ :** મુંબઈમાં કોંગ્રેસના અધિવેશન સમયે દાદાસાહેબ ગાયકવાડના નેતૃત્વમાં દલિતોના કોંગ્રેસ-ગાંધીજી સામે જંગી



દેખાવો. દલિતો માટે ‘બ્લુપ્રિન્ટ’ની માગણી

- **૧૮ જુલાઈ, ૧૯૪૬** : ડૉ. આંબેડકર-સરદાર પટેલની મુલાકાત (મુંબઈ).
- **૨૧ જુલાઈ, ૧૯૪૬** : દલિતોના અધિકારો માટેના શ્વેતપત્ર Blue Print ની માંગણી માટેના સત્યાગ્રહનો પુનાથી પ્રારંભ (તા. ૧૨-૬-૪૬ પાટીલ - આંબેડકર વિચાર વિનિમય).
- **૧૦ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૬** : Who Were the Shudrs? શુદ્રોની શોધ નામક ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ થયો.
- **૧૪/૧૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૬** : પદ્દલિતોના રાજકીય અધિકારો માટે ઈંગ્લેન્ડનો પ્રવાસ અને પ્રયત્નો. અંગ્રેજોની આલોચના. : નવેમ્બર, ૧૯૪૬ : ‘અંગ્રેજોએ દલિતોને દગો કર્યો છે’ કરાચીથી કરેલું નિવેદન.
- **૧૭ ડિસેમ્બર, ૧૯૪૬** : અખંડ ભારતની હિમાયત કરતું (બંધારણ સભામાં) પ્રથમ ઐતિહાસિક પ્રવચન. TURNING POINT OF THE LIFE
- **૧૫ માર્ચ, ૧૯૪૭** : રાજ્યને અને લઘુમતીઓ તથા તેમના અધિકારો The state and Minorities નામનો ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કર્યો. મેમોરન્ડમ તરીકે સરકારમાં સુપ્રત કર્યું. જે ગ્રંથ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો.
- **૨૩ જુલાઈ ૧૯૪૭** : બંધારણસભામાં મુંબઈમાંથી પુનઃ બિનહરીફ ચૂંટાયા.
- **૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭** : સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ મંત્રીમંડળમાં કાનૂન મંત્રી તરીકે તેમના નામની જાહેરાત.
- **૨૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭** : ભારતની બંધારણની મુસદ્દા સમિતિના (DRAFTING COMMITTEE) સભ્ય તરીકે અને ત્યારબાદ અધ્યક્ષપદે સર્વાનુમતે વરણી.
- **૨૫ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૮** : શી. કા. ફેડરેશન લખનો અધિવેશનના મુખ્ય મહેમાનપદેથી ઐતિહાસિક પ્રવચન.
- **૩૦ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૮** : ગાંધીજીની સ્મશાનયાત્રામાં શંકરરાવ દેવ (કોંગ્રેસી નેતા)

સાથે થોડો સમય જોડાયા. સાંધાના દુખાવાને કારણે વધારે રોકાઈ શક્યા નહીં. ૩૦મી જાન્યુઆરીએ બિરલાભવને અંતિમ દર્શન માટે ગયા હતા.

- **૧૦ માર્ચ, ૧૯૪૮** : પી. લક્ષ્મી નરસુના પુસ્તક બૌદ્ધ ધર્મનો સાર, Essence of Buddhismની પ્રસ્તાવના લખી : તેનું પુનઃમુદ્રણ કરાવ્યું.
- **૧૫ એપ્રિલ, ૧૯૪૮** : ડૉ. કુ. શારદા (લક્ષ્મી) કબીર સારસ્વત બ્રાહ્મણ મહિલા જોડે પુનઃલગ્ન પછીનું નામ ડૉ. સવિતા આંબેડકર. (દિલ્હી)
- **એપ્રિલ-મે, ૧૯૪૮** : સિલેક્ટ કમિટીના અધ્યક્ષ તરીકે હિન્દુ કોડ બિલની કાર્યવાહીમાં પ્રવૃત્ત.
- **૧૮ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૮** : ૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૮માં પૂર્ણ કરેલ ગ્રંથ The Untouchables, અસ્પૃશ્યો પ્રસિદ્ધ થયો. પ્રકાશક અમૃત કંપની, દિલ્હી. ગ્રંથમાં તેમણે અસ્પૃશ્યોની એક સમયે બૌદ્ધ હતા તે પુરવાર કર્યું છે.
- **૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૮** : ‘જનતા’ મરાઠી સાપ્તાહિકનું પુનઃ પ્રકાશન : પ્રારંભમાં શ્રી આર. ડી. ભંડારે તંત્રી, ત્યારબાદ શ્રી બી. સી. કાંબળે તંત્રીપદે આવ્યા.
- **૪ નવેમ્બર, ૧૯૪૮** : બંધારણનો મુસદ્દો, બંધારણસભાને સમર્પણ, ડૉ. આંબેડકરનું ઐતિહાસિક પ્રવચન.
- **૨૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૪૯** : રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘ ઉપરથી પ્રતિબંધ ઊઠતાં ગુરુજી માધવ સદાશિવ ગોલવળંકર ડૉ. બાબાસાહેબનો આભાર માનવા રૂબરૂ તેમના દિલ્હીના નિવાસસ્થાને તિલક એવન્યુ મળ્યા હતા. અલબત્ત ૧૮ જુલાઈ, ૧૯૪૮ના રોજ પત્ર લખી આભાર માન્યો જ હતો.
- **૨૫ નવેમ્બર, ૧૯૪૯** : સંવિધાન સમર્પણ : સમાપનનું કામચલાઉ ઐતિહાસિક પ્રવચન, બંધારણસભાના સભ્યો દ્વારા બહુમાન-અભિનંદન. પ્રસ્તાવ દ્વારા આ બંધારણસભાનું પાર્લામેન્ટમાં પરિવર્તન કરવામાં આવ્યું.
- **૨૪ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૦** : લોકસભામાં હિન્દુ





- કોડ બિલ પ્રસ્તુત કર્યું.
- **૨ મે, ૧૯૫૦** : દિલ્હીના બુદ્ધપૂર્ણિમા જયંતી ઉત્સવના પ્રમુખ અતિથિ તરીકે બૌદ્ધધર્મ પર પ્રથમ જાહેર પ્રવચન.
  - **મે, ૧૯૫૦** : કલકત્તા MAHA BODHI - મહાબોધિ સામયિકમાં લેખ પ્રસિદ્ધ થયો. વિષય હતો 'ભગવાન બુદ્ધ અને તેમના ધર્મનું ભાવિ.'
  - **૨૫/૭ મે-જૂન, ૧૯૫૦** : વિશ્વ બૌદ્ધ પરિષદમાં હાજરી, શ્રીલંકાનો પ્રવાસ : ભારતમાં બૌદ્ધ ધર્મનું ઉત્થાન અને પતન : એ વિષય ઉપર કોલંબોમાં પ્રવચન આપ્યું.
  - **૧૫ જૂન, ૧૯૫૦** : પીપલ્સ એજ્યુકેશન સોસાયટી દ્વારા ઔરંગાબાદમાં મિલિંદ મહાવિદ્યાલયનો પ્રારંભ.
  - **૮ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૧** : કલકત્તાના મહાબોધિ સામયિકમાં ભારતીય મહિલા ઉત્થાન અને પતનના જવાબદાર પરિબળો વિશે લેખ.
  - **૧૫ એપ્રિલ, ૧૯૫૧** : આંબેડકર ભવન દિલ્હીના મકાનનો શિલાન્યાસ કર્યો. (રાની ઝાંસી રોડ)
  - **જુલાઈ, ૧૯૫૧** : બૌદ્ધજન સમિતિની સ્થાપના, જેનું ભારતીય બૌદ્ધ મહાસભામાં રૂપાંતર થયું.
  - **૧ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૧** : રાષ્ટ્રપતિ ડૉ. રાજેન્દ્રપ્રસાદના હસ્તે મિલિંદ મહાવિદ્યાલયના મકાનની શિલારોપણ વિધિ, ઔરંગાબાદ. (મરાઠાવાડ - મહારાષ્ટ્ર)
  - **૧૧ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૧** : હિન્દુ કોડ બિલ પસાર ન થતાં નહેરુ મંત્રીમંડળમાંથી રાજીનામું આપ્યું. વિરોધ પક્ષના નેતા તરીકે લોકસભામાં આવકાર. પ્રજાસત્તાક ભારતની પ્રથમ સામાન્ય ચૂંટણી સમયે ડૉ. આંબેડકર પોતાના પક્ષનો પ્રચાર કરવા અમદાવાદ આવવાના હતા, પરંતુ નાદુરસ્ત તબિયતને કારણે આવી શક્યા નહીં, પરિણામે તેમનાં પત્ની ડૉ. સવિતા આંબેડકર તા. ૩૦-૧૨-૧૯૫૧ના દિવસે અમદાવાદ આવ્યા હતાં.
  - **૫ જૂન, ૧૯૫૨** : અમેરીકાની કોલંબીયા યુનિવર્સિટીએ તેમના ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થીના મહાન કાર્ય માટે સન્માન કરી ડૉ. ઓફ લોઝ (Doctor of laws)ની માનદ્ પદવી અર્પણ કરી સન્માન કર્યું. (૨ જૂન, વિમાન દ્વારા મુંબઈથી ન્યૂયોર્ક પહોંચ્યા હતા.)
  - **૧૨ જાન્યુ. ૧૯૫૩** : હૈદરાબાદની ઉસ્માનિયા યુનિવર્સિટીએ ડોક્ટર ઓફ લિટરેચર (Doctor of Literature) ડી.લીટ.ની માનદ્ પદવી અર્પણ કરી સન્માન કર્યું.
  - **જૂન, ૧૯૫૩** : સિદ્ધાર્થ કોલેજ ઓફ કોમર્સ એન્ડ અર્થશાસ્ત્રનો પ્રારંભ.
  - **જાન્યુઆરી, ૧૯૫૪** : પેરિયાર રામસ્વામી નાયકર સાથે બૌદ્ધધર્મ વિશે વિચાર વિનિમય, પેરિયારને બૌદ્ધધર્મ સ્વીકારવાની સલાહ.
  - **૭ મે, ૧૯૫૪** : ભંડારા (વિદલ્) વિભાગની લોકસભાની પેટા ચૂંટણીમાં પુનઃ પરાજય.
  - **૭/૧૨ મે, ૧૯૫૪** : રંગૂન (બર્મા) બુદ્ધજયંતી ઉત્સવમાં હાજરી (તે પૂર્વ પૂ. ભિક્ષુ આર્યવંશ મહાથેરોના હસ્તે પંચશીલ ત્રિશરણ ગ્રહણ), દિલ્હી.
  - **૨૬ ઓગસ્ટ, ૧૯૫૪** : પ્રવચન તિબેટની બાબતે પુનઃ વિચારણા કરવા રજૂઆત-તિબેટની સ્વતંત્રતાની હિમાયત.
  - **૩ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૪** : મારું વ્યક્તિગત તત્ત્વજ્ઞાન, વિષય પર મનનીય વાયુ પ્રવચન (આકાશવાણી, દિલ્હી).
  - **૨૯ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૪** : હીરક મહોત્સવની ઉજવણી, એક લાખ ૧૮ હજાર રૂપિયાની થેલી અર્પણ, જેનો ઉપયોગ ઈમારત-હોલ બનાવવા કરાયો. મુખ્ય સંયોજક શાન્તારામ અન્નાજી ઉપાશામ-ગુરુજી જી. ટી. પરમાર.
  - **૧૧ વેમ્બર, ૧૯૫૪** : પ્રબુદ્ધ ભારત મરાઠી સાપ્તાહિકનો પ્રારંભ, તંત્રી-યશવંતરાવ આંબેડકર (જનતા સાપ્તાહિકનું નવું નામ પ્રબુદ્ધ ભારત)
  - **૨૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૫** : દેહુ રોડ (જિ. પુના)માં આંબેડકરની બૌદ્ધ પ્રવૃત્તિના પ્રથમ બુદ્ધ વિહારનું ઉદ્ઘાટન (બર્માથી લાવેલી બુદ્ધ મૂર્તિનું પ્રસ્થાપન)
  - **૨૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૫** : The Thought on



Linguistic States અને The Revolution and Counter Revolution નામક બે ગ્રંથોનું લેખન પરિપૂર્ણ કર્યું.

- **૨ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૫** : ભારતીય બૌદ્ધ મહાસભાની સ્થાપના રજી. નં. F/982/Bombay/3227/55.
- **૧ મે, ૧૯૫૬** : લંડન બી.બી.સી.ના ઉપક્રમે મને બૌદ્ધ ધર્મ કેમ ગમે છે? તે વિષય પર વાયુ પ્રવચન.
- **૨૪ મે, ૧૯૫૬** : નહેરુ પાર્ક (મુંબઈ)ના બુદ્ધજયંતી ઉત્સવમાં પ્રમુખ અતિથિ તરીકે હાજરી તેમજ પોતે બૌદ્ધ ધર્મ સ્વીકારશે તેની અધિકૃત ઘોષણા. ડૉ. આંબેડકરની મુંબઈની આ અંતિમ સભા હતી.
- **જૂન ૧૯૫૬** : સિદ્ધાર્થ (લૉ) કોલેજનો પ્રારંભ, મુંબઈ.
- **૩૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૬** : પોતાની પરિકલ્પના પ્રમાણે સક્ષમ વિરોધ પક્ષની ભારતીય રિપબ્લિકન પક્ષની ઘોષણા.
- **૧૪/૧૫ ઓક્ટો. ૧૯૫૬** : અશોક વિજયા દશમીએ વિશ્વનું વિરલ ધર્માન્તરણ, લાખો લોકો સાથે હિન્દુ ધર્મનો ત્યાગ કરી બૌદ્ધ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. પંચશીલ, ત્રિશરણ, બાવીસ પ્રતિજ્ઞાનો સ્વીકાર.
- **૧૫/૨૦ નવે. ૧૯૫૬** : ચતુર્થ વિશ્વ બૌદ્ધ પરિષદ, કાઠમંડુ (નેપાળ)માં હાજરી. બૌદ્ધ ધર્મનેતા તરીકે બહુમાન. બુદ્ધ અને કાર્લમાર્ક્સ

વિષે પ્રવચન.

- **૨૩/૨૭ નવે. ૧૯૫૬** : (લુમ્બિની બૌદ્ધગયા, સારનાથ (બનારસ) કુશીનગર ઈત્યાદિ બૌદ્ધતીર્થોની યાત્રા. બનારસ હિન્દુ યુનિવર્સિટીમાં બ્રહ્મ સત્ય, જગત મિથ્યા વિષય ઉપર પ્રવચન. સારનાથમાં બુદ્ધપૂજા અને પ્રવચન - સન્માન.
- **૫ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૬** : જૈન પ્રતિનિધિ મંડળને મુલાકાત. રાત્રે પોતાના મહાન ગ્રંથ The Buddha and His Dhammaની પ્રસ્તાવના પૂર્ણ કરી.
- **૬ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૬** : દિલ્હી ખાતેના ૨૬, અલીપુર રોડ પરના નિવાસસ્થાને પ્રભાતે પરિનિર્વાણ-લોકસભા-રાજ્યસભા મુલાકાતી રહી. તેમના પાર્થિવ દેહને દિલ્હીથી વિમાન દ્વારા મુંબઈ લાવવામાં આવ્યા.
- **૭ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૬** : મુંબઈ (દાદર)ના શિવાજી ચોપાટી જેને ડૉ. આંબેડકર ચૈત્યભૂમિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે ત્યાં બૌદ્ધવિધિ પ્રમાણે અંતિમસંસ્કાર પરિપૂર્ણ થયા.
- **૧૪ એપ્રિલ, ૧૯૯૦ થી** : સમગ્ર વિશ્વમાં બોધિસત્ત્વ ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર શતાબ્દી ઉત્સવનો પ્રારંભ. લોકસભા (સંસદ) ગૃહમાં તેમના તૈલચિત્રની સ્થાપના તેમજ મરણોત્તર ભારત રત્નથી બહુમાન. ૧૯૯૦થી બૌદ્ધોને અનુસૂચિત જાતિ તરીકેની સવલતો આપવા સંવેધાનિક સુધારો.







પ્રકાશક : માહિતી નિયામક, ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર. • મુદ્રક : સરકારી ફોટો લીથો પ્રેસ, અમદાવાદ.